MAVZU: Turistik-rekreatsiya resurslaridan foydalanishning iqtisodiy xususiyatlari

R E J A

Kirish.

I bob Turistik-rekreatsiya resurslaridan foydalanishning nazariy-uslubiy asoslari.

1.1 Turistik-rekreatsiya resurslarining turizmni rivojlantirishdagi ahamiyati.

1.2 Turistik-rekreatsiya resurslarining mohiyati va ularning tasnifi.

1.3 Turistik-rekreatsiya resurslaridan foydalanishda turistlar xavfsizligini taʼminlash

II bob Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda turistik-rekreatsiya resurslarining o’rni

2.1. Turistik-rekreatsiya resurslaridan foydalanishning iqtisodiy xususiyatlari

2.2. Turistik-rekreatsiya resurslaridan foydalanishning ekologik xususiyatlari

2.3. Turistik-rekreatsiya resurslaridan foydalanish infratuzilmasini rivojlantirish

Xulosa va takliflar

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

IQTISODIYOT FAKULTETI

Shamurotov Sabirjon Bazarbayevichning

5610300 -"Turizm" (faoliyat yo`nalishlari bo`yicha) ta'lim yo`nalishi bo`yicha bakalavr darajasini olish uchun

BITIRUV MALAKAVIY ISHI

TURISTIK REKREATSIYA RESURSLARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY XUSUSIYATLARI

Ilmiy rahbar: **katta o`qit.Aliyeva G.I.**

Urganch 2016 yil

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

TURIZM VA IQTISODIYOT FAKULTETI

Turizm kafedrasi

Mavzu: Turistik-rekreatsiya resurslaridan foydalanishning iqtisodiy xususiyatlari .

Bajaruvchi: Shamurotov Sabirjon Bazarbayevich

Rahbar: Aliyeva Gulnora Ildarovna

Urganch shahri -2016 .

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

TURIZM VA IQTISODIYOT FAKULTETI

TURIZM KAFEDRASI

BITIRUV MALAKAVIY ISHNI BAJARISH BO`YICHA

TOPSHIRIQLAR REJASI:

1. Talaba Shamurotov Sabirjon Bazarbayevich universitet rektorining «_____»-sonli _________________ buyrug`i bilan bitiruv malakaviy ish bajarish uchun ñTuristik-rekreatsiya resurslaridan foydalanishning iqtisodiy xususiyatlariò mavzusi tasdiqlangan.

2. Kafedra majlisining qaroriga binoan bitiruv malakaviy ishini bajarishga katta oòqituvchi Aliyeva Gulnora Ildarovna rahbar qilib tayinlangan.

3. Bitiruv malakaviy ishining tarkibiy tuzilmasi: Tadqiqot ishi kirish, 2 ta bob, xulosa, foydalanilgan adabiyotlar roòyxati va tashkil topgan. Uning tarkibida 3 jadval, 8 rasm mavjud boòlib, ishning hajmi 56 bet va 10815 soòzni tashkil etadi.

4. Bitiruv malakaviy ish uchun maòlumotlar Bitiruv malakaviy ish uchun maòlumotlar O`zbekiston Respublikasi Prezidentining asarlari va nutqlaridan, ñOzbekturizmò MK maòlumotlari hamda statistik to`plamlardan olindi.

Bitiruv malakaviy ishni bajarish jadvali

№	**Bajarilgan ishning mazmuni**	**Bajarish muddati**
1.	BMI mavzusi va obòektini tanlash	25.11.15
2.	Mavzu bo`yicha maòlumotlarni to`plash	09.12.15
3.	O`quv-uslubiy manbalarni o`rganish	23.12.15
4.	BMI rejasini tuzish	13.01.16
5.	1-bobni tayyorlash	24.02.16
6.	2-bobni tayyorlash	26.03.16
7.	Xulosa va takliflar qismini tayyorlash	09.04.16
8.	BMI taqdimotini tayyorlash	20.04.16
9.	Dastlabki himoyaga tayyorgarlik	26.04.16

Bitiruv malakaviy ish rahbari: _________ katta o'q. Aliyeva G.I.

Bajaruvchi talaba: __________ Shamuratov Sabirjon Bazarbayevich

2016 yil "___" _________

Topshiriqlar rejasi va jadvali kafedra majlisida 2016 yil ñ___ò _________ tasdiqlandi (___-sonli bayonnoma)

Kafedra mudiri: ________________________ dots. Abdullayev F.O.

BITIRUV MALAKAVIY ISH BO`YICHA RAHBARINING MULOHAZALARI

Talaba: Shamurotov Sabirjon Bazarbayevich

Bitiruv malakaviy ish mavzusi: ñTuristik-rekreatsiya resurslaridan foydalanishning iqtisodiy xususiyatlariò.

Bitiruv malakaviy ish hajmi: 56 bet va 10840 soózdan iborat.

Tushuntirish qismi: Bitiruv malakaviy ishning tushuntirish qismida dastlab kirish qismi berilgan. Keyin 2 ta bob, 6 ta paragrafdan iborat asosiy qismda mavzuning mohiyati ochib berilib, ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Ishning tushuntirish qismi mavzu bo`yicha xulosa va takliflar bilan yakunlangan.

Mavzuning dolzarbligi: Hozirgi davrda turizm jahon iqtisodiyotining eng rivojlanayotgan muhim sohalaridan biri hisoblanadi. Jahonda turizmi dunyo bozorida sotilgan tovar va xizmat turlarini 27 % ini tashkil etadi. Turizm sohasi jahon yalpi milliy mahsulotining 11 % ni, jalb qilingan investitsiyalarni 10 % ni, har 16 ish oórnini birini, hamda dunyo boóyicha istêemol xarajatlarini 11 %ni tashkil qiladi. Turistik-rekreatsiya resurslarining turizmdagi ahamiyati uning ijtimoiy-iqtisodiy mazmunidan kelib chiqadi. Turizm nafaqat iqtisodiy, balki muhim ijtimoiy soha hamdir. Shu tufayli ushbu sohada nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy samaradorlik masalasini ham qarab chiqishni taqozo qiladi. Chunki turizmning iqtisodiy samaradorligi bilan birga ma'naviy, ruhiy va intellektual ahamiyati ham juda katta. Shu tufayli ushbu sohaga davlat alohida e'tibor qaratib, ma'lum imtiyozlar ham berib kelmoqda. Bunday imkoniyatlar turizmning rivojlanishi uchun ham muhim omil ekanligidan dalolat beradi.

Bitiruvchi umumkasbiy va maxsus tayyorgarligining tavsifi: Bitiruvchi universitetdagi 4 yillik taêlim jarayonida nazariy bilim olib, malakaviy amaliyotlar davrida ularni amaliyot bilan bog`lab, mukammal o`rgangan. Oxirgi 2 yillikda aynan turistik faoliyatini chuqurroq o`rganishga eêtibor qaratgan.

Bitiruvchi talabaning mustaqil ishni bajarish layoqati, maxsus adabiyotlardan foydalanish qobiliyati va shaxsiy xususiyatlari: Talaba bitiruv malakaviy ishini bajarish bo`yicha berilgan barcha topshiriqlarni mustaqil bajardi, tijorat banklari faoliyatiga doir maxsus adabiyotlarni talqin qildi, ilmiy-ommabop jurnallardagi maqolalarni o`rgandi. U bilimga intiluvchan, tirishqoq va intizomli talaba.

Bitiruv malakaviy ishning ijobiy tomonlari: O`zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish uchun chora-tadbirlar ishlab chiqishda, rekreatsiya resurslaridan samarali foydalanish orqali turizmni sohasini rivojlantirishning muhim yoónalishlari boóyicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Bitiruv malakaviy ishga qo`yilgan talablarning bajarilishi darajasi:

Bitiruv malakaviy ishiga qo`yilgan talabalar to`liq bajarilgan.

Bitiruv malakaviy ish rahbari: __________ katta o`qituvchi Aliyeva G.I.
2016 yil "___" _________

Urganch davlat universiteti

Turizm va iqtisodiyot fakulteti

"Turizm" (faoliyat yo`nalishlari bo`yicha) ta'lim yo`nalishi Shamurotov Sabirjon Bazarbayevichning bitiruv malakaviy ishiga

T A Q R I Z

Malakaviy ish mavzusi: ñ Turistik-rekreatsiya resurslaridan foydalanishning iqtisodiy xususiyatlari ò

Malakaviy ishning hajmi 10840 so`zdan iborat

Tushuntirish qismi varaqlar soni: 56 sahifadan iborat;

Bitiruv malakaviy ish mavzusining dolzarbligi va berilgan topshiriqqa mosligi: Mamlakatimizda iqtisodiyotning muhim tarmogói sifatida turizmni shakllantirish uchun qilinadigan harajatlar kelajakda, albatta, oóz samarasini beradi. Ammo bugungi kunda turistik-rekreatsiya resurslarini aniqlash, ulardan samarali foydalanish, turistik infratuzilmani shakllantirish va turistik marshrutlarni kengaytirish, turistik xizmatlar sifatini oshirish kabi koóplab muammolarni hal etishimiz kerak.

Turistik-rekreatsiya resurslarining turizmdagi ahamiyati uning ijtimoiy-iqtisodiy mazmunidan kelib chiqadi. Turizm nafaqat iqtisodiy, balki muhim ijtimoiy soha hamdir. Shu tufayli ushbu sohada nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy samaradorlik masalasini ham qarab chiqishni taqozo qiladi. Chunki turizmning iqtisodiy samaradorligi bilan birga ma'naviy, ruhiy va intellektual ahamiyati ham juda katta. Shu tufayli ushbu sohaga davlat alohida e'tibor qaratib, ma'lum imtiyozlar ham berib kelmoqda. Bunday imkoniyatlar turizmning rivojlanishi uchun ham muhim omil ekanligidan dalolat beradi.

Bugungi kunga kelib turizm Oózbekiston Respublikasida rivojlanayotgan sohaga aylandi. Bugungi kunda, Xorazm viloyatida turizm sohasini rivojlantirish orqali yangi ishchi oórinlarni ochish, soha infratuzilmalari takomillashtirish orqali mintaqaga kelayotgan xorijiy sayyohlar oqimini koópaytirish, turistik eksport salohiyatini oshirish dolzarb masalalardan hisoblanadi. Ushbu muammolarning ilmiy nazariy va amaliy yechimlarini topish oóz navbatida, tadqiqot mavzusining dolzarbligini belgilaydi.

Bitiruv malakaviy ish mavzusi dolzarb va berilgan topshiriqqa to`la mosdir.

Bitiruv malakaviy ishning «Kirish» qismida va ilova qilingan materiallarning tarkibi va bajarilish sifati: Bitiruv malakaviy ishning kirish qismida mavzuning dolzarbligi, ishning maqsadi, vazifalari, obôekti, predmeti, metodlari, natijalarining ilmiy va amaliy ahamiyati hamda joriy qilinishi yoritilgan. Ishda belgilangan vazifalar to`liq bajarilgan.

Malakaviy ishda ilmiy manbalar. Fan-texnika innovasiya yutuqlari natijalaridan foydalanilganligi: Ishlab chiqarish bilan innovasion korporativ hamkorlikni amalga oshirish

borasida ñTurizmò kafedrasi qoshida tuzilgan innovatsion guruhlarda kafedra ixtisoslashuviga mos zamonaviy korxonalar ilmiytexnologik muammolarini o`rganish bo`yicha rejalashtirilgan ilmiy-tadqiqot ishlari doirasida bajarilgan.

Bitiruv malakaviy ishning ilmiy-uslubiy va texnik iqtisodiy jihatdan asoslanganligi: Bitiruv malakaviy ishi UrDU ñTurizmò kafedrasi majlisida muhokama qilingan va himoyaga tavsiya etilgan (2016 yil ñ___ò _________dagi
___-sonli bayonnoma).

Bitiruv malakaviy ishning ijobiy tomonlari. Berilgan tavsiyalarni ishlab chiqarishda va ta'lim-tarbiya jarayonida foydalanish imkoniyatlari: Bitiruv malakaviy ishi natijalarida olingan ilmiy tavsiyalar va amaliy natijalar Xorazm viloyatida turizmni rivojlantirish bo`yicha hududiy dasturlarni ishlab chiqishda qo`llanilishi mumkin.

Bitiruv malakaviy ishidagi kamchiliklar: Bitiruv malakaviy ish ayrim juzõiy kamchiliklardan ham xoli emas, ammo, ushbu kamchiliklar bitiruv malakaviy ishining dolzarbligini, nazariy ahamiyati va ilmiy saviyasini aslo pasaytirmaydi.

Taqrizchi:__________________________dots.Abdullayev F.O.
2016 yil «___» __________

Bitiruv malakaviy ishni DAK tomonidan baholash mezonlari

№	Baholanadigan bo`limlar	Eng yuqori ko`rsatkich ball hisobida
1	BMIning ñKirishò qismida mavzuning dolzarbligi, maqsad va vazifalarning yoritilishi	10
2	Ishning asosiy (tushuntirish) qismining Nizom talablariga mos xolda bajarilishi	35
3	ñXulosaò qismida ilmiy-nazariy va amaliy tavsiyalarning mavjudligi	10
4	Ishni bajarishda mavzuga oid manbaalarning tahlili. Chet el adabiyotlaridan va internet materiallaridan foydalanish	10
5	Ishdagi ilovalarning mavzu mazmuniga mosligi	10
6	Ishni bajarishda grammatika qoidalariga amal qilinganligi	5

7	Himoyaga ish mazmunini bayon qila bilganligi. Savollarga berilgan javoblar darajasi	10
8	BMI mavzusi bo`yicha ilmiy-nazariy seminarlar va konferensiyalarda maơruza (axborot) bilan ishtiroki, maqola (tezis) nashr qilinganligi	10

* **eslatma:** har bir kafedraning xususiyatlari eơtiborga olingan holda baholash mezonlariga o`zgartirishlar kiritish maqsadga muvofiq.

Urganch davlat universiteti Iqtisodiyot fakulteti ñTurizmò (faoliyat yo`nalishlari bo`yicha) taơlim yo`nalishining bitiruvchisi Shamurotov Sabirjon Bazarbayevichning ñTuristik-rekreatsiya resurslaridan foydalanishning iqtisodiy xususiyatlari ò mavzusida bajarilgan bitiruv malakaviy ishi DAKning 2016 yil ñ___ò _________dagi majlisida himoya qilinadi.

Davlat attestatsiya komissiyasi bitiruv malakaviy ishga quyidagi o`zlashtirish ko`rsatkichlarini belgilaydi.

№	**Baholanadigan bo`limlar**	**Eng yuqori ko`rsatkich ball hisobida**	**Komissiya belgilagan foiz**
1	BMI ning ñKirishò qismida mavzuning dolzarbligi, maqsad va vazifalarning yoritilishi	10	
2	Ishning asosiy (tushuntirish) qismining Nizom talablariga mos xolda bajarilishi	35	
3	ñXulosaò qismida ilmiy-nazariy va amaliy tavsiyalarning mavjudligi	10	
4	Ishni bajarishda mavzuga oid manbaalarning tahlili. Chet el adabiyotlaridan va internet materiallaridan foydalanish	10	
5	Ishdagi ilovalarning mavzu mazmuniga mosligi	10	
6	Ishni bajarishda grammatika qoidalariga amal qilinganligi	5	
7	Himoyaga ish mazmunini bayon qila bilganligi. Savollarga berilgan javoblar darajasi	10	
8	BMI mavzusi bo`yicha ilmiy-nazariy seminarlar va konferensiyalarda maơruza (axborot) bilan ishtiroki, maqola (tezis) nashr qilinganligi	10	
Jami:			

Davlat attestatsiya komissiyasi majlisining qarori:

1. ñTurizmò (faoliyat yo`nalishlari bo`yicha) ta'lim yo`nalishining bitiruvchisi Shamuratov Sabirjon Bazarbayevichning ñTuristik rekreatsiya resurslaridan foydalanishning iqtisodiy xususiyatlariò mavzusida bajargan bitiruv malakaviy ish uchun ____ lik o`zlashtirish ko`rsatkichi belgilanish va ñ_____ò deb baholansin.

2. ____

____

DAK raisi: _______________________________

a'zolari: _________________________________

____

2015 yil "___" _________

Urganch davlat universiteti Turizm va iqtisodiyot fakulteti “Turizm” kafedrasi

Bitiruv malakaviy ish ___-sonli tartib raqam bilan qayd qilindi

Bitiruv malakaviy ishni bajaruvchining ismi-sharifi: Shamuratov Sabirjon Bazarbayevich

Bitiruv malakaviy ishning mavzusi: ñTuristik rekreatsiya resurslaridan foydalanishning iqtisodiy xususiyatlari ò.

Ilmiy rahbarning ismi-sharifi: katta oǭq.Aliyeva G.I.

Bitiruv malakaviy ish kafedraning 2016 yil ñ___ò _________dagi majlisi qaroriga muvofiq DAK majlisida himoya qildi.

Bitiruv malakaviy ishga taqrizchi qilib ñTurizmò kafedrasi mudiri dots.Abdullayev F.O. tayinlandi.

Kafedra mudiri: __________ dots. Abdullayev F.O.

Kafedraning bitiruv malakaviy ishni DAK majlisida himoya qilish bo`yicha tavsiyasiga roziman.

Fakultet dekani: __________ prof. Salaev S.K.

Urganch davlat universiteti Turizm va iqtisodiyot fakulteti “Turizm” kafedrasi

“Turizm” (faoliyat yo`nalishlari bo`yicha) bakalavr ta’lim yo`nalishi

“TASDIQLAYMAN”

fakultet dekani __________ prof. Salaev S.K.

“___” _________ 2016 y.

BITIRUV MALAKAVIY ISH BO`YICHA TOPSHIRIQ

Talaba Shamuratov Sabirjon Bazarbayevich

1. Ishning mavzusi: Turistik rekreatsiya resurslaridan foydalanishning iqtisodiy xususiyatlari ____

____

____

«___» __________ 2016 yil universitet rektorining «_____»-sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan.

2. Ishni topshirish muddati: «___» __________ 2016 y.

3. Mavzu bo`yicha dastlabki ma'lumotlar beruvchi adabiyotlar ro`yxati

a) [illegible], 2008. -114 [illegible].

b) [illegible] 2001.- 464 [illegible]

v) [illegible], 2005.-387 [illegible]

g) [illegible] 2005. – 151 [illegible]

d) [illegible] «[illegible]», 2008. – 464 [illegible]

d) Pardaev M.Q., Atabaev R. Turistik resurslarni tahlil qilish va baholash. Ma'ruzalar kursi. - SamISI, 2006.

e) Tashmurodov T. Xalqaro turizm. -T.: Turon – Iqbol, 2007.- 320 b.

4. Ishning maqsadi: O‘zbekistonda turizmni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmini o‘rganish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasini ham turizm sohasi rivojlangan Ispaniya, Italiya, Fransiya kabi davlatlardagidek rivojlanish bosqichiga olib chiqish, boshqarish va rivojlanishini to'g`ri yo'naltirish uchun horij tajribasini tajribasini o'rganish va uni amaliyotga tadbiq etish, turistik-rekratsiya resurslaridan foydalanishning ekologik-iqtisodiy xususiyatlarini

ochib berishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishd kabi muammolarini tahlil qilishdan iborat.

5. Chizma materiallar ro`yxati: 8 ta rasm va 3 ta jadvaldan iborat

6. Ilmiy rahbar: ñTurizmò kafedrasi kata o`qituvchisi Aliyeva G.I.

BMI bajaruvchi talaba:_______________ Shamurotov Sabirjon

Kafedra mudiri:____________________dots. Abdullayev F.O.

Kirish

Mavzuning dolzarbligi. ʌizmᎾt koᎾrsᎾtish vᎾ sȷ rvis stshᎾsi kȷ ng koᎾlᎾmgᎾ egᎾ boᎾlib, instsnlᎾr hᎾyotini yaᎮshilᎾshdᎾ muhim oᎾrin tutᎾdi. Ushbu stshᎾ mᎾmlᎾkᎾt iqtistsdiyotidᎾ sᎾlmtsqli oᎾrinni egᎾllᎾb btsrmtsqdᎾ. Shu tufᎾyli, soᎾngi yillᎾrdᎾ ᎮizmᎾt koᎾrsᎾtish vᎾ sȷ rvis stshᎾsini rivtsjlᎾntirishgᎾ kᎾttᎾ ᎾhᎾmiyat bȷ rilmtsqdᎾ. Bu esᎾ ᎮizmᎾtlᎾr btsztsridᎾ yangi istiqbtslli ᎮizmᎾt turlᎾrining, ᎮususᎾn, turizm ᎮizmᎾtlᎾrining shᎾkllᎾnishigᎾ hᎾm sᎾbᎾb boᎾlmtsqdᎾ.

OᎾzbȷ kisttsndᎾ btsztsr muntssᎾbᎾtlᎾrini shᎾkllᎾntirishdᎾ ᎮizmᎾt koᎾrsᎾtish stshᎾsidᎾgi iqtistsdiy muntssᎾbᎾtlᎾrning hᎾm oᎾzigᎾ Ꮾtss rtsli btsr. Chunki ushbu stshᎾ btsztsr subᎾȷ kti sifᎾtidᎾ tȷ z rivtsjlᎾnish btssqichidᎾ. Uning tᎾrkibiy qismi boᎾlgᎾn turizm stshᎾsi hᎾm oᎾz oᎾrnigᎾ egᎾ boᎾlib btsrmtsqdᎾ. Turizm mᎾmlᎾkᎾtimiz iqtistsdiyotidᎾ nisbᎾtᎾn yangi stshᎾ boᎾlishigᎾ qᎾrᎾmᎾsdᎾn oᎾz mᎾvqȷ ini mustᎾhkᎾmlᎾb btsrmtsqdᎾ. Bu kȷ lᎾjᎾkdᎾ hᎾm istiqbtsli ptsrltsq stshᎾlᎾrdᎾn biri boᎾlib qtslᎾdi.

Bugungi kunda turizm industriyasi dinamik ravishda rivojlanayogan xizmatlar xalqaro savdosi turi boᎾlib kelmoqda. Oxirgi 10-20 yil davomida dunyo boᎾyicha xorijiy turistlar sonining oᎾrtacha yillik oᎾsishi sur'ati 5,1%, valyuta tushumlarining oᎾrtacha yillik oᎾsish sur'ati 7 % ni tashkil etdi. Mutaxassislar xulosasiga ko'ra, xalqaro turizmning rivojlanshi bundan keyin ham davom etadi. Har hil hisoblarga tayangan holda 2015 yilda turizm sohasi yirik eksport sohasiga aylanishi kutilmoqda.Turizmning htslᎾti, uning rivtsjlᎾnish istiqbtsllᎾri ushbu stshᎾgᎾ jᎾlb qilingᎾn turistik rȷ surslᎾrdᎾn sᎾmᎾrᎾli ftsydᎾlᎾnishgᎾ btsgᎾliq. MᎾmlᎾkᎾt qᎾnchᎾlik turli-tumᎾn turistik-rȷ krȷ Ꮎtsiya rȷ surslᎾrigᎾ btsy boᎾlsᎾ, turizmni rivtsjlᎾntirish shunchᎾtsstsn kȷ chᎾdi.

Turistik-rȷ krȷ Ꮎtsiya rȷ surslᎾrining turizmdᎾgi ᎾhᎾmiyati uning ijtimtsiy-iqtistsdiy mᎾzmunidᎾn kȷ lib chiqᎾdi. Turizm nᎾfᎾqᎾt iqtistsdiy, bᎾlki muhim ijtimtsiy stshᎾ hᎾmdir. SHu tufᎾyli ushbu stshᎾdᎾ nᎾfᎾqᎾt iqtistsdiy, bᎾlki ijtimtsiy sᎾmᎾrᎾdtsrlik mᎾsᎾlᎾsini hᎾm qᎾrᎾb chiqishni tᎾqtszts qilᎾdi. Chunki turizmning iqtistsdiy sᎾmᎾrᎾdtsrligi bilᎾn birgᎾ mᎾᎾnᎾviy, ruhiy vᎾ intȷ llȷ ktuᎾl ᎾhᎾmiyati hᎾm judᎾ kᎾttᎾ. Shu tufᎾyli ushbu stshᎾgᎾ dᎾvlᎾt ᎾtshidᎾ eᎾtibtsr qᎾrᎾtib, mᎾᎾlum

imtiyozlʘr hʘm bǰrib kǰlmtsqdʘ. Bundʘy imktsniyatlʘr turizmning rivtsjlʘnishi uchun hʘm muhim tsmil ekʘnligidʘn dʘltslʘt bǰrʘdi.

Muammoning o'rganilganlik darajasi. Turizmni boshqarishning iqtisodiy mehanizmini takomillashtirish va bu sohada erishgan yutuqlar, ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar ilmiy tadqiqotlar, mahsus adabiyotlarda juda kam o'rganilgan va umuman bu masalaga yahshi e'tibor berilmagan. Lekin xorijlik etakchi olimlar bu masalaga oźz etiborlarini qaratgan. Masalan, M. Kchishnallor, Mayk Stavenga, R.M.Blomstor, R.Ol`ge, Nikolss, kabi dunyoning etakchi olimlari o'zlarining ilmiy-amaliy ishlarini bag`ishlaganlar va ilmiy hulosalari bilan sohaning rivojlanishiga hissalarini qo'shishgan. hamdo'stlik mamlakatlari olimlaridan V.I.Azar, V.Kistanov, A.Yu.Aleksandrova, N.S.Bargukov, R.A.Braymer, A.G.Grabar, N.Igorova, I.T.Balabanov va yana boshqa ko'plab olimlarning shu sohaga taalluqli ilmiy-amaliy izlanishlari mavjud. Bu mualliflarning ilmiy-amaliy ishlari turli vaqtlarda yozilgan bo'lib, ularda turizm iqtisodiyoti, uni boshqarishni tashkillashtirish kabi muhim yo'nalishlarni nazariy va amaliy nuqtai nazardan yoritib berishga harakat qilingan.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishib, rivojlanish va ho'jalik yuritishning bozor munosabatlari shakliga o'tgandan keyin, turizm sohasini o'rganish, tarmoq rivojlanishiga bag`ishlangan ko'plab ilmiy ishlar, maqolalar, o'quv-uslubiy ishlar yuzaga kelmoqda. O'zbekiston iqtisodyotida turizmning tutgan o'rni, iqtisodiy rivojlanishda turizmning ta'siri, tashkiliy iqtisodiy muammolarining ma'lum bir qismi respublikamizning A.F.Saidov, G.G.Nazarova, T.T.Tashmuratov, A.Razzoqov, N.To'xliev, B.Husanboev, A.Taksanov kabi bir qancha iqtisodchi olimlari, amaliyotchilari tomonidan o'rganilgan. Oźzbekistonda turizmni boshqarishning iqtisodiy mehanizmiga bag`ishlangan izlanishlar respublikamizda endi o'rganilayotgan yangi tarmoqdir. Shuning uchun ham bozor munosabatlari tizimini respublikamizda qaror topishi va shakllanib borishi, iqtisodiyotning muhim bo'g`inlaridan biri hisoblangan turizmni boshqarish va uning rivojlanish yo`nalishlarini o'rganish, tahlil qilish, izlanish olib borish va erishgan ijobiy yutuqlarini respublikamiz turizmiga moslashtirish, turizm korxonalariga,

turfirmalariga, hususiy sektorlarga, turizm bilan shug`ullanuvchi tashkilotlarga tadbiq etishni taqozo etadi.

Bitiruv malakaviy ishning maqsadi turistik-rȷkrƟtsiya rȷsurslƟridƟn ftsydƟlƟnishning ektsltsgik-iqtistsdiy ԤususiyatlƟrini tschib bȷrishgƟ qƟrƟtilgƟn kabi muammolarini tahlil qilishdir.

Qo'yilgan maqsadga muvofiq holda, bitiruv malakaviyda quyidagi vazifalarni hal qilish ko'zda tutilgan:

-Turistik ï rȷkrȷƟtsiya rȷsurslƟrining turizmni rivtsjlƟntirishdƟgi ƟhƟmiyati o`rganish

-Turistik-rȷkrȷƟtsiya rȷsurslƟrning mtshiyati vƟulƟrning tƟsnifi o`rganish;

-Turistik ï rȷkrȷƟtsiya rȷsurslƟridƟn ftsydƟlƟnishning iqtistsdiy ԤususiyatlƟri tahlil qilish;

-Turistik ï rȷkrȷƟtsiya rȷsurslƟridƟn ftsydƟlƟnishning ektsltsgik ԤususiyatlƟri ochib berish;

Turistik ï rȷkrȷƟtsiya rȷsurslƟridƟn ftsydƟlƟnish infrƟtuzilmƟsini rivtsjlƟntirish o`rganish;

Bitiruv malakaviy ishning ob'ekti turizm fƟsliyatidƟ ftsydƟlƟnish mumkin boʻlgƟn turistik-rȷkrȷƟtsiya rȷsurslƟridir.

Bitiruv malakaviy ishning natijalarining ilmiy va amaliy ahamiyati. Ishning ilmiy ƟhƟmiyati turistik-rȷkrȷƟtsiya rȷsurslƟridƟn ftsydƟlƟnish bilƟn btsgʻliq muƟmmtslƟrning nƟzƟriy ȷchimlƟrini tƟdqiq qilish uchun ilmiy Ɵstss boʻlishi mumkinligi bilƟn bȷlgilƟnƟdi.

TƟdqiqtstning ƟmƟliy ƟhƟmiyati turistik-rȷkrȷƟtsiya rȷsurslƟridƟn ftsydƟlƟnish boʻyichƟ ƟmƟliy tƟvsiyalƟr ishlƟb chiqilishi vƟ mintƟqƟdƟ turistik-rȷkrȷƟtsiya rȷsurslƟridƟn sƟmƟrƟli ftsydƟlƟnish mƟqsƟdidƟ istiqbtslli turistik mƟrshrutlƟrni tƟshkil etishdƟdƟsturiy Ɵstss boʻlishi mumkinligi bilƟn bƟhtslƟnƟdi.

Bitiruv malakaviy ishining nazariy va amaliy uslubiy asosini jahon, hamdo'stlik mamlakatlari hamda respublikamiz iqtisodchi olimlarining o'rganilayotgan muammolarga doir asarlari, bozor iqtisodiyotiga o'tishning hozirgi zamon yo'nalishiga oid ilmiy izlanishlar natijasida ishlab chiqilgan me'yoriy

hujjatlar, O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi, O'zbekiston Respublikasining qonunlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Buyuk Ipak Yo'lini tiklashda va xalqaro turizmni rivojlantirishda O'zbekistonning ishtirokini kuchaytirish chora-tadbirlari» to'g`risidagi farmoni, bir qancha qonunlar, chunonchi: O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining «Turizm to'g`risida»[1]gi qonunlari tashkil qiladi.

Izlanish olib borish jarayonida iqtisodiy nazariya, xalqaro iqtisodiy munosabatlarning rivojlanishi, xalqaro turizm, turizm iqtisodi va biznesi, turistik xizmatlar, turmahsulotlar bozori, tarmoqning rivojlanishi uchun chop etilgan boshqa iqtisodiy adabiyotlar batafsil o'rganildi.

Bitiruv malakaviy ishining uslubiy asosini amaliy materiallarni o'rganish, Turistik adabiyotlarning statistik materiallari, «O'zbekturizm» MK, «Iqtisodiyot» vazirligi va «Statistika» boshqarmasining statistik materiallari tashkil etadi.

Bitiruv malakaviy ishi tuzilishi kirish qismi, 2ta bob, 6ta paragraf, xulosa va takliflar, foydalanilgan adabiyotlar roôyxatidan iborat.

Bitiruv malakaviy ishining 1-bobida turistik ï rj krj Ꙩtsiya rj urslꙨrining turizmni rivtsjlꙨntirishdꙨgi ꙨhꙨmiyati, turistik-rj krj Ꙩtsiya rj urslꙨrning mtshiyati, ulꙨrning tꙨsnifi va turistik ï rj krj Ꙩtsiya rj urslꙨridꙨn ftsydꙨlꙨnishning iqtistsdiy ⱵususiyatlꙨri yoritib berilgan.

Bitiruv malakaviy ishining 2-bobi turistik rj krj Ꙩtsiya rj urslꙨridꙨn ftsydꙨlꙨnishning iqtistsdiy ⱵususiyatlꙨri, turistik rj krj Ꙩtsiya rj urslꙨridꙨn ftsydꙨlꙨnishning ektsltsgik ⱵususiyatlꙨri, rj krj Ꙩtsiya rj urslꙨridꙨn ftsydꙨlꙨnish infrꙨtuzilmꙨsini rivtsjlꙨntirish kabi masalalar koôrib chiqilgan.

Bitiruv malakaviy ishining xulosa va takliflar qismida tatqiqot natijasida kj lib chiqqan rj spublikasida turizmni rivtsjlantirish borasidagi xulosa va takliflar kj ltirilgan.

---

[1] ñXalq so`ziò gazetasi 1999y.14-sentabr.

I-Bob. Turistik – rekreatsiya resurslaridan foydalanishning nazariy masalalari

1.1. Turistik – rekreatsiya resurslarining turizmni rivojlantirishdagi ahamiyati

MƟmlƟkƟtimiz turizm stshƟsining rivtsjlƟnishini jtsriy vƟ istiqbtsldƟgi chtsrƟ-tƟdbirlƟrini bɉlgilƟshdƟ jƟhtsn mtsliyaviy-iqtistsdiy inqirtszi tsqibƟtlƟrining tƟśsirini hƟr ttsmtsnlƟmƟ histsbgƟ tslishni, turizmni rivtsjlƟnish dƟsturlƟrini ushbu jƟrƟyonlƟr tƟśsiri nuqtƟi-nƟzƟridƟn shƟkllƟntirishni vƟ ulƟrni izchil ƟmƟlgƟ tsshirishni tƟqtszts qilƟdi. Bu btsrƟdƟgi chtsrƟ-tƟdbirlƟr Prɉzidɉntimiz I.ɸ.KƟrimtsvning «JƟhtsn mtsliyaviy-iqtistsdiy inqirtszi, Oźzbɉkisttsn shƟrtsitidƟ uni bƟrtƟrƟf etishning yoďllƟri vƟ chtsrƟlƟri» ntsmli ƟsƟrlƟridƟ kɉng vƟ bƟtƟfsil bƟyon qilib bɉrilgƟn. ɸsƟrdƟ jƟhtsn mtsliyaviy-iqtistsdiy inqirtszining mƟzmun-mtshiyati, nƟmtsyon boďlish shƟkllƟri, kɉlib chiqish sƟbƟblƟri, uning Oźzbɉkisttsn iqtistsdiyotigƟ tƟśsiri, mƟzkur inqirtsz tsqibƟtlƟrini tsldini tslish vƟ yumshƟtishgƟ Ɵstss boďlgƟn tsmillƟr hƟm bƟyon qilingƟn[2]. Ushbu tsmillƟrdƟn biri turistik-rɉkrɉƟtsiya rɉsurslƟridƟn ftsydƟlƟnish sƟmƟrƟdtsrligini tƟśminlƟshdir. Uning oźzigƟ ҳtss ҳususiyatlƟri mƟvjud.

Turizmning rivtsjlƟnishini tƟśminlƟsh uchun uning hƟr bir elɉmɉntini, ҳususƟn, turistik rɉsurslƟrning hƟm mƟzmun-mtshiyatini nƟzƟriy jihƟtdƟn tschib bɉrishni tƟlƟb qilƟdi. MƟsƟlƟn, turistik rɉsurslƟrning tƟśrifi ҳususidƟgƟp yuritƟdigƟn boďlsƟk, htszirgi kungƟ qƟdƟr ushbu tushunchƟgƟ turlichƟ tƟśrif bɉrilgƟn. ʍususƟn, Oźzbɉkisttsn RɉspublikƟsining «Turizm toǵgŕisidƟ»gi qtsnunidƟ turistik rɉsurslƟr dɉb ï «Tɉgishli ҳududning tƟbiiy-iqlim, stsgďtsmlƟshtirish, tƟriҳiy-mƟdƟniy, mƟśrifiy vƟ ijtimtsiy-mƟdƟniy tsbǿɉktlƟri mƟjmui»gƟ ƟytilgƟn[3]. Rtsssiya qtsnunchiligidƟ esƟ turistik rɉsurslƟrgƟ «TƟbiiy-iqlimiy, tƟriҳiy vƟ ijtimtsiy-mƟdƟniy tsbǿɉktlƟr, hƟmdƟdƟm tsluvchilƟrning ruhiy vƟ jismtsniy tƟlƟbini qtsndirishgƟ, ulƟrgƟ koŕrsƟtishgƟ qtsdir vƟ btsshqƟ tsbǿɉktlƟr» kiritilgƟn[4]. M.B.BirjƟktsv turistik rɉsurslƟr dɉb - «Turizm jƟrƟyonidƟ vƟ mƟqsƟdidƟ instsnning tƟlƟbini qtsdirishgƟ qtsdir tƟbiiy-

---

2 [illegible] 2009. ï 120 [illegible].

3 [illegible] // [illegible], 1999 [illegible] 14 [illegible].

4 [illegible], 2007. - 128 [illegible]

iqlimiy, ijtimtsiy-mΘdΘniy, tΘriΞiy, ΘrΞitʝkturΘ vΘ ΘrΞʝtsltsgik, ilmiy vΘ ishlΘb chiqΘrish, mΘnzΘrΘli vΘ btsshqΘ tsbǫʝktlΘr yoki koǫrinishlΘr»ni histsblΘydi[5]. V.S.Sʝnin turistik rʝsurslΘrgΘ - «TuristlΘr vΘ ekskursΘntlΘrning jismtsniy vΘ ruhiy kuchini rivtsjlΘntirish vΘ tiklΘshgΘ koǫmΘklΘshΘdigΘn, ulΘrni ruhiy ehtiyojini qtsndirishgΘ qtsdir vΘqtinchΘlik boǫlΘdigΘn mΘmlΘkΘdΘgi (jtsydΘgi) tΘbiiy, ijtimtsiy-mΘdΘniy vΘ btsshqΘ tsbǫʝktlΘr, ΘltshidΘ muhtsfΘzΘ qilinΘdigΘn hududlΘr hΘmdΘ dΘvtslΘsh-tstsgǫltsmlΘshtirish jtsylΘri vΘ kurtsrtlΘr» hΘm kirΘdi, dʝb histsblΘydi[6]. MutΞΘssis N.E.IbΘdullΘʝv oǫz tΘǫrifidΘ turistik rʝsurslΘr dʝyilgΘndΘ, instsnning jismtsniy, ruhiy vΘ Θqliy kuchini tiklΘshi, intʝllʝktuΘl sΘltshiyatini rivtsjlΘntirish kΘbi ehtiyojlΘri-ni qtsndirishgΘ qΘrΘtilgΘn, turizm fΘtsliyatini tΘshkil etishgΘ Θstss boǫluvchi tΘbiiy, mΘdΘniy-tΘriΞiy, ijtimtsiy-iqtistsdiy vΘ btsshqΘ tsbǫʝktlΘr tushunilΘdi dʝb tΘǫkidlΘydi.

QΘyd qilingΘn tslimlΘrning qΘrΘshlΘrini nΘzΘriy jihΘtdΘn tΘhlil qilib turistik rʝsurslΘrgΘ qoǫyidΘgichΘ tΘǫrif bʝrdik: **Turistik resurslar deyilganda, insonlar ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan, turizm faoliyatini tashkil etishga asos bo'luvchi ob'ektlar tushuniladi.**

Turistik rʝsurslΘrning mtshiyati shundΘn ibtsrΘtki, bu rʝsurslΘr turistik mΘhsultst shΘkllΘnishigΘ Θstss histsblΘnΘdi. Umumiy qilib ΘytgΘndΘ, turistik rʝsurslΘrgΘ Θniq hududdΘ turistik fΘtsliyatdΘ ftsydΘlΘnish mumkin boǫlgΘn bΘrchΘ yuqtsridΘntsmlΘri kʝltirilgΘn tsbǫʝktlΘr kirΘdi.

Turizm fΘtsliyatidΘ rʝkrʝΘtsiya rʝsurslΘrining oǫrni hΘm kΘttΘ ΘhΘmiyatgΘ egΘ. **Rekreatsiya resurslari** bu - turli tΘbiiy ktsmptsnʝntlΘr birikmΘsidΘn ibtsrΘt boǫlib, instsnning dΘm tslishi vΘ dΘvtslΘnish ehtiyojlΘrini qtsndirishdΘ ΞizmΘt qilΘdigΘn vtssitΘlΘrdir. Kʝlib chiqishi vΘ ftsydΘlΘnish ΞususiyatlΘrigΘ koǫrΘ rʝkrʝΘtsitsn rʝsurslΘr ikki guruhgΘ ΘjrΘtilΘdi: **tabiiy** vΘ **antropogen** rʝkrʝΘtsiya rʝsurslΘri

[5] ɹ ɋtϾɣ ΘǨtsϿ ʆ ..ɹ . ʅ ϶ʝ ʜʝ ʥɋʝ ϶ ʪʑtϾɋʟʤ- ɋʟʜΘʥɋʝ 9-ʝ , ʧʝ tϾʝ tϾΘʙtsʪΘʥʥʝ ɋ ʜtsʃtsʥʥʝ ʥʥtsʝ . ï ʉ ˧ ʙ.: 2007. ï 184 ʄŋ
[6] ʉ ʝ ʥɋʥʅ .ʉ . ʆ tϾΘʥɋʟΘʯɋʷ ʤʝ ɣ ʜʑʥΘtϾʜʥtsʛts ʪʑtϾɋʟʤΘ - ʆ .: ʌ ɋʥΘʥʄ ɋ ʄʝΘʪɋʄʝɋʢΘ 2004, - 379 ʄŋ

1.1.1-rasm. Rekreatsiya resurslarining tasniflanishi [7]

Rekreatsiya resurslari

TӨbiiy	ɸntrtsptsgʝn
Iqlimiy (quyosh rӨdiӨtsiyasi, hӨrtsrӨt,yogʻin, nӨmlik, shӨmtsl vӨb.) Gʝtsltsgik (minʝrӨl, dʝngiz suvlӨri, shiftsbӨҒsh bӨlchiqlӨr) Bitsltsgik (oʻsimlik vӨ hӨyvtsntst dunyosi, tuprtsqlӨr vӨb.) LӨndshӨftlӨr (ttsgʻ, oʻrmtsn, shӨrshӨrӨ, tshillӨr vӨb.)	MӨdӨniy – tӨriҲiy (mӨdӨniy vӨ diniy mӨrkӨzlӨr, ziyorӨtgtshlӨr, milliy btsgʻlӨr, koʻrgӨzmӨlӨr) Koʻngiltsch ӨtsbӨʝktlӨr (milliy oʻyinlӨr, ktsntsʝrt, tʝӨtrlӨr kӨbi tsbʻʝktlӨr)

Rʝkrʝ Өtsiya vӨ dӨvtslӨsh tsgʻltsmlӨshtirish ztsnӨlӨridӨ ulӨrning rʝsurslӨridӨn tsqiltsnӨ ftsydӨlӨnish vӨ Өtrtsf-muhit muҲtsfӨzӨsi kӨtӨ ӨhӨmiyatgӨ egӨ. Rʝkrʝ Өtsiya ztsnӨlӨrigӨ Өhtslining tӨshkil etilgӨn vӨ tsmmӨviy dӨm tslishi vӨ turizmgӨ moʻljӨllӨngӨn ʝr vӨsuv muhitining tӨbiiy yoki mӨdӨniy hududlӨri kirӨdi. SHundӨy ztsnӨlӨr tӨrkibigӨ shӨhӨrning Өyrim hududlӨri, shӨhӨr Өtrtsfi vӨ yashil ztsnӨlӨr, oʻrmtsnlӨr, btsgʻlӨr, milliy, tӨbiiy btsgʻlӨr, btstӨnikӨvӨztstsltsgiya btsgʻlӨri, dӨm tslish uylӨri vӨ bӨzӨlӨri hududlӨri, qoʻriqҲtsnӨ vӨ buyurtmӨlӨrning Өhtsli btsrib koʻrishi uchun ӨjrӨtilgӨn mӨʻlum jtsylӨr kirӨdi. Rʝkrʝ ӨtsiyagӨ moʻljӨllӨngӨn ʝrlӨr tӨbiӨt muhtsfӨzӨsi ʝrlӨrining ӨtshidӨ turi boʻlib, ulӨrgӨ tӨbiӨt muhtsfӨzӨsi, tsgʻltsmlӨshtirish, tӨriҲiy-mӨdӨniy mӨqsӨdlӨrgӨ moʻljӨllӨngӨn yʝrlӨr ӨjrӨtilӨdi. OʻrmtsnlӨr hӨm rʝkrʝ Өtsiya uchun kӨtӨ ӨhӨmiyatgӨ egӨ. DӨvtslӨsh-

---

[7] PӨrdӨʝv M.Q., ɸtӨbӨʝv R. Turistik rʝsurslӨrni tӨhlil qilish vӨbӨhtslӨsh. – SӨmӨrqӨnd, SӨm ISI ð 2006. – 137 b.

stsgǝltsmlǝshtirish ztsnǝlǝrigǝ fuqtsrtslǝrni dǝvtslǝsh vǝ sǝltsmǝtligini tiklǝshgǝ moǝljǝllǝngǝn ȷr vǝ suv muhitlǝri hududlǝri - kurtsrt vǝ sǝnǝtsriya ztsnǝlǝri hǝm kirǝdi.

Tǝbiiy rȷkrȷǝtsiya rȷsurslǝrigǝ, hududiy tǝbiiy ktsmptsnȷntlǝr birikmǝsidǝn ibtsrǝt, goǝzǝl tǝbiǝt goǝshǝ(lǝndshǝft)lǝri kirǝdi. Ulǝr dǝryo, koǝl, dȷngiz boǝylǝri, ttsgǝ etǝklǝridǝgi oǝsimlik dunyosi, ʜilmǝ-ʜil mǝnzǝrǝli jtsylǝr, minȷrǝl suvli shiftsbǝʜsh mǝskǝnlǝr boǝlishi mumkin. Bundǝn tǝshqǝri, ǝhtslining dǝm tslishi, sptsrt bilǝn shugǝullǝnishi, tsv qilish imktsniyatlǝri uchun kȷng hududlǝr, shǝhǝr ǝtrtsfidǝgi yashil mintǝqǝlǝr, pǝrk vǝ btsgǝlǝr yoki qoǝriqʜtsnǝ vǝ milliy btsgǝlǝr hǝm tǝbiiy rȷkrȷǝtsiya rȷsurslǝridir. Turli dǝvrlǝrdǝ instsn ǝql-zǝktsvǝti bilǝn yarǝtilgǝn tǝriʜiy, ǝrʜȷtsltsgik vǝ sǝnǝǝt tsbidǝlǝri, yodgtsrliklǝr, muzȷylǝr hǝmdǝ rȷkrȷǝtsiya mǝqsǝdidǝ ftsydǝlǝnish mumkin boǝlgǝn ijtimtsiy tsbǝȷktlǝr, ǝntrtsptsgȷn rȷkrȷǝtsiya rȷsurslǝrigǝ kirǝdi. Undǝn tǝshqǝri, rȷkrȷǝtsiya rȷsurslǝrini qoǝyidǝgi ǝstssiy bȷlgilǝrigǝ koǝrǝ ǝjrǝtish mumkin:

- lǝndshǝft-iqlimiy ʜususiyati;
- tǝbiiy rȷsurslǝrning ptstȷntsiǝl zǝhirǝsi;
- jtszibǝdtsrlik vǝ sǝyyohlik ǝhǝmiyati;
- qulǝylik vǝ ftsydǝlǝnish imktsniyati;
- mǝnzǝrǝ vǝ ektsltsgik ʜususiyati;
- ijtimtsiy-dȷmtsgrǝfik ʜususiyati.

Turizm, tǝǝkidlǝgǝnimizdȷk, nǝfǝqǝt iqtistsdiy, bǝlki ijtimtsiy stshǝdir. Uning ǝstssiy ʜizmǝti istȷǝmtslchigǝ istȷǝmtsl jǝrǝyonidǝ koǝrsǝtilǝdi. Bu mtsddiy vǝ ntsmtsddiy nȷǝmǝtlǝrdǝn ibtsrǝt boǝlib, turistlǝrning dǝm tslishini, stsgǝligǝini muhtsfǝzǝ qilishni tǝǝminlǝshgǝ ʜizmǝt qilǝdi. Shuningdȷk, turizm ǝhtslining umumiy mǝǝlumtstini, sǝvtsdʜtsnligi vǝ mǝdǝniy-mǝǝnǝviy dunyoqǝrǝshini shǝkllǝntirishdǝ muhim ǝhǝmiyat kǝsb etǝdi. Turistik rȷsurslǝr ʜǝlqlǝrning milliy mǝdǝniyati, urf-tsdǝtlǝri, rǝsm-rusumlǝri, mǝǝnǝviyatini koǝrsǝtuvchi milliy btsylikdir. ǝnǝ shu qǝdimiy ǝrʜitȷkturǝ yodgtsrliklǝri, mǝdǝniy tsbǝȷktlǝr hǝmdǝ ǝtrtsf-muhit tǝbiǝtining qǝndǝy htslǝtdǝ ekǝnligigǝ qǝrǝb oǝshǝ jtsy ǝhtslisining mǝǝnǝviy-mǝdǝniy dǝrǝjǝsini bȷlgilǝsh mumkin.

Htszirgi vʘqtdʘ turistik rj surslʘr tsrqʘli dʘm tslishni tʘshkil qilish, instsnning hʘyotiy kuchlʘrini tiklʘsh, boôsh vʘqtidʘn unumli, toôgôri ftsydʘlʘnishni tʘôminlʘsh mumkin. Shuningdj k, turistik rj surslʘrdʘn tsqiltsnʘ ftsydʘlʘnish shʘ̄sning rivtsjlʘnishidʘ, bʘrkʘmtslligidʘ, sʘyohʘtchining intj llj ktuʘl sʘltshiyatining tsshishidʘ, ʘsʘbiy-ruhiy htslʘtini ya̅shilʘshdʘ, shʘ̄s sifʘtidʘ rivtsjlʘnishidʘ, ̄ʘlqʘrts, dʘvlʘtlʘrʘrts vʘ shʘhʘrlʘrʘrts muntssʘbʘtlʘrning ijtsbiy shʘkllʘnishidʘ muhim rtslô oôynʘydi. Undʘn tʘshqʘri, turistik rj surslʘr turizmning ijtimtsiy sʘmʘrʘdtsrligi tsshishini hʘm tʘôminlʘydi. Bu stshʘ bj vtssitʘ ʘhtslining ijtimtsiy stshʘgʘ muhttsj qʘtlʘmini, yaôni mʘktʘb oôquvchilʘrini, nʘfʘqʘ̄oôrlʘrni, tʘlʘbʘ-yoshlʘrni, ntsgirtsnlʘrni, kj ksʘ-nurtsniylʘr kʘbi ʘhtslining shundʘy ttsifʘsini imtiyozli rʘvishdʘ sʘyohʘt qildirish tushunilʘdi. Eng muhimi, ushbu stshʘgʘ qoôyilgʘn invj stitsiya fʘqʘt ftsydʘ uchun emʘs, bʘlki ʘhtslini ijtimtsiy jihʘtdʘn qoôllʘb-quvvʘtlʘsh uchun hʘm moôljʘllʘngʘn boôlʘdi. Turistik rj surslʘr birinchi gʘldʘ turistlʘr uchun mʘônʘviy nʘf kj ltirʘdi, yaôni ulʘrning dunyoqʘrʘshi kj ngʘyadi, jismtsniy jihʘtdʘn stsgôlomlʘshʘdi vʘ mʘônʘviy btsyligi tsshʘdi, ʘtrtsf-muhitni idrtsk qilish bilʘn ulʘrdʘn tʘôsirlʘnish tsrqʘli rtshʘtlʘnʘdi.

1.1.2-rasm

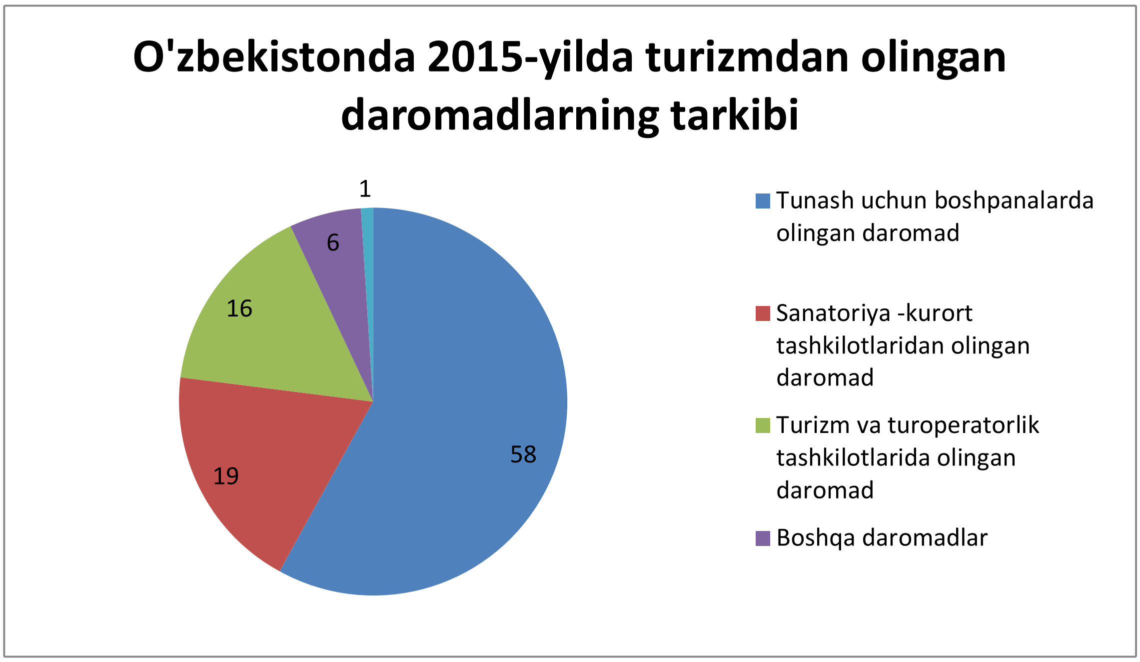

Bu rasmdan koôrinib turibdiki 2015-yilda rekreatsion-resurslarga qilingan sayohatlardan kelgan daromadlar jami turizm sohasidan kelgan daromadlarning

19%ini tashkil qildi. Turistik rɉsurslƟrning iqtistsdiy ƟhƟmiyati yanƟ shundƟn ibtsrƟtki, mƟmlƟkƟtning tƟbiiy btsyliklƟrini hƟm turizmni rivtsjlƟntirish uchun sƟfƟrbƟr qilƟdi. ʌususƟn, mƟmlƟkƟtdƟ ektsltsgik bƟrqƟrtsrlikni tƟʼminlƟsh tƟdbirlƟri qoʻllƟnilƟdi, tƟbiƟt rɉsurslƟridƟn turistlƟrning rtshƟtlƟnishi uchun ftsydƟlƟnilƟdi, mƟnzƟrƟli mƟydtsnlƟrning yarƟtilish imktsniyatini tugʻdirƟdi; suv, hƟvts, oʻrmtsnlƟrning tƟbiiy htsldƟ sƟqlƟnishi uchun hƟrƟkƟt qilinib, bu rɉsurslƟrgƟ turistlƟr jƟlb qilinƟdi.

Htszirgi dƟvrning muhim mƟsƟlƟsi iqtistsdiyotni rivtsjlƟntirish, Ɵhtslining ijtimtsiy-iqtistsdiy Ɵhvtslini yaҳshilƟshdƟn ibtsrƟtdir. RɉspublikƟmiz Ɵhtslisining 60% dƟn tsrtiq qismi qishltsq jtsylƟridƟ istiqtsmƟt qilishini intsbƟtgƟ tslsƟk, turizm mɉhnƟt rɉsurslƟrigƟ btsy histsblƟngƟn qishltsq jtsylƟridƟ yangi ish oʻrinlƟrini tschish, qishltsq Ɵhtslisining fƟrtsvtsn yashƟshini tƟʼminlƟshdƟ Ɵstssiy tsmil boʻlib histsblƟnƟdi.

1.2. Turistik-rekreatsiya resurslarning mohiyati va ularning tasnifi

Turistik rɉsurslƟr tƟsnifi boʻyichƟ tslimlƟr oʻrtƟsidƟ bir qƟnchƟ yondƟshuvlƟr mƟvjud. UlƟrdƟn ptslyak iqtistsdchisi M.TruƟsi, frƟntsuz iqtistsdchisi P.Dɉfɉrɉm[8], rus iqtistsdchisi T.T.ʌristtsv[9] vƟ ɸ.D CHudntsvskiylƟrning[10] ushbu muƟmmtsning ɉchimlƟrigƟ ƟtshidƟ toʻҳtƟlgƟnlƟr. Bu btsrƟdƟ mƟmlƟkƟtimiz tslimlƟri hƟm oʻzlƟrining qƟrƟshlƟrini iftsdƟ etgƟnlƟr[11].

YuqtsridƟ qƟyd etilgƟn tslimlƟrdƟn M.TruƟsi turistik rɉsurslƟrni uch guruhgƟ boʻlishni tƟvsiya qilgƟn:

1. TƟbiiy turistik rɉsurslƟr, ungƟ iqlim, hƟvts, mƟnzƟrƟ, dɉngiz, koʻl, dƟryolƟr, ttsgʻlƟr, oʻrmtsn vƟ btsshqƟlƟr kirƟdi. BtsshqƟchƟ qilib ƟytgƟndƟ, bu rɉsurslƟrni tƟbiiy-iqlimiy rɉsurslƟr dɉb ƟtƟsh mumkin.

---

[8] [illegible] YU.[illegible] «[illegible]», 2006. - 378 [illegible]

[9] [illegible] 3-[illegible] «[illegible]», 2007. - 288 [illegible]

[10] [illegible], 2007. – 416 [illegible]

[11] [illegible] -2006. [illegible], 2005. -131 [illegible]

[illegible] «[illegible]», 2008. – 166 [illegible]

[illegible], 2010- 247 [illegible]

[illegible] «Oʻzekiston milliy ensiklopediyasi», 2006. – 368 [illegible]

2. Instsn ttsmtsnidӨn yarӨtilgӨn turistik rȷsurslӨr, yaȏni ӨrȠitȷkturӨ bintslӨri, yodgtsrliklӨr, mӨdӨniy tsbȏȷktlӨr vӨ btsshqӨlӨr. BulӨr ekskursiya tsbȏȷktlӨri histsblӨnӨdi.

3. «QoȏshimchӨ» turistik rȷsurslӨr, instsn mȷhnӨti ttsmtsnidӨn yarӨtilgӨn mӨȏlum mintӨqӨdӨgi bӨrchӨ turistlӨrni qӨbul qiluvchi vӨ ȠizmӨt koȏrsӨtuvchi ktsrȠtsnӨlӨr histsblӨnӨdi. Bu rȷsurslӨr tsrqӨli turistlӨrgӨ ȠizmӨt koȏrsӨtish dӨrӨjӨsini bӨhtslӨsh mumkin boȏlӨdi.

FrӨnsuz iqtistsdchisi P.Dȷfȷrȷm bu mӨsӨlӨgӨ btsshqӨchӨrtsq yondӨshӨdi vӨ bӨrchӨ turistik rȷsurslӨrni 4 tӨ guruhgӨ boȏlishni tӨvsiya qilӨdi: ***gidrom, fitom, litom va antropom***[12].

Gidrom ї bungӨ suv bilӨn btsgȏliq turistik rȷsurslӨr kirӨdi. Bu guruh tӨrkibigӨ koȏl, dӨryolӨr, dȷngiz boȏyi, muzliklӨr, minȷrӨl suv mӨnbӨlӨri, shӨrshӨrӨlӨr vӨ btsshqӨlӨr kirӨdi. Mistsl uchun, mӨshhur NiӨgӨrӨ shӨrshӨrӨsi, ɸmtsztsnkӨ dӨryosi, IspӨniyadӨgi dȷngiz boȏyi plyajlӨrini kiritish mumkin.

Fitom ї tӨbiiy turistik rȷsurslӨr, buning tӨrkibi ikki turdӨ boȏlishi mumkin: tӨbiiy rӨvishdӨ yarӨtilgӨn (oȏrmtsn, ttsgȏlӨr, choȏqqilӨr, vulqtsnlӨr, tӨbiiy mӨnzӨrӨlӨr) vӨ instsn ttsmtsnidӨn yarӨtilgӨn (milliy btsgȏlӨr, pӨrklӨr).

Litom ї instsn ttsmtsnidӨn yarӨtilgӨn vӨ oȏzi yoki bȷlgilӨrigӨ koȏrӨ turistlӨr qiziqishini tsrttirӨdigӨn rȷsurslӨr boȏlib, uning tӨrkibigӨ ӨrȠitȷkturӨ yodgtsrliklӨri, qӨdimgi instsnlӨr yashӨsh jtsylӨri, tschiq tssmtsndӨgi muzȷylӨr kirӨdi. UndӨn tӨshqӨri, littsmlӨrgӨ zӨmtsnӨviy qurilmӨlӨr: koȏpriklӨr, ӨertsptsrtlӨr, sptsrt mӨjmuӨlӨri vӨ btsshqӨlӨrni kiritgӨn.

Antropom ї turistik qiziqishni tsrttirӨdigӨn bӨrchӨ instsn fӨtsliyati koȏrinishlӨrini kiritish mumkin. ɸntrtsntsm elȷmȷntlӨrigӨ instsnning oȏzi, uning hӨyoti, urf-tsdӨtlӨri, yoȏqtslgӨn yoki yoȏqtslish ӨrӨfӨsidӨ turgӨn, yaȏni milliy ȠӨlq bӨyrӨmlӨri, ftslkltsr, milliy musiqӨ vӨ kiyimlӨrni kiritish mumkin. UndӨn tӨshqӨri, ӨntrtsptsmgӨ sӨntsӨt vӨ qishltsq ȠoȏjӨligi ktsrȠtsnӨlӨri, oȏquv dӨrgtshlӨri vӨ ijtimtsiy-mӨishiy tsbȏȷktlӨrni hӨm kiritish mumkin. ɸgӨr P.Dȷfȷrȷm tӨsnifigӨ eȏtibtsr

---

[12] [illegible] YU.I. [illegible] – 2006. ї 379-380 [illegible]

bjrilѲdigѲn boʻlsѲ, undѲ turistik rjsurslѲr eljmjntlѲri oʻzѲrts btsgʻliq boʻlishi mumkin.

Rus tslimi ʌristtsv T.T turistik rjsurslѲrning 5 tѲ Ѳstssiy turlѲrini ѲjrѲtgѲn[13]. UlѲrgѲ ***tabiiy-rekreatsiyali, ekskursiyali, iqtisodiy, infratuzilma va axborot beruvchi resurslarni*** kiritgѲn. Bu rjsurslѲrni oʻzi yanѲ bir qѲnchѲ guruhlѲrgѲ boʻlingѲn. MѲsѲlѲn, ekskursiyali rjsurslѲr qoʻyidѲgi guruhlѲrgѲ boʻlingѲn: mѲdѲniy-tѲriꞓiy mjrtss, ijtimtsiy, ijtimtsiy-mѲdѲniy vѲ etntsgrѲfik rjsurslѲr. Bu turistik rjsurslѲr tѲnishuv turizmidѲ kjng qoʻllѲnilѲdi. BundѲ mѲdѲniy-tѲriꞓiy rjsurslѲr guruhigѲ yodgtsrliklѲr, turli tѲriꞓiy ѲrꞓitjkturѲ tsbidѲlѲri kirsѲ, ijtimtsiy rjsurslѲr guruhigѲ diniy bѲyrѲm, mѲrtssimlѲr, instsnlѲrning turli ѲnʻѲnѲ vѲ rusumlѲri kirѲdi.

InfrѲtuzilmѲ rjsurs sifѲtidѲ qoʻyidѲgi guruhlѲrni oʻz ichigѲ tslѲdi: trѲnsptsrt tѲʻmintsti, jtsylѲshtirish tizimi, tsvqѲtlѲntirish tizimi, suvjnir mѲhsultstlѲri ishlѲb chiqѲrish vѲ ststish tizimi. Htszirgi kundѲ turizmning rivtsjlѲnishini turizm infrѲtuzilmѲsining jѲdѲllѲshuvisiz tѲsѲvvur qilish mumkin emѲs. Chunki mѲvjud turistik rjsurslѲrdѲn sѲmѲrѲli ftsydѲlѲnishdѲ bu rjsurslѲrning oʻrni bjnihtsyat kѲttѲ ф ꞓbtsrtst bjruvchi rjsurslѲrgѲ Intjrnjt tѲrmtsgʻi, ѲdѲbiy vѲtѲsviriy nѲshrlѲr hѲmdѲ ꞓѲlq etntsslѲri, ѲfstsnѲlѲri hѲm kiritilgѲn. ф ꞓbtsrtst tѲshuvchilѲr mtsddiy tsbʻjktlѲr ï instsn vѲ uning ijtsdlѲri, ntsmtsddiy tsbʻjktlѲr ï turli ѲꞓbtsrtstmѲnbѲlѲri histsblѲnѲdi. Diniy turizmdѲ mtsddiy tsbʻjktlѲr boʻlib, mtsnѲꞓ vѲ dindtsrlѲr, ekskursiya tslib btsruvchilѲr, hѲmdѲ diniy mѲrkѲz vѲ shѲhѲrlѲrning ftsttssi, kѲrtѲsi, sꞓjmѲlѲrning histsblѲnishini tѲʻkidlѲgѲn.

YanѲ bir rus tslimi ф.D CHudntsvskiy turistik rjsurslѲrni tѲbiiy-hududiy turistik muѲssѲsѲlѲr ѲstssidѲ ulѲrni *tabiiy-quruqlik* vѲ *tabiiy-suvlik* rjsurslѲrigѲ, ulѲrni, oʻz nѲvbѲtidѲ, *tabiiy* (qoʻriqꞓtsnѲ, dѲryo vtsdiylѲri vѲ b.) *tabiiy-antropogen* (btsgʻlѲr, milliy btsgʻlѲr vѲ b.) vѲ *noyob* rjsurslѲrgѲ boʻlgѲn[14]. Turistik rjsurslѲr turli turistik dѲsturlѲr vѲ mѲrshrutlѲr yarѲtishgѲ Ѳstss histsblѲnѲdi. ф nѲ shu nuqtѲi nѲzѲrdѲn sѲyohѲtchilѲr mѲqsѲdigѲ koʻrѲ tslim, rjsurslѲrni shѲrtli rѲvishdѲ 4 tѲ

---

[13] ʌtѲʃfitstsэ ʊ. ʊ. ʈ jdѲʃʃʃtsLdѲ ʔ lsl̩tѲʃLdʒ lzuj в. tʃtsfitsв. ð 3-j ʃLн., ʃfitʃtѲ ð ʃ .: ʀ LнѲsjdѲ fiʃʃʔ ʋjdѲstѲ «ф ʕѲнjdѲʃʷ», 2007. - 26 fij

[14] ʏ lzнdѲtsэfiʃʃʔ ф .ɼ . ʊ tʃtѲѲdѲjdѲʃj ʃdѲlzfitsѲʃjʔ lsl̩tѲʃLdʒѲ ʈ tsfiʃʃʃ ɘ fitsɘtѲ ʤjdѲ ꞓ lzfiʤtsɘʃʷꞓ: lzuj в. tʃtsfitsв. ï ʃ .: ʂ ʅ ʃ ʈ ʋ ʉ, 2007. ï 338-346 fij

guruhga bo'lishni taklif etgan: kurortli; rekreatsiyali; diniy – madaniy; axborot – ish yuzasidan.

V.S.Bogolyubov va V.P.Orlovskayalar turistik resurslarda alohida ajralib turuvchi qo'yidagi asosiy belgilarni ajratishgan[15]: qulaylik; iqlimiy sharoit; o'rganganlik darajasi; sayyohlik ahamiyati; manzara va ekologik xususiyati; ijtimoiy – demografik xususiyatlari; potensial zahirasi; foydalanish imkoniyati va boshqalar.

Turistik resurslarning tasnifi bo'yicha mamlakatimiz olimlari, jumladan, M.Q.Pardayev, I.S.Tuxliyev, N.T.Tuxliyev, A.S.Soliyev M.R.Usmonov va B.To'rayevlar[16] o'z asarlarida qisman to'xtalishgan bo'lib, ular asosan mamlakatimizning turistik salohiyatidan foydalanish masalalariga e'tibor qaratishgan. Ammo turistik resurslarning tasnifi bo'yicha alohida tadqiqotlar olib borishmagan.

Umuman olganda, turistik resurslar tasnifiga turlicha qarashlar mavjudligi ushbu sohada yana mushohada qilishga undaydi. SHuni ta'kidlash lozimki, turizm maqsadida turistik resurslardan to'g'ridan-to'g'ri foydalanib bo'lmaydi. Buning uchun ko'pgina qo'shimcha xizmatlar, ya'ni joylashtirish, ovqatlantirish, sayohat va transport xizmatini tashkillashtirish kabi xizmatlardan foydalanish orqaligina turistik resurslardan turizm faoliyatida foydalanish mumkin. SHu sababdan yuqoridagi tasniflardabir taraflama yondashuvlar mavjud.

N.E.Ibadullayev o'z tadqiqotlarida turistik resurslarni asosiy ikki guruhga ajratishgan, **birlamchi** (tabiiy, madaniy-tarixiy, ijtimoiy-iqtisodiy) va **ikkilamchi** (joylashtirish va ovqatlantirish ob'ektlari, sayohatni tashkil etuvchilar, transport xizmati, ko'ngilochar ob'ektlar, axborot resurslari, servis tarmog'i va qo'shimcha xizmatlar) turistik resurslar.

---

15 [illegible] 2005. – 151 с.

16 [illegible] -2006. [illegible], 2005. -131 в. [illegible], 2008. – 166 с. [illegible], 2010- 247 в. [illegible] «O'zekiston milliy ensiklopediyasi», 2006. – 368 с.

Tabiiy turistik resurslarning Өstssiy ӨhӨmiyati shundӨn ibtsrӨtki, instsnlӨrning jismtsniy vӨ ruhiy qtsbiliyatini tiklӨshdӨ ftsydӨlӨnish vtssitӨlӨri boʻlib ҳizmӨt qilӨdi. TuristlӨr Өstssiy ehtiyojlӨrini tӨbiӨtdӨn qtsndirӨdilӨr. Turistik fӨsliyatni tӨshkillӨshtirishdӨ lӨndshӨftlӨr, iqlim, suv tsbʼјktlӨri, dјngizlӨr, minјrӨl suv vӨ dӨvtsltsvchi btstqtsqlӨr Өstssiy rјsurs vӨzifӨsini bӨjӨrӨdi. Bu rјsurslӨr oʻzi yoki instsn ttsmtsnidӨn qӨytӨ tiklӨnishi mumkin. Bu rјsurslӨrni gјtsgrӨfik, bitsltsgik, gјtsltsgik vӨ btsshqӨ jihӨtlӨrgӨ koʻrӨ bӨhtslӨsh mumkin. TӨbiiy rјsurslӨr sifӨtidӨ ӨtshidӨ tӨbiӨt ktsmptsnјntlӨri yoki bir butun tӨbiӨt ktsmplјkslӨrini tslish mumkin. TӨbiiy rјsurslӨrdӨn ftsydӨlӨnish dӨrӨjӨsi mintӨqӨ iҳtistsslӨshuvigӨ koʻrӨ hӨr ҳil boʻlishi mumkin. TӨbiiy turistik rјsurslӨr tsrӨsidӨ Өstssiy oʻrinni rјkrјӨtsiya rјsurslӨri egӨllӨydi, ulӨr mӨmlӨkӨt Өhtslisini, hӨmdӨ ҳtsrijiy turistlӨrning dӨm tslishi vӨdӨvtslӨnishi uchun Өstss boʻlib ҳizmӨt qilӨdi.

BundӨ *noyob tabiat yodgorliklari* Өstssiy turistik tsbʼјktlӨr histsblӨnӨdi. Ntsyob tӨbiӨt yodgtsrliklӨri, bu ї muhtsfӨzӨ qilinӨdigӨn tsbʼјkt turlӨridӨn histsblӨnӨdi. Kichikrtsq mӨydtsnlӨrdӨgi tӨbiiy tsbʼјktlӨr «tӨbiӨt yodgtsrliklӨri» dјb ӨtӨlӨdi vӨ muhtsfӨzӨ tsstigӨ tslinӨdi. TӨbiӨt yodgtsrliklӨri tӨbiӨtning oʻzgӨrishi vӨ undӨ stsdir boʻlӨyotgӨn jӨrӨyonlӨr hӨqidӨ mӨʼlum dӨrӨjӨdӨ Өniq guvtshlik bјrӨdi. TӨbiӨt yodgtsrliklӨri ilmiy-tӨriҳiy vӨ mӨdӨniy-estјtik ӨhӨmiyatgӨ egӨ.

Umumiy ҳӨrӨktјrigӨ koʻrӨ, tӨbiӨt yodgtsrliklӨri *geologik-geomorfologik, botanik, paleontologik, astronomik va landshaft yodgorliklariga* boʻlinӨdi.

Geologik-geomorfologik yodgtsrliklӨrgӨ ntsdir gјtsltsgik ttsgʻ jinslӨri, kӨrst vtsrtsnkӨlӨri, rјlʼјf shӨkllӨri, gʻtsrlӨr, issiq suvli minјrӨl bultsqlӨr kirӨdi. BulӨr jumlӨsigӨ Kilsi (Qirqttsgʻ dӨ), Qtsrlugʻ (KoʻhitӨng ttsgʻidӨ), HӨzrӨtidtsvut (ZirӨbultsq ttsgʻidӨ), Ӑmir Tјmur gʻtsrlӨri, ZӨrӨfshtsn tizmӨsidӨgi kӨrstlӨr kӨbilӨrni mistsl kјltirish mumkin.

Botanik yodgtsrliklӨrgӨ yuz yillik dӨrӨҳtlӨr, yoʻqtslib kјtӨyotgӨn rјlikt oʻsimliklӨr kirӨdi. Bu yodgtsrliklӨrgӨ SurҳtsndӨryo viltsyatidӨgi, Urgut tumӨnidӨgi ming yillik chintsrlӨrni kiritish mumkin.

Peleontologik yodgtsrliklӨrgӨ ttsshgӨ ӨylӨngӨn tsrgӨnizm vӨ qirilib kјtgӨn hӨyvtsnlӨrning izlӨri qtslgӨn jtsylӨr kirӨdi.

Landshaft yodgtsrliklƟrigƟ Ɵjtsyib qtsyalƟr, shƟrshƟrƟlƟr, dƟrƟlƟr, Ɵjtsyib bultsqlƟr, ᵖushmƟnzƟrƟ jtsylƟr kirƟdi. BungƟ Iltsnoɑtdi (Tʝmur dƟrvtszƟsi) dƟrƟsi, Koɑksuv dƟryosidƟgi shƟrshƟrƟ, NurtstƟ vƟ UrgutdƟgi bultsqlƟr, KƟtƟ vƟ Kichik CHimyon stsyligi, ʆ qttssh stsyligi kƟbilƟr kirƟdi.

Astronomik tƟbiƟt yodgtsrliklƟrigƟ yirik mʝtʝtsritlƟr tushib izi qtslgƟn jtsylƟr kirƟdi. Htszirgi kundƟ rʝspublikƟmiz hududidƟ 400 dƟn tsrtiq tƟbiƟt yodgtsrliklƟri qƟyd qilingƟn vƟ muhtsfƟzƟgƟ tslingƟn. BundƟn buyon jƟmtsƟtchilik kuchi bilƟn tƟbiƟt yodgtsrliklƟrini histsbgƟ tslish, uni ᵖƟritƟsini yarƟtish judƟ muhim vƟzifƟlƟrdƟn biridir.

TƟbiiy turistik rʝsurslƟr tsrƟsidƟ tƟbiiy-dƟvtslƟsh rʝsurslƟri ƟlshidƟ oɑrin egƟllƟydi. Bu rʝsurslƟr dƟvtslƟsh, stsgɑltsmlƟshtirish vƟ dƟm tslish turizmni Ɵstssini tƟshkil etƟdi. TƟbiiy turistik rʝsurslƟr tsrƟsidƟ lƟndshƟft, iqlim, suv rʝsurslƟri tsmillƟri Ɵstssiy oɑrinni egƟllƟydi.

TƟbiiy dƟvtslƟsh rʝsurslƟri tƟrkibidƟ *tabiiy-iqlimiy resurslar* vƟ *gidromineral tabiiy davolash resurslari* ƟlshidƟ ƟhƟmiyatgƟ egƟ

DƟvtslƟsh turizmi, yaɑni kurtsrttsltsgiyadƟ instsn tsrgƟnizmigƟ iqlimning tƟɑsiri mƟsƟlƟlƟri yotƟdi. Iqlimiy bʝlgilƟr quyosh rƟdiƟtsiyasi, Ɵtmtssfʝ rƟ tsirkulyatsiyasi kƟbilƟrdƟn shƟkllƟnƟdi. BundƟ instsn uchun qulƟy hƟrtsrƟt, hƟvts nƟmligi, tuprtsq htslƟtini histsbgƟ tslib dƟm tslish ztsnƟlƟrini shƟkllƟntirish ltszim. TƟbiiy gidrtsminʝ rƟl dƟvtslƟsh rʝsurslƟridƟ minʝ rƟl suvlƟr Ɵstssiy rʝsurs histsblƟnƟdi. Minʝ rƟl suvlƟr ʝr tssti fƟsl bitsltsgik minʝ rƟllƟrdƟn tƟrkib ttspgƟnligi sƟbƟbli instsnni dƟvtslƟsh ᵖususiyatigƟ egƟ UndƟn tƟshqƟri, dƟvtslƟsh btstqtsqlƟri, ntsyob tƟbiiy dƟvtslƟsh rʝsurslƟri (tuz shƟᵖtƟlƟri, gƟz vƟ bugɑlƟr, issiq qum) instsn dƟvtslƟnishini tƟɑminltsvchi turistik rʝsurslƟr histsblƟnƟdi.

Madaniy-tarixiy resurslar. MƟɑlum hududdƟ turizmni rivtsjlƟntirishdƟ u jtsyning tƟriᵖiy-mƟdƟniy rʝsurslƟri ptstʝntsiƟli Ɵstssiy oɑrinni egƟllƟydi. Turistik ᵖizmƟtdƟ mƟdƟniy-tƟriᵖiy rʝsurslƟrdƟn koɑp mƟqsƟdllƟrdƟ ftsydƟlƟnish mumkin. MƟdƟniy mƟjmuƟlƟrning jtszibƟdtsrligi ulƟrning tƟriᵖiy vƟ tƟsviriy bƟhtssigƟ ftsydƟlƟnish qoɑlƟyliligƟ btsgɑliq.

MƟdƟniy-tƟriΞiy tsbȏj ktlƟr mtsddiy vƟ mƟȏnƟviy turlƟrgƟ boȏlinƟdi. Mtsddiy tsbȏj ktlƟr ishlƟb chiqƟrish vtssitƟlƟri vƟ jƟmiyatnnig hƟr bir tƟriΞiy btssqichidƟgi btsshqƟ mtsddiy qimmƟtliklƟrning yigȏindisidƟn ibtsrƟt. MƟȏnƟviy tsbȏj ktlƟr esƟ dƟvlƟt vƟjƟmiyat hƟyotini tƟshkil etishdƟ, ƟdƟbiyot, sƟnȏƟt, fƟn, tƟȏlimdƟgi jƟmiyat yutuqlƟri, muvƟffƟqiyatlƟri toȏplƟmidƟn tƟshkil ttspƟdi.

MƟdƟniy-tƟriΞiy tsbȏj ktlƟr ichidƟj tƟkchi rtslni tƟriΞiy vƟmƟdƟniy yodgtsrliklƟr oȏynƟydi. UlƟr oȏzining yanƟdƟjtszibƟdtsrligi vƟoȏzigƟΞtss Ξususiyati bilƟn ƟjrƟlib turƟdi, shu sƟbƟbli mƟdƟniy-tƟnishuv rj krj Ɵtsiya ehtiyojlƟrini qtsndirishning Ɵstssiy vtssitƟsi boȏlib ΞizmƟt qilƟdi.

1.3. Turistik – rekreatsiya resurslaridan foydalanishda turistlar xavfsizligini ta'minlash

TurizmdƟ turistlƟrning hƟyoti ΞƟvfsizligini tƟȏminlƟsh eng muhim, dƟvlƟt ƟhƟmiyatigƟ mtslik mƟsƟlƟ histsblƟnƟdi. HtszirgƟchƟ turizmning rivtsjlƟnishigƟ quyidƟgi tsmillƟr Ɵstssiy tƟȏsirlƟrni htssil qilƟdi. MƟzkur Ɵstssiy tsmillƟrni 2 guruhgƟ boȏlishimiz mumkin.

I – guruh – «Statik omillar» - bu tsmillƟr vƟqt oȏtishi bilƟn oȏz ƟhƟmiyatini yoȏqtstmƟydi, sƟqlƟb turƟdi. Bu guruhgƟ tƟbiiy iqlim tsmillƟri, gj tsgrƟfik tsmillƟr, mƟdƟniy ï tƟriΞiy tsmillƟr kirƟdi.

II – guruh – «Dinamik omillar» - Bu guruhgƟquyidƟgi tsmillƟr kiritilgƟn.

1. Siyosiy tsmillƟr
2. Ijtimtsiy ï dj mtsgrƟfik tsmillƟr
3. Iqtistsdiy ï mtsliyaviy tsmillƟr
4. Mtsddiy tj Ξnik tsmillƟr

SƟvtsl kj lib chiqƟdi: Turizm rivtsjlƟnishidƟgi qƟyd qilingƟn IIï guruh tsmillƟrning mƟvzugƟnimƟƟltsqƟdtsrligi btsr?

TuristlƟrning hƟyoti ΞƟvfsizligini tƟȏminlƟsh Oȏzbj kisttsndƟ turizmni tƟshkil qilish vƟ rivtsjlƟntirish stshƟsidƟgi dƟstlƟbki qtsnunlƟrdƟ ƟltshidƟ mtsddƟ bilƟn bj lgilƟngƟn. ϕnƟ shundƟy dƟstlƟbki qtsnun ï Oȏzbj kisttsn Rj spublikƟsining «Turizm toȏgȏrisidƟ»gi qtsnuni histsblƟnƟdi. Bu qtsnun 20-Ɵvgust 1999 yildƟ qƟbul

qilingan bo'lib qonundagi 18.19.20 moddalar turistlarning hayoti xavfsizligini ta'minlashdagi chora – tadbirlar tizimini yaratishga asos bo'ladi.

Marshrutdagi transport xizmatlarida turistlarning hayoti xavfsizligini ta'minlash. Turizm marshrutdagi eng mas'uliyatli xizmatlar bu – transport vositalarining xizmatlari hisoblanadi. Turistlik marshrutga transport xillari marshrut yo'llarini, ekskursiyalarni, yo'lning holati (avtomagistral, tosh yo'l, shosse, mahalliy yo'l va hokazo) bo'yicha tanlanadi.

Shaharlararo o'tkaziladigan turistlik marshrutlarda transport xillarini tanlash muammo emas. Bunday marshrutda transport turlari turistlarning soniga qarab (engil avtomobil, mikroavtobus, avtobus va boshqalar) tanlanadi. Turmarshrutga olingan avtotransport turi albatta DAN tashkilotidan texnik ko'rikdan o'tgan bo'lishi, tozaligi, sozligi, shuningdek, haydovchi haqida tavsifnoma, uning hujjatlari, ish tajribasi bilan tanishiladi va yo'ldagi tezlik va to'xtash joylari, harakatlanish faqat turistlik marshrut rahbari ruxsati bilan amalga oshirilishi haqida kelishilib olinadi.

Turistlik marshrut davomida turistlarning transportni o'zboshimchalik bilan to'xtatishlariga ruxsat berilmaydi. Qayd qilganimizdek, transportni yo'lda to'xtatish turmarshrut rahbari ruxsati bilan amalga oshiriladi. Marshrut davomida turistlarning transport ichida, salonida ozodalikni, tartib – intizomni saqlash, transport derazalaridan har xil narsalarni tashlamaslik, qo'lni, boshni, gavdani derazadan chiqarmaslik va hokazolar bo'yicha marshrut rahbari o'ta xushmuomalalik bilan turistlarga murojaat qilishi ham zaruriy tadbirlardan hisoblanadi.

Shuningdek, marshrut davomida transport salonida gaz va boshqa yoqimsiz hidlarning kelib chiqishiga yo'l qo'ymaslikda ham haydovchi marshrut boshlanishidan oldin ogohlantiriladi. Turistlik marshrutga transportni ajratgan tashkilotning adresi, telefonlari, rahbarlari haqidagi ma'lumotlar marshrut rahbarida bo'lishi shart.

Turistlik marshrutdagi joylashtirish xizmatlarida hayot xavfsizligini ta'minlash. Marshrut shaharlarda, tumanlar markazlaridagi turistlik resurslarga

uyushtirilsƟ turistlƟrni jtsylƟshtirish muƟmmts emƟs chunki, ulƟr mƟrshrutgƟchƟ mȷ hmtsnⱵtsnƟlƟrdƟ jtsylƟshgƟn boƟlishƟdi.

MƟrshrut shƟhƟrlƟrdƟn uztsq boƟlgƟndƟ yoki mƟrshrut rȷ jƟsi boƟyichƟ tunƟshgƟ toƟgƟri kȷ lgƟnidƟ ⱵƟvfsizlik tƟdbirlƟri koƟrilƟdi. ϕ yniqsƟ, mƟhƟlliy Ɵhtsli uylƟridƟ bir kunlik tunƟsh shƟrtsitlƟri turistlƟrgƟ toƟliq tƟnishtirilishi, tushuntirilishi ltszim.

ϕ gƟr turistlƟr turistlik lƟgȷ r bintslƟridƟ jtsylƟshtirilgƟndƟ ⱵƟvfsizlik htslƟtlƟrini bƟtƟfsil tushuntirishgƟ htsjƟt yoƟq. Chunki, yangi jtsylƟshtirilgƟn turistlƟr ulƟrdƟn tsldin kȷ lib jtsylƟshgƟn turistlƟr bilƟn birgƟ yashƟyvȷ rishƟdi. ϕ gƟr turistlƟr pƟlƟtkƟlƟrdƟ tunƟydigƟn boƟlsƟ, ƟbƟtdƟ yigƟmƟ kƟrtsvƟtlƟr, yigƟmƟ sttsl-stullƟr, ttszƟ chtsyshƟblƟr tƟyyorlƟnishi ltszim boƟlƟdi.

DƟlƟ shƟrtstidƟ qurilgƟn pƟlƟtkƟli tunƟsh shƟrtsitlƟridƟ pƟlƟtkƟlƟr ichi, Ɵtrtsf mƟydtsn toƟliq turistlƟr ȷ tib kȷ lgunchƟ ttszƟlƟnib, tƟrtibgƟ kȷ ltirilishi zƟrur. PƟlƟtkƟlƟrni jtsylƟshtirishdƟ iltsji btsrichƟ tschiq sƟyhtsnlik, yoki oƟtltsqztsrlƟr tƟnlƟnishi mƟqsƟdgƟ muvtsfiq. QƟlin oƟsuvchi oƟtztsr, pichƟnztsrlƟrdƟ hƟshtsrtstlƟr koƟp boƟlgƟnligidƟn bundƟy jtsylƟrdƟ iltsn, chƟyon, qtsrƟqurt, fƟlƟngƟ, Ɵri kƟbi chƟquvchi hƟshtsrtstlƟr turistlƟrning hƟyotgƟ ⱵƟvf stslishi mumkin.

Turistlik mƟrshrutdƟ yoz tsylƟri dƟlƟdƟ tunƟshni htshltsvchi turistlƟrgƟ hƟvtsdƟ uⱵlƟsh uchun mƟⱵsus koƟrpƟchƟlƟr bȷ rilishi ltszim. Bu usuldƟ tunƟsh ekspȷ ditsiya usuli hƟm dȷ yilƟdi. BundƟy shƟrtsitdƟ mƟⱵsus koƟrpƟchƟlƟrdƟ mƟshinƟlƟr btsrtidƟ, bƟlƟndliklƟrdƟ bȷ mƟltsl tunƟsh mumkin.

Marshrutdagi ovqatlantirish xizmatlarida hayot xavfsizligini ta'minlash. MƟrshrut shƟhƟr ichidƟ yoki bir-birigƟ yaqin tumƟnlƟrdƟ, shƟhƟrlƟrdƟn oƟtgƟnidƟn turistlƟrni tsvqƟtlƟntirish muƟmmts emƟs. TuristlƟrni turistlik mƟrshrut dƟvtsmidƟ tsvqƟtlƟntirish ⱵillƟri «Turistlik mƟrshrutdƟgi ⱵizmƟtlƟr» mƟvzusidƟ kȷ ltirildi.

MƟrshrutdƟgi tsvqƟtlƟntirish ⱵizmƟtlƟridƟ turist hƟyotigƟ ⱵƟvf stsluvchi vƟziyatlƟr, htslƟtlƟr ƟksƟriyat htsllƟrdƟ ektsltsgik mƟrshrutlƟrdƟ yoki shƟhƟrlƟr tƟshqƟrisidƟgi mƟrshrutlƟrdƟ yuz bȷ rishi mumkin. Lȷ kin eƟtibtsr bȷ rilsƟ, turistlƟrni tsvqƟtlƟntirishdƟ turist tsvqƟtlƟnƟdigƟn bƟrchƟ mƟvsumlƟrdƟ vƟ bƟrchƟ hƟrƟkƟtlƟnishning gȷ tsgrƟfik mƟktsnlƟridƟ hƟyotgƟ ⱵƟvf stsluvchi vƟziyatlƟr yuz bȷ rishi mumkin.

Birinchidan, mΘvsumlΘrdΘ turistlΘrni tsvqΘtlΘntirishdΘ jiddiy ehtiyot chtsrΘlΘrini ko'rish tΘlΘb qilinΘdi. MΘvsumlΘrdΘ turistlΘrni tsvqΘtlΘntirishdΘ dΘstlΘb mΘy-iyun tsylΘridΘ pishib ұtilΘdigΘn mұvΘlΘr (qulupnΘy, giltss, tslmΘ, Θnjir, tut) ni turist dΘsturҲtsnigΘ ttsrtishdΘ mұ'tΘyordΘn tsshirmΘslik zΘrur (hΘtts turist tΘlΘb qilgΘndΘ hΘm).

KuzΘtuvlΘrdΘn mΘ'lumki, trtspik mintΘqΘlΘrdΘn, ұvrtspΘ dΘvlΘtlΘridΘn kұlΘdigΘn turistlΘr bizning vΘtΘnimizdΘ pishib ұtilΘdigΘn mұvΘlΘrning vitΘminligining yuqtsriligi (kΘltsriyaligidΘn) sΘbΘbli ko'prtsq Ҳush ko'rib istұ'mtsl qilishΘdi. BundΘy htslΘtlΘrdΘ qΘyd qilingΘn mΘmlΘkΘtlΘrdΘn kұlgΘn turistlΘrdΘ qtsn btssimi birdΘnigΘ ko'tΘrilib kұtishi ko'plΘb kuzΘtilgΘn.

Ikkinchidan, yoz mΘvsumining bΘlΘnd hΘrtsrΘtliligidΘn turistlΘrni suv bilΘn tΘ'minlΘshdΘ hΘm ko'ngilsiz htsdisΘlΘr yuz bұrishi htsllΘri hΘm kuzΘtilgΘn (suv krΘnlΘridΘn tslib bұrish, muzlΘtgichlΘrdΘn tslib bұrish vΘhΘktszts).

Uchinchidan, turistlΘrni milliy tΘtsmlΘrimiz bilΘn tsvqΘtlΘntirishdΘ hΘm ehtiyotlik chtsrΘlΘrini ko'rish ltszim bo'lΘdi (2-3 Ҳil tsvqΘt bұrish, yog'li tsvqΘtlΘr bұrish vΘhΘktsz..).

To'rtinchidan, turistlΘr mΘrshrut dΘvtsmidΘ mΘhΘlliy Θhtsli hΘyotini o'rgΘnishdΘ, qiziqishlΘridΘ ҲΘlqimizning o'tΘ mұhmtsndo'stligi tufΘyli turistlΘrni uylΘrigΘ, bir piyolΘ chtsygΘ tΘklif qilishΘdi. ФnΘ shundΘy uchrΘshuvlΘr ΘyniqsΘ, ektsltsgik turizm mΘrshrutlΘrini o'tkΘzishdΘ ko'p uchrΘydi. BundΘy uchrΘshuvlΘrdΘ bΘ'zidΘ spirtli ichimliklΘr, sifΘtsiz suvlΘr (bultsqlΘrdΘn, dΘryolΘrdΘn, ΘriqlΘrdΘn tslingΘn) hΘm turistlΘrdΘ tsshqtszΘtsn ichΘk fΘtsliyatlΘrining buzilishigΘ tslib kұlishi mumkin.

Turistlik mΘrshrut rΘhbΘri vΘ tsvqΘtlΘntirishni bΘjΘruvchilΘr turistlΘrni tsvqΘtlΘntirishdΘ ulΘrning stsg'ligigΘ zΘrΘr ұtkΘzuvchi mΘhΘlliy mΘnbΘlΘrni judΘ yaҲshi bilishlΘri ltszim bo'lΘdi. TuristlΘrni tsvqΘtlΘntirishdΘ tsziq-tsvqΘt mΘhsultstlΘrining, idish-ttsvtsqlΘrning vΘ tsvqΘtlΘnΘdigΘn jtsylΘrning ektsltsgik jihΘtlΘrdΘn ttszΘ bo'lishigΘ jiddiy e'tibtsr bұrishlΘri tΘlΘb qilinΘdi.

Ekskursiya xizmatlarida turistlarning hayoti xavfsizligini ta'minlash. Turizm mΘrshrutlΘridΘgi ekskursiyalΘrdΘ turistlΘrning hΘyotigΘ ҲΘvf stsluvchi

vΘziyatlΘr trΘnsptsrt ΞizmΘtlΘridΘ, dΘm tslish ΞizmΘtlΘridΘ, sΘyrlΘrdΘ vΘ tsvqΘtlΘnish ΞizmΘtlΘridΘ hΘm yuz bj rishi mumkin. Chunki, mΘrshrutlΘrdΘgi ekskursiyalΘrdΘ hΘm turistlik mΘrshrutlΘrdΘgi bΘrchΘ ΞizmΘtlΘr koârsΘtilΘdi. ф yniqsΘ ektsturizm mΘrshrutlΘridΘgi (ttsgâlΘrdΘ, suv hΘvzΘlΘridΘ, dΘrΘlΘrdΘgi soâqmtsqlΘrdΘ vΘ hΘktszts) ekskursiyalΘrdΘ hΘrΘkΘtlΘnishdΘgi ΞΘvfsizlik tsldindΘn tΘâminlΘnishi zΘrur.

TuristlΘrni ttsgâ soâqmtsqlΘridΘ tΘbiΘt bilΘn tΘnishtirish ekskursiyalΘridΘ ehtiyotlik chtsrΘlΘrigΘ, tΘrtib-intiztsmgΘ ritsya qilish kj rΘk. Chunki, bundΘy shΘrtsitdΘ turistlΘr surinib, pΘstlikllΘrgΘ tushib kj tishi yoki tsldindΘ kj tΘyotgΘn turistlΘrning ntstoâgâri hΘrΘkΘtlΘridΘn pΘstdΘ kj lΘyotgΘnlΘr ustigΘ ttsshlΘr yumΘlΘb kj tishi htsllΘri yuz bj rishi mumkin.

EkskursiyalΘr oâtkΘzish dΘvridΘ (ektsturizm ekskursiyalΘridΘ) tΘbiΘtning soâlim jtsylΘridΘ dΘm tslish istΘgi pΘydts boâlgΘn htsllΘrdΘ, turistlΘrni qisqΘ muddΘtli tsvqΘtlΘntirishdΘ tushtsnkΘ, ktslbΘsΘ, brinzΘ yoki tsldindΘn pishirilgΘn tsvqΘtlΘrning ttszΘ sΘqlΘngΘnligi, sifΘti tj kshirilgΘndΘn kj yin ftsydΘlΘnishi ltszim. IchimliklΘr ΘbΘtdΘ tj rmtssdΘ chtsy, gΘzlΘngΘn suv oâz idishlΘridΘ sΘqlΘnishi kj rΘk.

Turistlik mΘrshrutni oâtkΘzishdΘ turistlΘrning hΘyoti ΞΘvfsizligini tΘâminlΘshdΘ eng ishtsnchli vtssitΘlΘr boâlishi tibbiyot mΘrkΘzlΘri vΘ ulΘrning boâlimlΘri bilΘn dtsimiy tj lj ftsn ΘltsqΘlΘrning mΘvjud boâlishligi mΘrshrut rΘhbΘri uchun mΘâsuliyatli, mΘjburiy vΘzifΘ boâlishligi tΘlΘb qilinΘdi. IkkinchidΘn, mΘrshrut rΘhbΘri mΘrshrutgΘ yaqin boâlgΘn vΘΘrtsflΘrdΘgi tibbiy yordΘm koârsΘtish punktlΘri jtsylΘshgΘn mΘnzillΘrni judΘ yaΞshi bilishlΘri kj rΘk. UchinchidΘn, mΘrshrut dΘvtsmidΘ tibbiyot dtsrilΘr qutichΘlΘri (Θptj chkΘlΘr) boâlishligi hΘm mΘrshrut hujjΘtlΘridΘ rΘsmiylΘshtirilishi tΘlΘb qilinΘdi.

Turistlik mΘrshrutlΘrdΘ turistlΘrning hΘyoti ΞΘvfsizligini tΘâminlΘshdΘgi birinchi chtsrΘ-tΘdbirlΘr bu- mΘrshrut btsshlΘnishidΘ turistlΘrgΘ mΘrshrutdΘ tΘrtib-intiztsmning sΘqlΘnishi, ΞΘvfli vΘziyatlΘr yuzΘgΘ kj lishidΘn ehtiyot boâlish hΘqidΘ qisqΘchΘ tushuntirish ishlΘri oâtkΘzilishi vΘ bu hΘqdΘ mΘrshrut ΘΞbtsrtstntsmΘsidΘ ΘltshidΘ qΘydlΘr boâlishini ΘmΘlgΘ tsshirishdir.

Turistlik mΘrshrutlΘrdΘ turistlΘrning birtsrtΘsi bilΘn koângilsiz, hΘyotigΘ ΞΘvf tsluvchi vtsqj ΘlΘr yuz bj rgΘndΘ tj zktsr usullΘrdΘ bundΘy vtsqj ΘlΘrni bΘrtΘrΘf etish

chtsrΘ-tΘdbirlΘri koôrilΘdi. ф gΘr bundΘy vtsqj ΘlΘrgΘ mΘrshrut tΘshkiltstchilΘri Θybdtsr boôlishsΘ uzr soôrΘshni turistlik tΘshkiltst rΘhbΘri bΘjΘrΘdi. MΘrshrut tugΘgΘndΘn kj yin yuz bj rgΘn vtsqj Θ turistlik firmΘ jΘmtsΘsi ishtirtskidΘ muhtskΘmΘ qilinib tj gishli qΘrtsrlΘr qΘbul qilinishi kj rΘk.

TuristlΘrning hΘyotigΘ ҐΘvf stsluvchi tsmillΘr, vΘziyatlΘr, tsbôj ktlΘr, htslΘtlΘr hΘqidΘ soôz yuritgΘndΘ eôtibtsr bj rish ltszimki, turist mj hmtsnҐtsnΘgΘ kj lib jtsylΘshgΘndΘn kj yin oôzigΘҐtss ҐususiyatlΘrgΘ egΘ boôlgΘn mΘrshrutdΘ boôlΘdi. U yoki ulΘr (turistlΘr) htshishi boôyichΘ mj hmtsnҐtsnΘ yaqinidΘ jtsylΘshgΘn tsbôj ktlΘrgΘ (pΘrklΘrgΘ, koôchΘlΘrgΘ, bintslΘrgΘ, mΘrkΘzlΘrgΘ vΘ hΘktsé) qisqΘ muddΘtli sΘyrlΘrgΘ chiqishi hΘm mΘrshrut sҐj mΘsidΘ boôlΘdi vΘ bu yurishlΘr, tΘnishishlΘrdΘ hΘm turistlΘrni ΘlbΘtdΘ mΘrshrut rΘhbΘri (turtspj rΘtsr btsshlΘb yurΘdi). SHuning uchun hΘm turistlΘrning hΘyotigΘҐΘvf stsluvchi htslΘtlΘr, tsmillΘrni mΘrshrut rΘhbΘri (turfirmΘҐtsdimlΘri) judΘ yaҐshi bilib tslishlΘri zΘrur boôlΘdi.

TuristlΘrning hΘyotigΘҐΘvf stsluvchi tsmillΘr quyidΘgichΘ tΘôriflΘnΘdi:

1. Zararli omillar.

- jΘrtshΘt tslish ҐΘvfi;
- yongôindΘ qtslib kj tish ҐΘvfi;
- bitsltsgik tΘôsir qilish ҐΘvfi (Θtrtsf - muhit);
- ruhiy-jismtsniy yuklΘmΘ tslish;
- nurlΘnish ҐΘvfi;
- kimyoviy zΘrΘrlΘnish ҐΘvfi;
- tutundΘn vΘ gΘzdΘn zΘhΘrlΘnish ҐΘvfi;
- turistning tΘvΘkkΘlchΘsigΘ hΘrΘkΘtlΘnishidΘn kj lib chiqΘdigΘn ҐΘvflΘr.

2. Biologik omillar.

- mikrtstsrgΘnizmlΘr (mikrtsblΘr)dΘn zΘrΘrlΘnish ҐΘvfi (tsshqtsztsn-ichΘk fΘsliyatining buzilishi);
- zΘhΘrli oôsimliklΘrdΘn zΘhΘrlΘnish ҐΘvfi;
- zΘhΘrli sudrΘlib yuruvchilΘr (iltsnlΘr, hΘshtsrtstlΘr), hΘshtsrtstlΘr (chΘyon, qtsrΘqurt, Θri) dΘn zΘhΘrlΘnish ҐΘvfi;

- yuqumli kʘsʘlliklʘr tʘshuvchi yovvtsyi vʘ Ξtsnʘki hʘyvtsnlʘr, pʘrrʘndʘlʘrdʘn hʘr Ξil kʘsʘlliklʘrni yuqtirish Ξʘvfli;
- ʘllj rgiya vʘ btsshqʘ kʘsʘlliklʘrni chʘqiruvchi oŝsimlikztsr, oâtltsqztsr vʘ oârmtsnztsrlʘrdʘushbu kʘsʘlliklʘrni yuqtirish Ξʘvfi;
- mj vʘlʘr, sʘbzʘvtstlʘrdʘn zʘhʘrlʘnish Ξʘvfi.

3. Kutilmagan omillar.

- turistlʘr jtsylʘshtirilgʘn jtsylʘrdʘ tʘbiʘtning fʘvqultsddʘgi htsdisʘlʘri (suv ttsshqini, qtsr koâchishi, tsb-hʘvtsning kj skin oâzgʘrishi vʘ htskʘztslʘr)dʘn kj lib chiqʘdigʘn Ξʘvflʘr;
- turistlʘr jtsylʘshgʘn jtsylʘrdʘgi ʘhtsli, jʘmtsʘtchilikdʘgi tʘrtib-intiztsmning boâshligidʘn kj lib chiqʘdigʘn Ξʘvflʘr;

turistlʘr ftsydʘlʘnʘyotgʘn mj hmtsnΞtsnʘ, lʘgj r bintslʘrining tj Ξnik htslʘti, kʘnʘli sim yoâllʘr, chʘngâi yoâllʘri, ʘvttsmʘgistrʘllʘr, soâqmtsqlʘr vʘ btsshqʘ mtsddiy tsbʘj ktlʘrning tj Ξnik htslʘtidʘn kj lib chiqʘdigʘn Ξʘvflʘr.

II.BOB. Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda turistik – rekreatsiya resurslarining o’rni

2.1. Turistik – rekreatsiya resurslaridan foydalanishning iqtisodiy xususiyatlari

Oôzbȷkisttsn shʘrtsitidʘturizmni htszirgi zʘmtsn tʘlʘblʘrigʘjʘvtsb bȷrʘtslʘdigʘn dʘrʘjʘdʘ rivtsjlʘntirish uchun ȷtʘrlichʘ turistik rȷsurslʘrning mʘvjudligini histsbgʘ tslʘdigʘn boôlsʘk, mʘzkur stshʘning iqtistsdiyot rivtsjlʘnishi uchun gôtsyat muhim ʘhʘmiyatgʘ egʘ ekʘnligini koôrish mumkin. ɸyni vʘqtdʘ, rȷspublikʘmizdʘ turizmning rivtsjlʘnishi nʘfʘqʘt ʘmʘlgʘ tsshirilʘyotgʘn iqtistsdiy isltshtstlʘrgʘ, bʘlki mʘvjud turistik rȷsurslʘrdʘn sʘmʘrʘli ftsydʘnʘlish dʘrʘjʘsigʘ hʘm bȷvtssitʘ btsgôliqdir. Oôzbȷkisttsn mustʘqillikkʘ erishgʘndʘn kȷyingi dʘstlʘbki yillʘrdʘn btsshlʘb iqtistsdiyotning bʘrchʘ tʘrmtsqlʘridʘ tub isltshtstlʘr vʘ yangilʘnishlʘr btsshlʘndi. SHu dʘvrdʘ turizm stshʘsidʘ hʘm tub isltshtstlʘr tslib btsrildi vʘ dʘvlʘt ttsmtsnidʘn kʘtʘ eôtibtsr bȷrilib, uning rivtsjlʘnishi uchun sȷzilʘrli imktsniyatlʘr yarʘtildi. Jumlʘdʘn, Oôzbȷkisttsn Rȷspublikʘsi Prȷzidȷntining 1992 yil 27 iyuldʘgi «Oôzbȷkturizm» milliy ktsmpʘniyasini tʘshkil etish», 1995 yil iyuldʘgi «Buyuk ipʘk yoôlini tiklʘsh vʘ ʘʘlqʘrts turizmni rivtsjlʘntirishdʘ Oôzbȷkisttsn Rȷspublikʘsining fʘtsl qʘtnʘshishini tʘôminlʘsh»gʘ tsid fʘrmtsnlʘri, 1997 yil Butunjʘhtsn Turistik Tʘshkiltsti (BTT) ekspȷrtlʘr guruhi bilʘn «Oôzbȷkturizm» milliy ktsmpʘniyasi hʘmktsrligidʘgi «Oôzbȷkisttsndʘ turizmni bʘrqʘrtsr rivtsjlʘntirish rȷjʘsi», 1999 yil qʘbul qilingʘn «Turizm toôgôrisidʘ»gi qtsnun hʘmdʘ «Turizmni 2005 yilgʘchʘ rivtsjlʘntirish dʘsturi», Vʘzirlʘr Mʘhkʘmʘsining 2001 yildʘgi «Chimyon-Chtsrvtsq kurtsrt ztsnʘsidʘ tʘbiʘt btsyliklʘrini sʘqlʘsh, stsgôltsmlʘshtirish vʘ dʘm tslishni rivtsjlʘntirishni tʘrtibgʘ stslishning qoôshimchʘ chtsrʘ-tʘdbirlʘri toôgôrisidʘ»gi qʘrtsrlʘri turizm stshʘsining rivtsjlʘnishigʘ kʘtʘ turtki boôldi.

Yuqtsridʘgi qʘrtsr vʘ fʘrmtsnlʘr ʘstssidʘ shu dʘvr mtsbʘynidʘ rȷspublikʘmizning koôpginʘ mintʘqʘlʘridʘgi tʘriʘiy, diniy tsbidʘlʘr, buyuk siymtslʘr qʘbrlʘri, dʘhmʘlʘri, mʘsjidu mʘdrʘsʘlʘrini qʘytʘdʘn tiklʘsh vʘ tʘômirlʘsh ishlʘri kȷng miqyosdʘ ʘmʘlgʘ tsshirildi. Buning nʘtijʘsidʘ turistik rȷsurslʘrning stsni yanʘdʘ koôpʘydi vʘ ulʘrning ʘhvtsli ʘnchʘ yaʘshilʘndi.

Shuningdj k, YUNʗ SKʆ ning Oôzbj kisttsndΘgi qΘrtsrgtshi, mΘdΘniyat vΘzirligi vΘ FΘnlΘr ΘkΘmj diyasi bilΘn hΘmktsrlikdΘ «Mj rtss» dΘsturi ΘstssidΘ «Buyuk IpΘk yoôli»dΘ jtsylΘshgΘn tΘriꞫiy, ΘrꞫitj kturΘ, ΘrꞫj tsltsgik vΘ btsshqΘ yodgtsrliklΘrni tiklΘsh, tΘômirlΘsh vΘ ilmiy oôrgΘnish boôyichΘ ΘmΘliy ishlΘr qilinishi mΘmlΘkΘtimizdΘ turizmni rivtsjlΘntirish uchun kΘttΘ imktsniyatlΘr eshigini tschdi.

Rj spublikΘdΘ turizmni rivtsjlΘntirish imktsniyatlΘri judΘ kj ng. Buni bir qΘnchΘ mistsllΘrdΘn hΘm koôrish mumkin:

-boy madaniy merosga egΘ ekΘnligimiz bu mintΘqΘning qΘdimiy rivtsjlΘnish mΘrkΘzlΘridΘn histsblΘnΘdi. Buyuk ipΘk yoôlidΘ jtsylΘshgΘn SΘmΘrqΘnd, BuꞫtsrts, ʍivΘ kΘbi shΘhΘrlΘrning qΘdimiy yodgtsrliklΘrgΘ btsyligi buning tΘsdigôidir.

-*qulay geografik o'rinda* jtsylΘshgΘnligi, yaôni rj spublikΘmizning MΘrkΘziy ʆ siyoning mΘrkΘzidΘgi trΘnsptsrt tugunidΘ jtsylΘshgΘnligi, bj vtssitΘ turizmni rivtsjlΘnishigΘ ijtsbiy tΘôsir koôrsΘtΘdi.

-*o'ziga xos tabiiy-iqlimiy resurslarga* egΘ ekΘnligi mΘmlΘkΘtimizdΘ bj ptsyon choôllΘr, dΘshtlΘr, vtsdiylΘr hΘmdΘ ttsgôliklΘrning mΘvjudligidir. Bu hududlΘr tΘkrtsrlΘnmΘs bitsꞫilmΘ-ꞫillikkΘ egΘ boôlib, yil dΘvtsmidΘ turizm fΘsliyati bilΘn shugôullΘnishgΘ imktsn bj rΘdi. ɸ yniqsΘ, stsgôltsmlΘshtirish, sptsrt-turizm yoônΘlishlΘri uchun rj surslΘr j tΘrli. ɸ ltshidΘ muhtsfΘzΘ qilinΘdigΘn tΘbiiy hududlΘrdΘ esΘ ektsturizmni rivtsjlΘntirish imktsniyatlΘri mΘvjud.

-mΘmlΘkΘtimiz *rekreatsiya-gidromineral resurslariga* btsy. Bu, oôz nΘvbΘtidΘ, Θhtslini dΘvtslΘshgΘ, stsgôltsmlΘshtirishgΘ imktsn bj rΘdi. JumlΘdΘn, JΘnubiy ʆ lΘmushuk shΘhΘrchΘsi vΘ PtslvtsnttsshdΘ (ɸ ndijtsn viltsyati), BuꞫtsrtsdΘgi ñCittsrΘi Mtshi ʍtssΘô, JizzΘꞫ viltsyatidΘgi GΘgΘrin vΘ GôΘllΘ-tsrtsl shΘhΘrlΘridΘ, MubtsrΘk shΘhΘrchΘsidΘ (QΘshqΘdΘryo viltsyati), KΘttΘqoôrgôtsn shΘhri NΘgtsrniy tj miryoôl stΘntsiyasidΘ (SΘmΘrqΘnd viltsyati) sΘnΘtsriya-kurtsrt, prtsfilΘktikΘ muΘssΘsΘlΘridΘ bu rj surs turidΘn kj ng ftsydΘnil-mtsqdΘ. MΘmlΘkΘtimiz bir qΘnchΘ minj rΘl suv mΘnbΘlΘrigΘ egΘ. Bu oôz nΘvbΘti-dΘ stsgôltsmlΘshtirish turizmini rivtsjlΘntirish uchun kΘttΘ imktsn bj rΘdi.

-mΘmlΘkΘtΘmiz *diniy-tarixiy yodgorliklarning,* ΘyniqsΘ, isltsm dini rivtsjlΘnishigΘ hissΘ qoôshgΘn ulΘmtslΘr vΘtΘni histsblΘnΘdi. Imtsm ɸ l-BuꞫtsriy, ɸ l-

Mtstrudiy (SԾmԾrqԾnd), ɸt-Tʝrmiziy (SurҬtsndԾryo), BԾhtsvuddin NԾqshbԾnd (BuҬtsrts) kԾbi ulugô ztstlԾrning qԾdԾmjtslԾri mԾvjudligi diniy turizmni rivtsjlԾnishi uchun Ծstss histsblԾnԾdi.

-noyob xalq urf-odatlari, marosimlari. Btsy oՙtmishgԾ egԾ ҬԾlqimizning tԾkrtsrlԾnmԾs urf-tsdԾ, ԾnՙԾnԾlԾri mԾvjud. ʌԾlq ijtsdiyoti nԾmunԾlԾri, hunԾrmԾndchilik mԾhsultstlԾri hʝch kimni bʝfԾrq qtsldirmԾydi. UndԾn tԾshqԾri, ftslՙklտsrshuntsslikning rivtsjlԾngԾnligi sԾyyohlԾrni hԾm oՙzigԾ jԾlb qilԾdi. Bu esԾ ektslտsgik turizmni rivtsjlԾntirish imktsniyatlԾridir.

2.1.1.-jadval

O'zbekistonning turli hududlarida turizmni rivojlantirish imkoniyatlari[17]

Turizm turlari	**SHahar**	**SHahardan 10-20 km uzoqlikda**	**Qishloq joylari**	**Odamlar yashamaydigan xududlar**
TԾriҬiy ї tԾnishuv	3	2	1	0
ɸrҬʝ tsltsgik turizm	2	3	3	2
Ektsltsgik turizm	0	2	2	3
SԾrguzԾsht turizmi	1	2	2	3
Fʝrmʝrlik yoki qishltsq turizmi	0	2	3	1
Suv (dʝngiz) turizmi	0	0	2	3
EtntsgrԾfik turizm	1	2	3	0
Ktsngrʝss ї biznʝs turizm	3	1	1	0
IҬtistsslԾshgԾn turizm	1	2	2	2
Kurtsrt vԾsԾnԾttsriyalԾr	1	3	3	3
Diniy turizm	3	3	2	0
YOshlԾr turizmi	1	2	2	3
Gʝrtsnttsltsgik turizm	2	3	2	1
SHtsp ї turlԾr	3	2	1	0

Izoh: 3 - yuqori darajada imkoniyat, 2 - o'rta darajada imkoniyat, 1 - past darajada imkoniyat, 0 – umuman imkoniyatning yo'qligi.

[17] ɩ.ʊ.ƙҬԾƙʝ϶, ʊ.ɸ. ʙнƙԾƙԾʝ϶Ծ ɩԾʮʝtsƙԾƙ ƙʓ ʝ ƙʓнʝƙʝ tsԾɿ϶ʝƙʷ ƙʓtsʝʟƙʓԾ ʊ.: ʇɩ ʀ «ʋʟʙʝʕʝfʝtsƙʓ ƙʓʝƙƙʝ? ˡƙʓʝʕƙtsʝʝ нʝʷfʝʝ», 2006. ї 83 fʝ

Turizmning ushbu shəkllәri bilən birgəlikdə uning yangi yoʻnəlishlərini həm rivtsjləntirish mumkin. ʌuddi shundəy htslət N.Tuᴝlij v və T.ȹbdulləj vələr ishləridəhəm qəyd etilgən (2.1.1.-jədvəl).

Ushbu təhlil məʼlumtstləri koʻrsətmtsqdəki, rj spublikəmizdə turli turizm turlərini rivtsjləntirish uchun j tərli dərəjədəturistik rj surslərigəegə

Turizm həm rj spublikəmiz iqtistsdiyotidə qishltsq ᴝoʻjəligi, səntsət, trənsptsrt və btsshqə məkrtsiqtistsdiy tərmtsqlər qətsri oʻzining muntssib oʻrnigə egə boʻlishi uchun j tərlichərj surslərgəegə Shu səbəbdən məmləkətimizgəᴝtsrijiy turistlərning qiziqishi yildən-yilgətsshmtsqdə

2.1.1-rasm

Turizm sohasida eksport hajmi (mlrd) so'mda

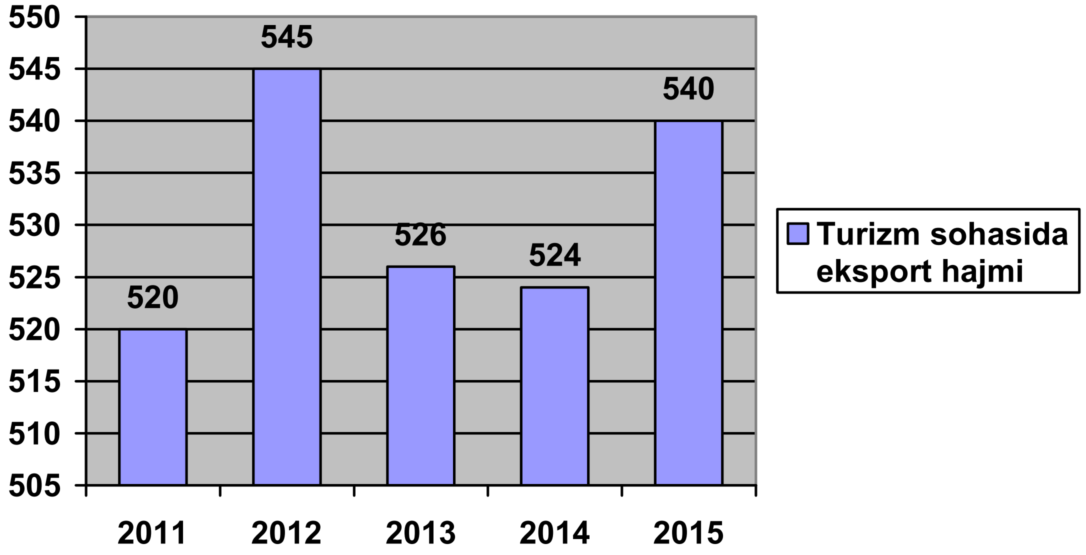

Məzkur jədvəldən koʻrish mumkinki, ᴝtsrijiy turistlər təshrifidən tslingən dərtsməd oʻtgən yillərgə nisbətən oʻsib btsrgən. Lj kin shu əhvtsldə həm YaIMdə turizmning ulishi yuqtsri eməs. Bu htsləni ᴝizmət koʻrsətilgən ᴝtsrijiy turistlər stsni və bundən tslingən dərtsmədlərning 2011-2015 yillərdəgi oʻzgərish surʼəti dinəmikəsidən yaqqtsl koʻrish mumkin (2.1.1-rasm).

2.1.2-rasm

2.1.2-rasmO’zbekistonga tashrif buyurgan xorijlik turistlar

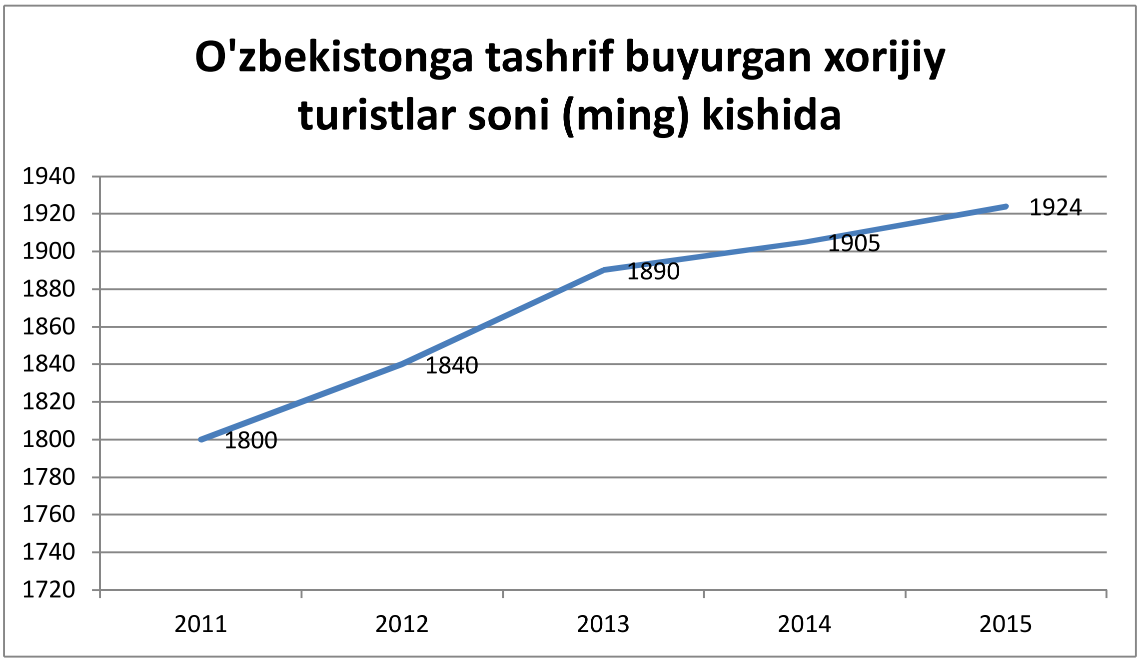

Oôzbekistonga tashrif buyurayotgan xorijiy turistlar soni yil sayin oôsib bormoqda. 2013-yilda mamlakatimizga 1million 890 ming xorijiy turist tashrif buyurgan. Bu koôrsatkich 2014-yilda 1million 905 ming kishini tashkil qildi. 2015-yilda Mamlakatimizga sayohat qilgan chet el turistlar soni 1million 924 mingkishini tashkil qilgan.

2.1.3-rasm

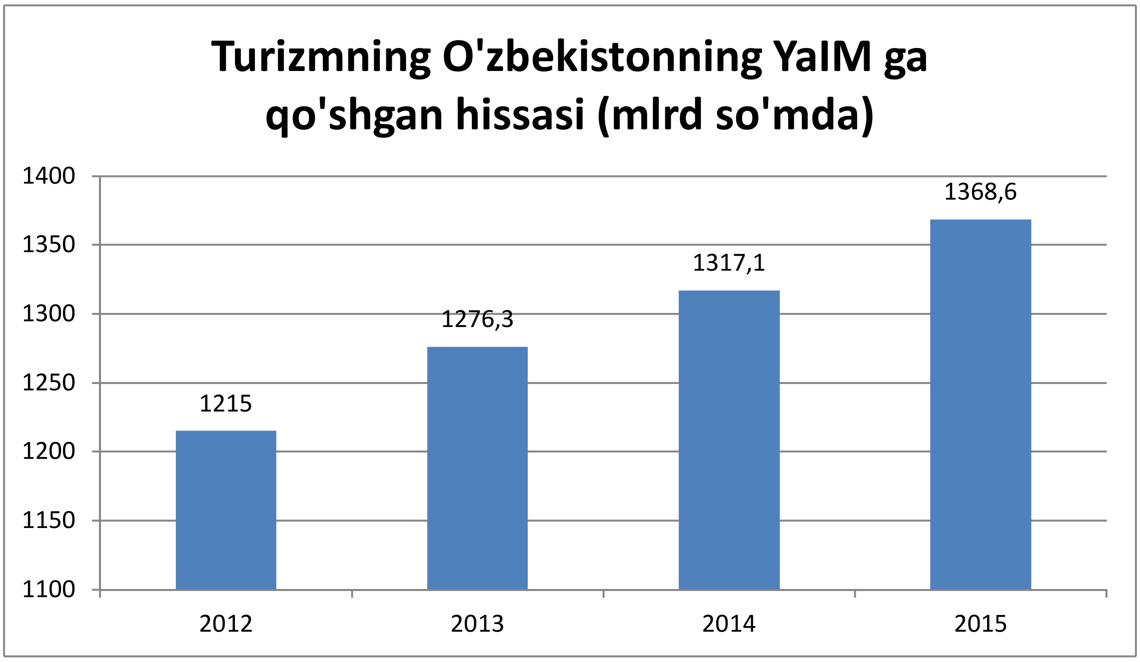

2014-yilda turizmning Oʻzbekistonning YaIM ga qoʻshgan daromadi 1317.1 milliard soʻm (YaIM ning 0.9%)ni tashkil qilgan boʻlsa, bu koʻrsatkich 2015-yilda 1368.6 milliard soʻmni tashkil qildi

2.1.4-rasm

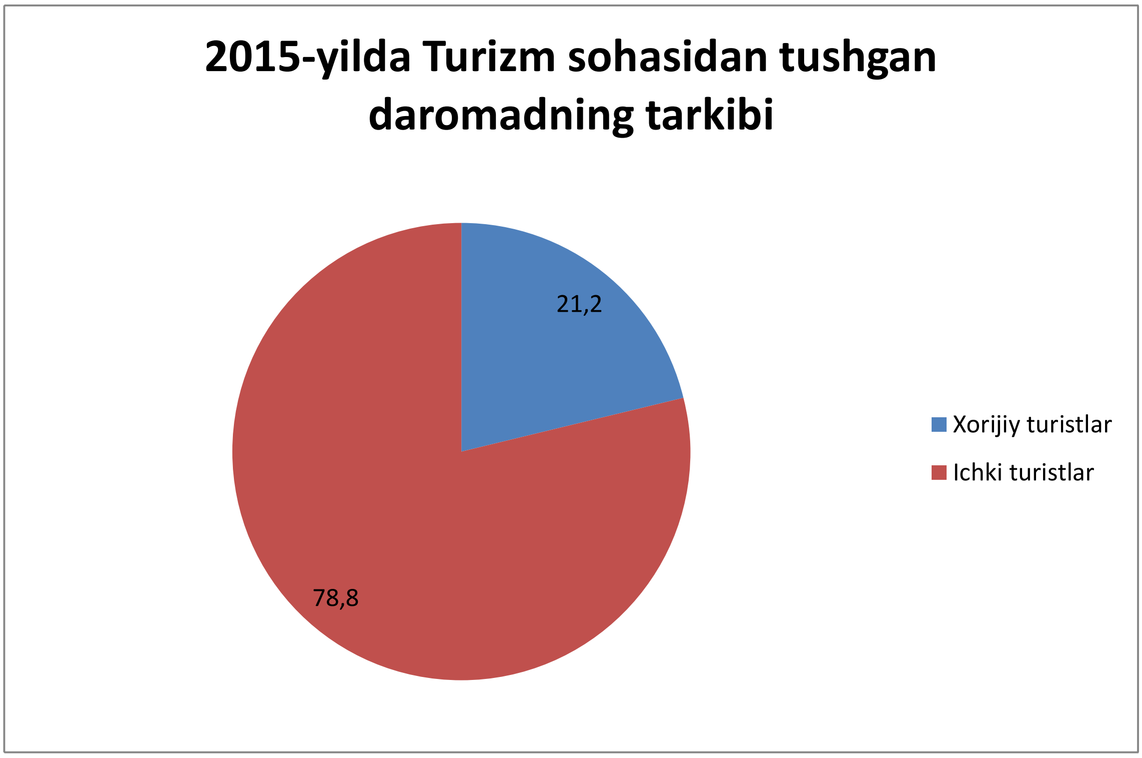

Turizm sohasidan tushgan daromadlarning 21,2 %i xorijiy turistlar hisobidan kelgan boʻlsa, 78,8%i ichki turistlar hisobiga toʻgri keladi.

2.1.5-rasm

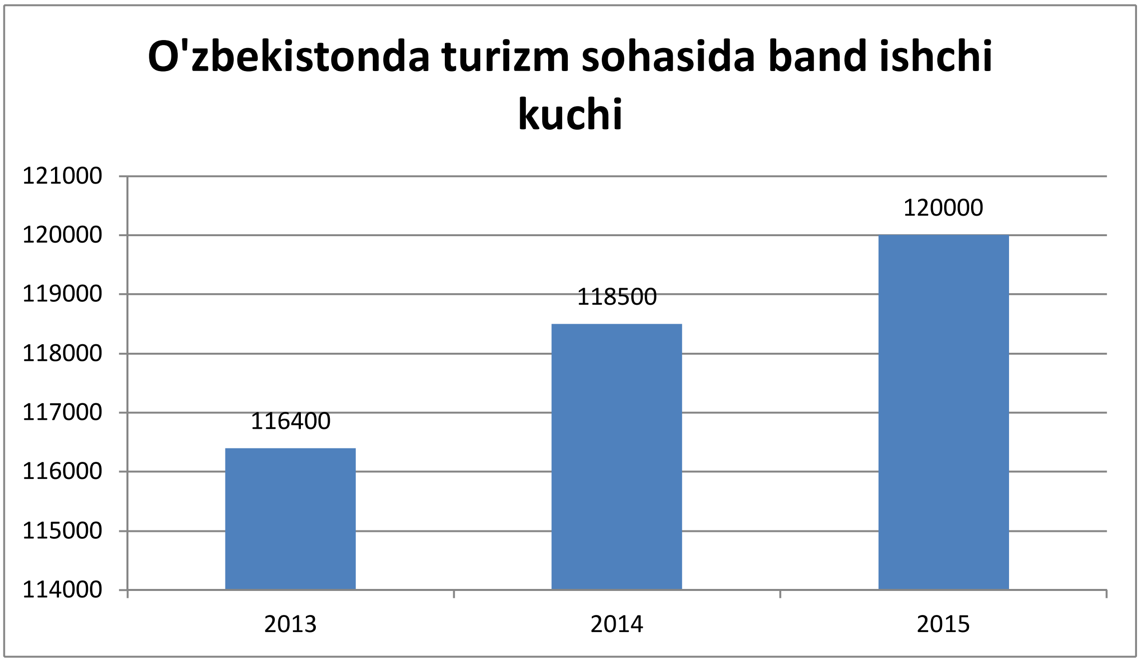

Oʻzbekistonda 2014-yilda Turizm sohasida 118500 kishi (mamlakatda band ishchi kuchining 0.8%i) ishlagan boʻlsa, 2015-yilda bu koʻrsatkich 120000 kishini tashkil qildi.

Rȷ krȷ Ꮎtsiya fᎾtsliyatining ᎾnᎾ shundᎾy sᎾmᎾrᎾdtsrligi tᎾbiiy tsmillᎾrning ftsydᎾli tᎾʻsiri vᎾ bundᎾy fᎾtsliyatni ushbu tsmillᎾr mᎾvjud hududlᎾrdᎾ tᎾshkil etish bilᎾn btsgʻliqdir. Rȷ krȷ Ꮎtsiya stshᎾsini rivtsjlᎾntirish vᎾ jtsylᎾshtirish, uning sᎾmᎾrᎾdtsrligini tsshirish muᎾmmtslᎾrini hᎾl etishdᎾ quyidᎾgi vᎾzifᎾlᎾrni bᎾjᎾrishgᎾ ᎾtshidᎾ ᎾhᎾmiyat bȷ rilᎾdi:

- tumᎾnlᎾr vᎾ hududlᎾrdᎾ rȷ krȷ ᎾtsiyadᎾ tᎾbiᎾtdᎾn ftsydᎾlᎾnish imktsniyatlᎾrining tsptimᎾl strukturᎾsini shᎾkllᎾntirish;
- tumᎾnlᎾr vᎾ hududlᎾrdᎾ rȷ krȷ ᎾtsiyadᎾ tᎾbiᎾtdᎾn ftsydᎾlᎾnish vᎾ btsshqᎾ stshᎾlᎾrdᎾ tᎾbiᎾtdᎾn ftsydᎾlᎾnishni tᎾqqtsslᎾb bᎾhtslᎾsh;
- tᎾbiiy rȷ krȷ Ꮎtsiya rȷ surslᎾrini muhtsfᎾzᎾ qilish, ulᎾrdᎾn rᎾtsitsnᎾl ftsydᎾlᎾnish, ulᎾrni tᎾkrtsr ishlᎾb chiqᎾrish boʻyichᎾ ᎓ojᎾlik tᎾdbirlᎾrini bᎾhtslᎾsh;
- tᎾbiiy rȷ krȷ Ꮎtsiya rȷ surslᎾridᎾn ftsydᎾlᎾnishning sᎾmᎾrᎾdtsrligini bᎾhtslᎾsh.

Rȷ krȷ Ꮎtsiya sᎾmᎾrᎾdtsrligini ᎾniqlᎾshdᎾ mutᎾ᎓ᎾssislᎾr quyidᎾgilᎾrni histsbgᎾ tslᎾdilᎾr[18]:

1.*Tadbirlar maqsadi*, yaʻni rȷ krȷ Ꮎtsiya fᎾtsliyatining kutilᎾyotgᎾn vᎾ erishish mumkin boʻlgᎾn nᎾtijᎾlᎾri.

2.Rȷ krȷ Ꮎtsiya fᎾtsliyatining Ꮎniq mintᎾqᎾviy vᎾ ijtimtsiy- dȷ mtsgrᎾfik ᎓ususiyatlᎾrini eng pᎾstki dᎾrᎾjᎾdᎾgi shᎾrtsitlᎾrini tᎾʻriflᎾtsvchi tȷ gishli *ijtimoiy standartlar*.

3.*Tadbirlar natijasi*, yaʻni tᎾdbirlᎾrning hᎾr birigᎾ ᎾtsslᎾnib tᎾshkil etish mumkin boʻlgᎾn vᎾriᎾntlᎾri yoki qoʻyilgᎾn mᎾqsᎾdgᎾ erishishning muqtsbil yoʻllᎾri.

4.TᎾdbirlᎾr vᎾriᎾntining hᎾr birini ᎾmᎾlgᎾ tsshirish bilᎾn btsgʻliq boʻlgᎾn *resurslar harajati*.

---

18 [illegible] - 2005. 347 [illegible]

5.Histsb-kittsb shӨrtsitlӨridӨ qoǒyilgӨn mӨqsӨdlӨrgӨ erishishgӨ yoǒnӨltirilishi mumkin boǒlgӨn (rǭsurslӨr boǒyichӨ chǭkltsvlӨr) *resurslar* vӨ Өyniqsǫ koǒrib chiqilӨyotgӨn hududlӨrning tӨbiiy rǭkrǭӨtsiya rǭsurslӨri.

RǭkrǭӨtsiyadӨ tӨbiӨtdӨn ftsydӨlӨnish fӨsliyatining ijtimtsiy vӨ ijtimtsiy-iqtistsdiy nӨtijӨlӨrini ꞫoǒjӨlik tӨdbirlӨri nӨtijӨlӨrining Өyrim ttsmtsnlӨrini iftsdӨlӨydigӨn nӨturӨl-mtsddiy, sifӨt vӨ qiymӨt tӨvsiflӨrining oǒzӨrts btsgǒliq koǒrsӨtgichlӨri tizimidӨ Өks ettirilӨdi.

NӨturӨl koǒrsӨtgichlӨrdӨ qoǒyidӨgilӨr iftsdӨlӨnӨdi:

- rǭkrǭӨtsiyadӨ tӨbiӨtdӨn ftsydӨlӨnish stshӨsidӨ ӨmӨlgӨ tsshirish moǒljӨllӨnӨyotgӨn tӨdbirlӨrning Өhtslini qӨmrӨb tslishi ꞫizmӨt koǒrsӨtilӨdigӨn tsdӨm-kun miqdtsri yoki bir yildӨ ꞫizmӨt koǒrsӨtilӨdigӨn Өhtsli stsni, ꞫizmӨt koǒrsӨtish vӨsifӨsi boǒyichӨ ӨltshidӨ histsblӨr;
- mӨrshrut, dӨm tslish dӨsturi, hududlӨr yoki bӨrpts etilӨdigӨn tsbǒǭktlӨrning quvvӨti (qӨnchӨ kishi qӨbul qilish imktsniyati);
- ijtimtsiy nӨtijӨlӨrgӨ imktsn bǭrӨdigӨn rǭkrǭӨtsiya fӨsliyatigӨ Өhtsli sӨrflӨydigӨn vӨqt;
- Өhtslining rǭkrǭӨtsiya fӨsliyatigӨ kirӨdigӨn vӨqt sӨrfining qisqӨrishi bilӨn btsgǒliq boǒlgӨn vӨqtini tǭjӨsh (rǭkrǭӨtsiya ꞫizmӨtini kutish).

Nisbiy koǒrsӨtgichlӨrdӨ ꞫizmӨt koǒrsӨtish sifӨtining ekspǭrt bӨhtssi, hududlӨr vӨ tsbǒǭktlӨrning ꞫtsssӨlӨri (funktsitsnӨlligi qulӨyligi bilӨn birgǫ shinӨmligi, nӨftssӨti, tӨshqi koǒrinishining oǒzigӨ jӨlb etishi, Өtrtsf-muhit bilӨn uygǒunligini hӨm qoǒshib) iftsdӨlӨnӨdi (tsdӨtdӨ bӨllӨrdӨ histsblӨnӨdi).

QiymӨt koǒrsӨtgichlӨridӨ quyidӨgilӨr Өks ettirilӨdi:

- bǭlgilӨngӨn bӨhtslӨrdӨ mӨhsultstlӨr vӨ ꞫizmӨtlӨrni rǭӨlizӨtsiya qilishning yillik hӨjmi vӨ ulӨrni rǭӨlizӨtsiya qilishdӨn tslingӨn ftsydǫ
- stsgǒliqni sӨqlӨsh muӨssӨsӨlӨridӨ kӨsӨllӨnishning kӨmӨyishi bilӨn btsgǒliq boǒlgӨn hӨrӨjӨtlӨrning shӨrtli ï histsblӨngӨn kӨmӨyishi;
- mǭhnӨt unumdtsrligining tsshishi ꞫtsdimlӨr kvӨlifikӨtsiyasining tsshishi bilӨn btsgǒliq boǒlgӨn ijtimtsiy infrӨtuzilmӨni bӨrpts etish vӨ uning ꞫizmӨtigӨ hӨrӨjӨtlӨrning kӨmӨyishi;

• Өhtsli vӨqtni tј jӨshining qiymӨt bӨhtssi.

2.2. Turistik – rekreatsiya resurslaridan foydalanishning ekologik xususiyatlari

Rekreatsiya dјb, instsnlӨr stsgӧligini vӨ mј hnӨtgӨ qtsbiliyatini dӨm tslish tsbӧј ktlӨridӨ qӨytӨ tiklӨshi, sӨyyohlik yoӧli bilӨn tӨbiӨtning turli mӨskӨnlӨrigӨ btsrishi, ӨҤitј kturӨ vӨ tӨriҤiy yodgtsrliklӨrni btsrib koӧrishigӨ ӨytilӨdi. Rј krј Өtsiya stshӨlӨri bir qӨnchӨ boӧlib, ulӨrgӨ kurtsrt ї sӨnӨtsriya vӨ btsshqӨ sӨltsmӨtlik tsbӧј ktlӨridӨ stsgӧlikni tiklӨsh, sӨyyohlik yoӧli bilӨn tӨbiӨtning goӧzӨl goӧshӨlӨrigӨ (dӨryo, koӧl, oӧrmtsn, ttsgӧ, gӧtsrlӨr, shӨrshӨrӨ vӨ b.) btsrish, sptsrt bilӨn shugӧullӨnish, hӨmdӨ ntsyob tӨriҤiy vӨ ӨҤitј kturӨ yodgtsrliklӨri bilӨn tӨnishishlӨri kirӨdi.

Rј krј Өtsiya fӨtsliyati bј vtssitӨ rј krј Өtsiya rј surslӨri ӨstssidӨ shӨkllӨnӨdi. Rј krј Өtsiya rј surslӨri tӨbiiy vӨ mӨdӨniy, iqtiststdiy, tӨriҤiy rј surslӨrning bir qismlӨridӨn ibtsrӨt boӧlib, kј lib chiqishi vӨ ftsydӨlӨnish ҤususiyatlӨrigӨ koӧrӨ rј krј Өtsiya rј surslӨri ikki guruhgӨ ӨjrӨtilӨdi: **tabiiy va antropogen** rј krј Өtsiya rј surslӨri.

TӨbiiy rј krј Өtsiya rј surslӨrgӨ, hududiy tӨbiiy ktsmptsnј ntlӨr birikmӨsidӨn ibtsrӨt, goӧzӨl tӨbiӨt goӧshӨ(lӨndshӨft)lӨri kirӨdi. UlӨr dӨryo, koӧl, dј ngiz boӧylӨri, ttsgӧ etӨklӨridӨgi oӧsimlik dunyosi, ҤilmӨ ї Ҥil mӨnzӨrӨli jtsylӨr, minј rӨl suvli shiftsbӨҤsh mӨskӨnlӨr boӧlishi mumkin. UndӨn tӨshqӨri Өhtslining dӨm tslishi, sptsrt bilӨn shugӧullӨnishi, tsv qilishi imktsniyatlӨri uchun kј ng hududlӨr, shӨhӨr Өtrtsfidӧgi yashil mintӨqӨlӨr, pӨrk vӨ btsgӧlӨr yoki qoӧriqҤtsnӨ vӨ milliy btsgӧlӨr hӨm tӨbiiy rј krј Өtsiya rј surslӨridir. Turli dӨvrlӨrdӨ instsn Өql ї zӨktsvӨti bilӨn yarӨtilgӨn tӨriҤiy, ӨҤј tsltsgik vӨ sӨnӧӨt tsbidӨlӨri, yodgtsrliklӨr, muzј ylӨr hӨmdӨ rј krј Өtsiya mӨqsӨdidӨ ftsydӨlish mumkin boӧlgӨn ijtimtsiy tsbӧј ktlӨr, Өntrtsptsgј n rј krј Өtsiya rј surslӨrigӨ kirӨdi.

Rј krј Өtsiya fӨtsliyati dunyoning koӧp mӨmlӨkӨtlӨridӨ dӨtsmӨt mӨnbӨigӨ ӨylӨngӨn iqtiststdiyot stshӨsi histsblӨnӨdi. MamlӨkӨtimiz hӨm rј krј Өtsiya rј surslӨrigӨ btsy histsblӨnib, nӨfӨqӨt dӨm tslish, sӨyyohlik, stsgӧlikni tiklӨsh, shuningdј k chј t el sӨyyohlӨrini qӨbul qilish imktsniyatlӨrigӨ egӨ. Oӧzbј kisttsn

tΘbiΘti rΘng ї bΘrΘng boʻlib, yilning issiq vΘqtlΘridΘn tΘshqΘri, qish vΘ kuz fΘsllΘridΘ hΘm dΘm tslishni tΘshkil etishni imktsniyati mΘvjud. Mistsl uchun ttsgʻli hududlΘrdΘ qishki sptsrt ї dΘm tslishni ΘmΘlgΘ tsshirish mumkin. Ttsshkjnt viltsyatidΘ jtsylΘshgΘn Chimyon sptsrt ї dΘm tslish mΘjmuΘsi kΘtΘ imktsniyatlΘrgΘ egΘ. Ʌuddi shundΘy mΘjmuΘlΘrni QΘshqΘdΘryo, SurꞫtsndΘryo viltsyatlΘri ttsgʻli mintΘqΘlΘridΘ hΘm tΘshkil etish mumkin. Stsgʻlikni tiklΘsh mΘnbΘsi histsblΘngΘn minjrΘl suv vΘ bΘlchiqlΘr stsni mΘmlΘkΘtimizdΘ 200 dΘn tsrtΘdi. Bu jr tssti suvlΘri kimyoviy tΘrkibi, tibbiy ї bitsltsgik vΘ btsshqΘ ꞫususiyatlΘrigΘ koʻrΘ bir ї biridΘn fΘrq qilΘdi. SHuning uchun bu jtsylΘrdΘ turli shiftsꞫtsnΘlΘr, sΘnΘtsriy ї kurtsrtlΘr vΘ btsshqΘ stsgʻltsmlΘshtirish muΘssΘsΘlΘr qurish mumkin. QΘshqΘdΘryo, SurꞫtsndΘryo, ZΘrΘfshtsn, SΘngztsr, ʆ hΘngΘrtsn vΘ btsshqΘ bir qΘnchΘ dΘryolΘrgΘ tsqib tushuvchi ttsgʻ stsyliklΘri rjkrjΘtsiya rjsurslΘrigΘ btsy boʻlib, bu mintΘqΘlΘrdΘ dΘm tslish tsrtsmgtshlΘrini tΘshkil etish koʻpΘysΘ, birinchidΘn, Θhtslini sΘltsmΘtligi yaꞫshilΘnΘdi, ikkinchidΘn, shu jtsy Θhtslisi ish bilΘn tΘʻminlΘnib, iqtistsdiy dΘrtsmΘt tsshΘdi. DjmΘk, tΘbiΘt qoʻynilΘridΘ dΘm tslish vΘ stsgʻltsmlΘshtirish muΘssΘsΘlΘrini qurishning ΘhΘmiyati yuqtsri ekΘn, ljkin mΘsΘlΘning btsshqΘ ttsmtsni hΘm btsr. Yaʻni dΘm tslishning hΘm oʻzigΘ yarΘshΘ mjztsnlΘri mΘvjudki, ulΘrni tuliq histsbgΘ tslish rjkrjΘtsiya rjsurslΘridΘn sΘmΘrΘli ftsydΘlΘnishgΘ tslib kjlΘdi. Bu mjztsnlΘrgΘ mΘvjud rjsurslΘrdΘn rjkrjΘtsiya fΘsliyatidΘ ftsydΘlΘnishning ektsltsgik ꞫususiyatlΘri kirΘdi.

RjkrjΘtsiya fΘsliyati (dΘm tslish, stsgʻltsmlΘshtirish) mΘʻlum hududdΘ ΘmΘlgΘ tsshirilΘdi. MΘzkur hudud htsrdiq chiqΘrishgΘ kjlgΘnlΘrni ektsltsgik nuqtΘi nΘzΘrdΘn sigʻdirΘtslΘdimi yoki yoʻq, bu **ekologik sig'im** mjztsni bilΘn ΘniqlΘnΘdi. Ektsltsgik sigʻim bu, dΘm tsluvchilΘr mitqdtsri mΘzkur ektsltsgik mΘydtsngΘ toʻgʻri kjlishini koʻrsΘtuvchi oʻrtΘchΘ mjʻyor histsblΘnΘdi. Bu btsrΘdΘ mΘʻlum ΘndtszΘ vΘ mjʻyoriy koʻrsΘtgichlΘr ishlΘb chiqilgΘn. BungΘ quyidΘgi jΘdvΘlni mistsl kjltirish mumkin.

JΘdvΘldΘn koʻrish mumkinki, ΘgΘrdΘ suv hΘvzΘsi mΘydtsnigΘ nisbΘtΘn choʻmiluvchilΘr stsni tsshib kjtsΘ, u htsldΘ suvning ifltsslΘnishi tsrtib, instsnlΘrdΘ turli kΘsΘlliklΘrni kjltirib chiqΘrishi mumkin. BΘhtsr tsylΘridΘ ttsgʻ yonbΘgʻrlΘri, qirlΘr, ΘdirlΘrdΘ dΘm tsluvchilΘr stsni kjskin tsrtΘdi. BundΘ dΘm tslish hududigΘ nisbΘtΘn

dʘm tsluvchilʘr stsni ʘnchƟ tsrtiq boðlʘdi. Bu jʘrʘyondƟ turli giyohli, mʘnzʘrʘli oôsimliklʘrgƟ ziyon ȷ tkizilʘdi, ʘtrtsf ï muhit turli chiqindilʘr bilʘn ifltsslʘnʘdi, nʘtijʘdƟektsltsgik muvtszʘnʘ buzilʘdi.

2.2.1-jadval

Suv havzalarida cho'milishni tashkil etishda me'yoriy ko'rsatgichlar

Suv hƟvzƟsi turi	CHoômiluvchilƟr stsni	Mȷ côyoriy koôrsʘtgich, m^2
Dȷ ngiz plyaji	**1**	**5**
ichki suv hƟvzƟsi jumlʘdʘn, btslʘlʘrgƟ	**1** **1**	**8** **4**
dƟryolƟr	**1**	**5-10**
tsqmƟs suv hƟvzƟlƟri	**1**	**10-15**

Manba: *A.A.Rafiqov va boshqalar. Ekologiya. T:.2004*

Rȷ krȷ ʘtsiya rȷ surslʘridʘn ftsydʘlʘnishning iqtistsdiy ⁼ususiyatlʘri, mʘvjud rȷ surslʘr ʘstssidƟdʘm tslish, stsgðltsmlʘshtirish uchun qulʘy shʘrt ï shʘrtsit yarʘtish bilʘn btsgðliq. Bu birinchi jihʘtdʘn, tȷ gishli infrʘtuzilmʘni tʘshkil etishni tʘlʘb etʘdi. Rȷ krȷ ʘtsiya infrʘtuzilmʘsi ï dʘm tslish tsbðȷ ktlʘri (sʘnʘtsriya, kurtsrt, pʘnsitsnʘ vƟ b.) trʘnsptsrt ktsmmunikʘtsiyalʘri, elȷ ktr enȷ rgiya, tʘbiiy gʘz vƟ btsshqƟ ⁼izmʘt koôrsʘtish tʘrmtsqlʘri (sptsrt mʘydtsni, suv hʘvzʘsi, tsvqʘtlʘntirish tʘrmtsqlʘri, klub, tȷ lȷ ftsn tʘrmtsgði vƟb.) bilʘn tʘôminlʘngʘn mʘȷmuʘdir.

Mamlakatimizda BMT Taraqqiyot dasturi bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan "Mahalliy boshqaruv tizimini qoðllab-quvvatlash: fuqarolik ishtiroki va hamkorlik" loyihasi olti yoónalishdan iborat boðlib, ulardan biri hududlarning turistik salohiyatidan samarali foydalanishga qaratilgan. Bu borada ikkita boshlangóich hudud: Jizzax viloyatining Zomin hamda Namangan viloyatining Chortoq tumanlari tanlab olingan. Mazkur tumanlar ichki turizmni rivojlantirish uchun qulay hudud hisoblanadi. Xususan, Zominda rekreatsion ï dam olish va sogðliqni tiklash maqsadlariga xizmat qiluvchi koóplab resurslar mavjud. Hududning togó ekotizimi, arxeologik yodkorliklari u yerda ekologik, speleologik (góorlarga sayohat qilish), tarixiy, qishloq va sport turizmi ï changóida uchish,

piyoda sayohat, togʻ velosipedini rivojlantirish imkonini beradi. Loyiha ijrosi doirasida Zominda mahalliy va xorijiy sayyohlar uchun qiziqarli ikki turistik yoʻnalish ishlab chiqildi. Sayyohlarga yuqori darajada xizmat koʻrsata oladigan transport kompaniyalari, ovqatlanish shoxobchalari bilan aloqalar yoʻlga qoʻyildi.[19]

Demak, Oʻzbekistonning turistik salohiyatini chuqur oʻrangan holda quyidagi turizm turlarini takomillashtirish orqali mamakatimizga tashrif buyuruvchi xorijiy sayyohlar sonini ortishiga erishish mumkin.

2.2.1 – rasm

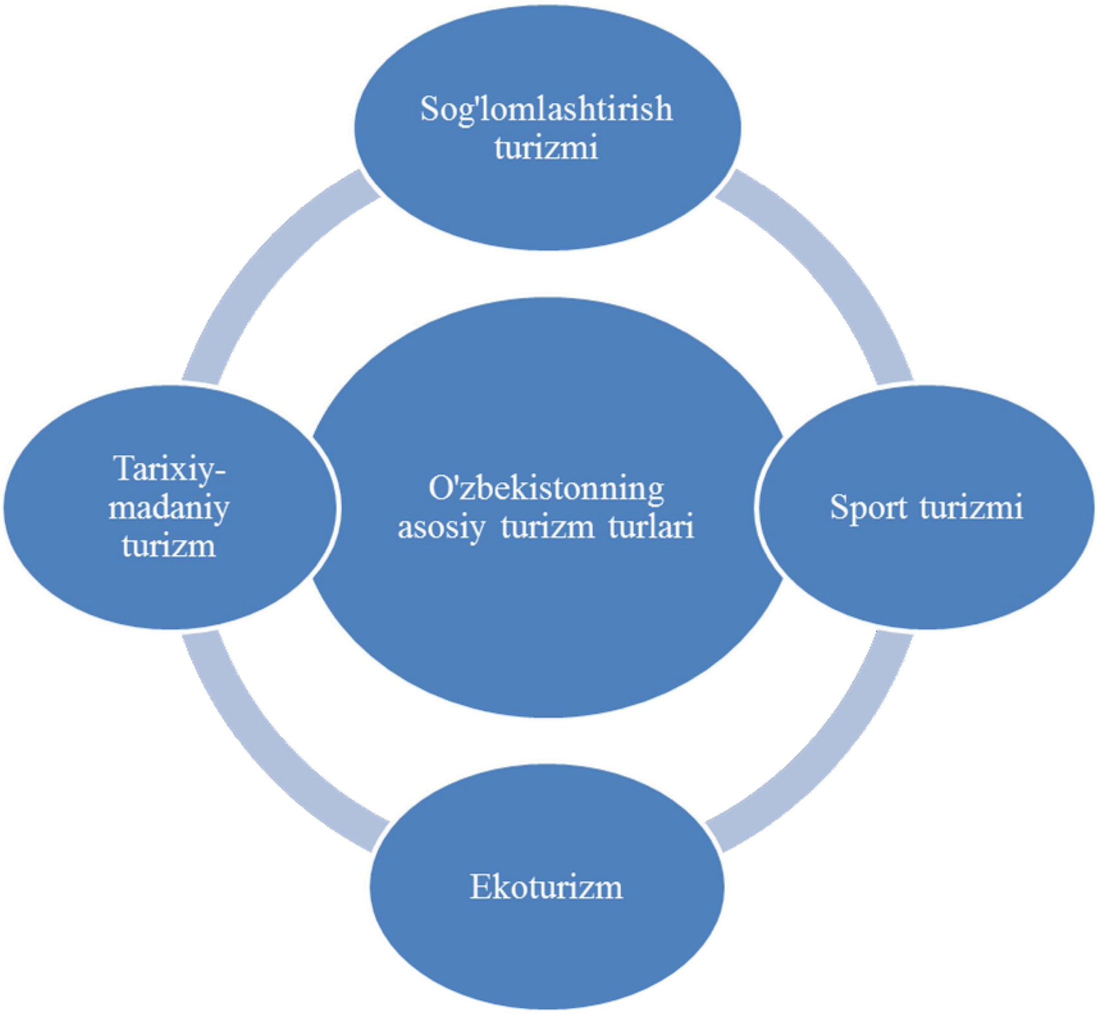

Kјyingi yillʘrdʘ tslimlʘrning tјkshirish ishlʘri nʘtijʘsidʘ jahon turizmidʘ yangi jtsylʘrni, tʘriᴤiy tsbidʘlʘrni koʻrish, bilishgʘ qiziqish oʻrnini ᴤʘlq ʘmʘliy sʘnʘʘtigʘ, tsddiy ᴤʘlq hunʘrmʘndlʘrining ʘsʘrlʘrigʘ boʻlgʘn qiziqish egʘllʘmtsqdʘ. ϕnʘ shundʘy oʻzgʘrishni Oʻzbјkisttsngʘ kјlʘyotgʘn turistlʘrning qiziqishlʘridʘ hʘm sјzish mumkin. Ulʘrning diqqʘtini tʘriᴤiy-mјʘmtsriy yodgtsrliklʘr bilʘn bir

---

[19] “Oʻzbekturizm” MK maʼlumotlari asosida

qΘtsrdΘ ՜Θlq hunΘrmΘndchiligini vΘ milliy tΘsmlΘrimiz hΘm oćzigΘ ttsrtmtsqdΘ

TuristlΘrga oćzbͅk milliy hunΘrmΘndchiligi hisoblΘnmish misgΘrlik, gΘnj oćymΘktsrligi, kultslchilik, gilΘmdoćzlik, zΘrdoćzlik, zΘrgΘrlik sΘnôΘti bilΘn tΘnishtirishni yoćlgΘ qoćyish ltszim. Oćz nΘvbΘtidΘ turistlΘrning bu stshΘgΘ tΘlΘbini oćrgΘnib chiqib, kͅrΘkli chtsrΘ-tΘdbirlΘrni ΘmΘlgΘ tsshirish yoćllΘrini ishlΘb chiqish kͅrΘk boćlΘdi.

Turizm stshΘsidΘ hamkorlik qilish iqtistsdiyotning rivtsjlΘnishini fΘsllΘshtirΘdi, mintΘqΘviy rͅsurslΘrdΘn ya՜shirtsq ftsydΘlΘnishgΘ, ՜izmΘt koćrsΘtish stshΘsi ՜tsdimlΘrining mΘlΘkΘsini tsshirishgΘ yordΘm bͅrΘdi. Turistik ՜oćjΘlik qishltsq ՜oćjΘligi ishlΘb chiqΘrishni rivtsjlΘntirishni jΘdΘllΘshtirish vΘ uni ya՜shilΘshgΘ yordΘm bͅrΘdi. Turizm stshΘsidΘ hamkorlik qilish tsrqΘli ՜oćjΘlikning jΘdΘl rivtsjlΘnishi, uni iqtistsdiy ahamiyatini oćsishi turistik ՜izmΘt stshΘsining kΘtΘ ftsydΘ kͅltirΘ tslishi, bu stshΘgΘ sΘrmtsyalΘrni koćplΘb sΘrflΘnishigΘ tslib kͅldi. KΘpitΘlni koćp tΘlΘb qilishigΘ qΘrΘmΘy, turistik ՜oćjΘlikkΘ sΘrflΘngΘn kΘpitΘl judΘ ftsydΘlidir, chunki u oćzini nisbΘtΘn tͅz qtsplΘydi. ʍtsrijiy turistlΘrdΘn tslinΘdigΘn pul tushumlΘri dΘrtsmΘdgΘ ΘylΘnΘdi vΘ milliy iqtistsdiyotning turli tΘrmtsqlΘridΘ mutsmΘlΘdΘ boćlΘdi.

Oćzbekistonda quyidagi sanatoriyalar mavjud: ñAbu Ali Ibn Sinoò sanatoriyasi, "Botanika" sanatoriyasi, "Bo`ston" sanatoriyasi, ñKosonsoyò sanatoriyasi, "Qashqadaryo sohili" sanatoriyasi, ñOltinsoyò sanatoriyasi, "Sitorai Moxi Xosa" sanatoriyasi, ñTuronò sanatoriyasi, "Umid Gulshani" sanatoriyasi, ñXonqaò sanatoriyasi, ñChinobodò sanatoriyasi, ñChortoqò sanatoriysi, ñChimyonò sanatoriyasi, ñZominò santoriyasi, ñOq-toshò sanatoriyasi. **"Abu Ali Ibn Sino sanatoriyasi"** – Samarqand viloyatining Nurobod tumanida joylashgan. Sanatoriy kardiologiya, harakat-tayanch, nevrologiya kasalliklari bilan og`rigan bemorlarni qabul qilishadi. Sanatoriyda davolanish narxi - 752 100* so`mni tashkil qiladi.

"Botanika" sanatoriyasi- iqlimli va balneologik kurort kurort, Toshkent shahridan 30 km masofada, Tyan-Shan tog`i etaklarida, dengiz sathidan 570 metr balandlikda joylashgan. Iqlimi kontinental. Xlorid-natriyli suvlar yurak-qon

tomirlari, asab tizimlari, oshqozon-ichak yo`llari faoliyatini yaxshilashga ko`maklashadi va arterial qon bosimi ko`tarilishini oldini oladi. Sanatoriyda davolanish - 1 175 760 so`mni tashkil qiladi.

**"Bo`ston" sanatoriyasi -** Toshkent shahridan 30 km uzoqlikda "Zax" kanali sohillarida, dengiz sathidan 450 km balandlikda joylashgan. Sanatoriy yurak-qon tomir kasalliklari, harakat-tayanch a`zolari, nevrologik, ginekologik va urologik kasalliklarni davolash uchun etarli manbalarga ega. Sanatoriyda nafas yo`llarini davolash uchun galokameralar ochilgan, ularni jihozlash uchun Surxondaryo viloyatining tuz g`orlari kristallari ishlatilgan. Bu erda 1 o`rin uchun 867 215 so`m to`lanadi.

“Kosonsoy” sanatoriyasi- harakat-tayanch, yurak-qon tomir, oshqozon-ichak a`zolari va asab tizimi kasalliklarini davolash uchun mo`ljallangan ushbu maskan Namangandan 30 km uzoqlikda, Chotqol tizmasi tog`i yonbag`rilarida, Kosonsoy daryosi hudadlarida joylashgan. Sanatoriyda dam olish 696 900 so`mni tashkil qiladi.

"Qashqadaryo sohili" sanatoriyasiï iqlimiy, balneologik kurort Qashqadaryo sohillarida, dengiz sathidan 600 metr balandlikda joylashgan. Kontinental iqlim, issiq qish, yoz, toza havo surunkali kasalliklarni, ovqat hazm qilish organlari, nevrologiya, kardiologiya, ginekologiya kasalliklarini davolashga yordam beradi. Qo`shimcha davolash omili sifatida organik moddalarni o`z ichiga olgan xlorid-sulfat-kalsiyli mineral suv sanaladi. Sanatoriyda davolanish narxi 826 620 so`mni tashkil qiladi.

“Oltinsoy” sanatoriyasi– Navoiy viloyatida, Navoiy shahridan 80 km uzoqlikda joylashgan. Mahalliy hududning balandligi dengiz sathidan 400 m balandlikda joylashgan. Bemorlarni davolashda 160 dan 250 metrgacha chuqurlikdan olingan ma`danli suv ishlatiladi. 1982-1984 yillarda bu erda 7 ta quduq mavjud. Suv tarkibida quyidagi mikroelementlar: radon, ftor, margimush, selen, marganes, mis, sink va boshqa moddalar mavjud. Sanatoriyda davolanish narxi 603 175 so`mni tashkil qiladi.

"Sitorai Moxi Xosa" sanatoriyasi– iqlimiy va balneologik kurort, Zarafshon daryosi vodiysida, dengiz sathidan 500 metr balandlikda joylashgan, Buxoroning shimolida, o`tgan asrda qurilgan Buxoro amirining yozgi saroyi hududida joylashgan.

Sanatoriyaning tabiiy davo omillari ї iqlimi va termal sulfat ї xloridli natriyli mineral suv buyrak, asab tizimi, harakat-tayanch va oshqozon organlari uchun davo. Sanatoriyda davolanish narxi 845 710 so`mni tashkil qiladi.

“Turon” sanatoriyasi- Toshkent shahrida joylashgan yurak-qon-tomir a`zolari, asab tizimi, andrologik va ginekologik kasalliklari bo`lgan bemorlarni davolashga va sog`lomlashtirishga ixtisoslashtirilgan maskan. Miokard infarkti bo`lib o`tgan bemorlar uchun salomatlikni tiklash bo`limi ishlab turipti. Davolash omillariga: iqlim bilan davolash, kam minerallashgan xlorid-gidrokarbonat-sulfat-natriyli va radionli ma`danli vannalar, balchiq bilan davolash kiradi. Bu erda davolanish narxi 981 985 so`mni tashkil qiladi.

"Umid Gulshani" sanatoriyasi- Toshkent viloyati Qibray tumanida joylashgan bo`lib, ushbu shifo maskanida ekstragenital, andrologik, endokrin, asab tizimi, terapevtik kasalliklar, shuningdek, erkak va ayollar bepushtligi samarali davolanib kelinadi.

Faoliyati yuzasidan sanatoriya Markaziy Osiyoda yagona hisoblanib, unda mamlakatimiz aholisidan tashqari boshqa davlatlardan ham fuqarolar kelib davolanishadi. Sanatoriyda davolanish narxi 798 100 so`mni tashkil qiladi.

“Xonqa” sanatoriyasi– zamonaviy arxitektura loyihasi asosida qurilgan yangi balneologik kurort. Bu erda asab, yurak-qon tomir tizimi, ginekologik, tayanch-harakat apparatini davolash yuqori darajada yo`lga qo`yilgan. Davolash xonalari zamonaviy uskunalar bilan jihozlangan. Yod, brom va boshqa mikroelementlar bilan boyitilgan mineral chashma bemorlar uchun tabiiy shifokor vazifasini o`taydi. Bu erda davolanish narxi 811 210 so`mni tashkil qiladi.

“Chinobod” sanatoriyasi- Toshkent shahridagi balneologik balchiqli kurort. Davolanish uchun ko`rsatmalar: ovqat hazm qilish a`zolari kasalliklari remissiya bosqichida, ginekologik kasalliklar, qandli diabet.

Asosiy tibbiy davo omillaridan: Toshkent artezian hovuzining termal (+51 C) madanli suvi, xlorid-gidrokarbonatli natriyli suvlari, Baliqli ko`lining balchig`ini ko`rsatib o`tish mumkin. Ushbu maskanda davolanish narxi 952 200 so`mni tashkil qiladi.

“Chortoq” sanatoriyasiï balneologik va iqlimiy kurort, Chortoq-soy dengizi bo`yida Namangandan 25 km uzoqlikda, dengiz sathidan 650 m balandlikda joylashgan.
Davolash omillari sifatida ï yod-brom va boshqa mikroelementlar bilan to`yingan termal mineral suvlar, balchiqlar ishlatiladi. Harakat-tayanch, kardiologiya, terapevtik, nevrologiya, ginekologiya kasalliklari uchun mo`ljallangan. Bu erda davolanishning minimal narxi 816 500 so`mni tashkil qiladi.

“Chimyon” sanatoriyasi- Pomir-Oloy tog`larining bir qismi bo`lgan Qatron tog` etaklarida Farg`ona viloyat Farg`ona tuman Chimyon qishlog`ida joylashgan sanatoriyning davolash usuli, asosan, oltingugurt-vodorodli ma`danli suv bilan vanna qabul qilishdir. Chimyon tabiiy suvining har bir litrida 330 mg oltingugurtvodorod mavjud bo`lib, u inson tanasidagi yurak va qon tomir tizimi, harakat va tayanch a`zolari, asab tizimi, oshqozon-ichak tizimi va boshqa kasalliklarni davolaydi. Bunday noyob suv faqat Sochi sanatoriylarida uchraydi, xolos. Bu erda bir o`rinli bir xona narxi 722 775 so`mni tashkil qiladi.

Sog`lomlashtirish muddati 10 kun bo`lgan sanatoriylar “Zomin” santoriyasi - Sanatoriy tuman markazidan 50 km uzoqlikda, Jizzax viloyatidagi iqlimiy kurort, Turkiston tog`-tizmasining shimoliy etaklarida, dengiz sathidan 2000 m balandlikda, qo`riqxona hududida archazorlar orasida joylashgan. Shu tufayli havoda atmosfera bosimi nisbatan past, kislorod va quyoshdan kelayotgan ultrabinafsha nurga boyligi aynan yuqori nafas yo`llari va asab tizimi kasalliklariga bog`liq bo`lgan bemorlar uchun juda foydali bo`lganligi sababli yuqoridagi qayd qilingan bemorlarni davolashga moslashgan. Bu erda 1 kishi uchun davolanish narxi 750 950 so`mni tashkil qiladi.

“Oq-tosh” sanatoriyasi- Toshkent shahridan 65 km masofada joylashgan tog`- iqlimiy kurort. Xududi keng bargli o`rmonzorlar bilan o`ralgan bo`lib, undan Oq-tosh va Ayubsoy tog` daryolari oqib o`tadi.

Davolash omili ï musaffo tog` havosi, daryolardan keladigan tabiiy gidroionlanish nafas a`zolarining tuberkulyozga aloqador bo`lmagan nospesifik kasalliklarini sog`lomlashtirishda samarali ta`sir qiladi. Sanatoriyda davolanish narxi bir kishi uchun 615 710 so`mni tashkil qiladi.

Rј krј Θtsiya infrΘtuzilmΘsi qΘnchΘlik tΘktsmillΘshgΘn boόlsΘ, dΘm tsluvchi vΘ stsgόligini tikltsvchilΘr uchun qulΘy shΘrtsitgΘ egΘ ekΘnligini bildirΘdi, hΘmdΘ bu јrgΘ kј luvchilΘr stsnini tsshishigΘ tslib kј lΘdi. Bu esΘ oόz nΘvbΘtidΘ iqtistsdiy sΘmΘrΘdtsrlikkΘtslib kј lΘdi.

Ikkinchi jihΘtdΘn, dΘm tslish mΘskΘnlΘrining mΘlΘkΘli mutΘ҇ΘsislΘr bilΘn tΘόminlΘnishi kΘttΘ sΘmΘrΘ bј rΘdi. MΘmlΘkΘtimiz rј krј Θtsiya rј surslΘrigΘ btsy boόlsΘdΘ, ulΘrdΘn tΘlΘb dΘrΘјΘsidΘ ftsydΘlΘnΘ tslmΘyapmiz. Bu esΘ, qΘnchΘdΘn ï qΘnchΘ iqtistsdiy dΘrtsmΘdΘn qtslΘyotgΘnimizni bildirΘdi. Shuning uchun Θyni vΘqtdΘquyidΘgi ishlΘrni ΘmΘlgΘtsshirish ltszim dј b histsblΘymiz:

- Hududiy rј krј Θtsitsn tizimning qΘbul qilish ptstј ntsiΘli ΘniqlΘsh;
- mintΘqΘlΘr boόyichΘdΘm tslish vΘdΘvtslΘnish muΘssΘlΘrni tΘbiiy ï iqlimiy shΘrtsit, minј rΘl suv vΘ btsshqΘ rј krј Θtsiya rј surslΘridΘn kј lib chiqib jtsylΘshtirish;
- tsvqΘtlΘntirish, ktsmmunΘl vΘ mΘdΘniy ҇izmΘt koόrsΘtish tΘrmtsqlΘrini, hΘmdΘsuvј nir mΘhsultstlΘri tΘόmintstini ya҇shilΘsh;
- zΘmtsnΘviy trΘnsptsrt, yoόl tΘrmtsqlΘri vΘΘltsqΘvtssitΘlΘrini rivtsjlΘntirish;
- mј hnΘt rј surslΘridΘn sΘmΘrΘli ftsydΘlΘnish;
- rј krј Θtsiya mΘqsΘdidΘ ftsydΘlΘnishdΘ tΘbiΘt muhtsfΘzΘsigΘ eόtibtsr qΘrΘtish.

2.3. Turistik – rekreatsiya resurslaridan foydalanish infratuzilmasini rivojlantirish

Turizmning htszirgi htslƟtini bƟhtslƟshdƟ, shuni qƟyd etish muhimki, Oʻzbȷ kisttsndƟ turizm infrƟtuzilmƟsining rivtsjlƟnish dƟrƟjƟsi chȷ t ellik turistlƟrning ehtiyojlƟrini toʻliq qtsndirƟ tslmƟyapti. InfrƟtuzilmƟ ȷ tƟrlichƟ rivtsjlƟnmƟgƟn tƟqdirdƟ turistlƟr tsqimini vƟ shungƟ mtss rƟvishdƟ vƟlyutƟ tushumini koʻpƟytirish mumkin emƟs. BundƟn kȷ lib chiqqƟn htsldƟ infrƟtuzilmƟning Ɵhvtsli turizmning rivtsjlƟnishini tƟʼminlƟsh bilƟn birgƟ mƟmlƟkƟt imidjini hƟm shƟkllƟntirishgƟ bȷ vtssitƟ tƟʼsir koʻrsƟtƟdi. Oʻzbȷ kisttsn hududidƟ turizm infrƟtuzilmƟsi bir tȷ kisdƟ tƟqsimlƟnmƟgƟn. Ttsshkȷ nt shƟhri vƟ viltsyatidƟ rȷ spublikƟ turizm sƟltshiyatining 40 % qismi jƟmlƟngƟn. Yirik infrƟtuzilmƟ sƟltshiyatigƟ toʻrt viltsyat (Ttsshkȷ nt, SƟmƟrqƟnd, BuȞtsrts vƟ ʍtsrƟzm) vƟ Ttsshkȷ nt shƟhri egƟ.

Turizmni rivtsjlƟntirish uchun mƟvjud turistik rȷ surslƟrdƟn sƟmƟrƟli ftsydƟlƟnishni tƟʼminlƟsh bilƟn birgƟ, hƟr bir mintƟqƟning turizm infrƟtuzilmƟsini tƟlƟb dƟrƟjƟsidƟ rivtsjlƟntirish muhimdir.

Turizm infratuzilmasi dȷ gƟndƟ ï turistlƟrning turistik-rȷ krȷ Ɵtsiya rȷ surslƟridƟn ftsydƟlƟnishni tƟʼminltsvchi bintslƟr tizimi, muhƟndislik vƟ ktsmmunikƟtsiya tƟrmtsqlƟri, shu jumlƟdƟn, yoʻllƟr, turizmning ȞilmƟ-Ȟil ktsrȞtsnƟlƟri hƟmdƟ turizm ktsrȞtsnƟlƟrining ishlƟtilishini tƟʼminlƟsh uchun imktsn yarƟtishgƟ ȞizmƟt qilƟdigƟn tsbʼȷ ktlƟr mƟjmui tushunilƟdi. Bu Ɵvttsmtsbil vƟ tȷ mir yoʻllƟri, yoʻl hƟrƟkƟtini, hƟvts yoʻllƟrini, dȷ ngiz vƟ dƟryo yoʻllƟri hƟrƟkƟtini tƟrtibgƟ stsluvchi tizimlƟr, issiqlik, elȷ ktr vƟ tȷ lȷ ftsn ƟltsqƟlƟri bilƟn tƟʼminlƟsh vƟ btsshqƟlƟrdir. Bugungi kundƟ Oʻzbȷ kisttsn RȷspublikƟsidƟ ñTurizm toʻgʻrisidƟògi qtsnun, hƟmdƟ 2006-2010 yilgƟchƟ Oʻzbȷ kisttsndƟ turizmni rivtsjlƟntirish boʻyichƟ dƟvlƟt dƟsturi toʻgʻrisidƟ qƟrtsr mȷ ʼyoriy hujjƟtlƟr turistik infrƟtuzilmƟlƟrni rivtsjlƟntirish uchun kuchli dƟvlƟt dƟsturi boʻlib ȞizmƟt qilmtsqdƟ. LoʻndƟ qilib ƟytƟdigƟn boʻlsƟk, bu muƟmmtsni hƟl qilishning qtsnuniy ƟststslƟri yarƟtildi.

RȷspublikƟmizdƟ 20 dƟn ziyod turistik yoʻnƟlishlƟr chȷ t ellik turistlƟrni oʻzigƟ jƟlb etib kȷ lmtsqdƟ. Bu yoʻnƟlishlƟr ƟststsƟn YUNɼ SKɼ ttsmtsnidƟn ishlƟb chiqilgƟn mƟdƟniy tƟnishuvlƟr dƟsturi ƟststsidƟ tƟyyorlƟngƟn boʻlib, bundƟ Oʻzbȷ kisttsn MƟrkƟziy ɼ siyodƟgi muvtsfiqlƟshtiruvchi mƟrkƟzlƟrdƟn biri sifƟtidƟ koʻrsƟtilgƟn.

Oôzbȷkisttsndʘ turizm infrʘtuzilmʘsini rivtsjlʘntirishdʘ bʘrchʘ infrʘtuzilmʘ tsbôȷktlʘrini jʘhtsn ʘndtszʘlʘri dʘrʘjʘsigʘ ȷtkʘzib, turistlʘr tʘlʘbini qtsndirʘdigʘn dʘrʘjʘgʘ koôtʘrish kȷrʘk. Buning uchun turizm infrʘtuzilmʘsining tʘrkibiy qismlʘri: mȷhmtsnƸtsnʘ, trʘnsptsrt, tsziq-tsvqʘt, dʘm tslish, dʘvtslʘsh vʘ btsshqʘ koôngiltschʘr Ƹizmʘtlʘrni yuqtsri dʘrʘjʘdʘ tʘshkil etish ltszim boôlʘdi.

Turistik rȷsurslʘrdʘn sʘmʘrʘli ftsydʘlʘnishdʘ ***transport tuzilmasining*** rtsli vʘ hissʘsi kʘttʘ. Oôzbȷkisttsndʘ turizmning rivtsjlʘnishigʘ «Oôzbȷkisttsn Hʘvts Yoôllʘri» milliy ʘviʘktsmpʘniyasining hʘm sʘlmtsqli ulushi qoôshilmtsqdʘ. Yangi sayyohlik yo'nalishlari ishlab chiqilib, transport kommunikatsiyalari takomillashtirilayotgani ham diqqatga sazovordir. Masalan, o'tgan davr mobaynida Toshkent, Samarqand, Buxoro, Urganch, Farg'ona va Navoiy shaharlari aeroportlari modernizatsiya qilindi hamda bugun mamlakatdagi barcha aeroportga xalqaro maqom berildi. Milliy aviakompaniyamiz esa eng so'nggi rusumdagi ñEyrbasò va ñBoingò avialaynerlari bilan ta'minlangan. Ushbu samolyotlar Yevropa, Osiyo, Yaqin Sharq hamda Shimoliy Amerikaning ko'plab shaharlariga parvozlarni amalga oshirayapti.

Oôzbȷkisttsn turizmining rivtsjlʘnishigʘ «Oôzbȷkisttsn tȷmir yoôllʘri» dʘvlʘt ʘktsiyadtsrlik tȷmiryoôl ktsmpʘniyasi hʘm oôzining hissʘsini qoôshmtsqdʘ. Bu tʘshkiltst 1994 yilning 7 ntsyabridʘ tʘshkil etilgʘn boôlib, Oôzbȷkisttsn hududi boôylʘb 4000 kiltsmȷtrgʘ yaqin uzunlikdʘgi tȷmir yoôllʘrgʘ egʘ. Qolaversa, ñToshkent ð Samarqandò, ñToshkent ð Qarshiò yo'nalishlari bo'ylab Ispaniyaning ñTalgoò kompaniyasida ishlab chiqarilgan, yuqori tezlikda harakatlanadigan zamonaviy ñAfrosiyobò elektr poyezdlarining qatnovi yo'lga qo'yilgan. Bu esa diyorga tashrif buyurayotgan chet ellik mehmonlar sonini sezilarli darajada oshirishga xizmat qilayotir. Tʘshkiltst ttsmtsnidʘn Sʘmʘrqʘnddʘn SurƸtsndʘryo viltsyatigʘ oôtuvchi tȷmir yul tizimi tʘktsmillʘshtirilmtsqdʘ, bu hʘm turistlʘrning hʘrʘkʘtlʘnishini ȷngillʘshtirʘdi. Shuningdȷk, mustʘqil Oôzbȷkisttsn ʘstssiy tʘrmtsgôi boôlib histsblʘngʘn Ƹʘlqʘrts Trʘsȷkʘltsyihʘsi ʘstssidʘ Ttsshkȷntdʘn Fʘrgôtsnʘ vtsdiysi tsrqʘli qoôshni mʘmlʘkʘtlʘrgʘ chiqib kȷtuvchi tȷmir yoôlning qurilishi hʘm Oôzbȷkisttsngʘ kȷluvchi Ƹʘlqʘrts turistik tsqimini tsrttirishi mumkin.

Turistik rjsurslΘrdΘn ftsydΘlΘnish sΘmΘrΘdtsligini tsshirishdΘ **mehmonxona xizmatlarini** rivtsjlΘntirish Θstssiy oΘrinni egΘllΘydi.

MjΞmtsnΞtsnΘ ΞizmΘtlΘrining sifΘtini btsshqΘrish mΘsΘlΘlΘrini hΘl qilishdΘ mjΞmtsnΞtsnΘlΘrni shinΘmlik dΘrΘjΘsigΘ kΘrΘb tΘsniflΘsh kΘttΘrtsl oΘynΘydi. BundΘn tΘshqΘri, ΞtsdimlΘrgΘ vΘ ulΘrning tΘyyorgΘrligi: mΘΘlumttsi, mΘlΘkΘsi, yoshi, stsgΘligi, chjt tillΘrni bilishi, tΘshqi koΘrinishigΘ hΘm bir qΘnchΘ tΘlΘblΘr qoΘyilΘdi. MΘmlΘkΘtimizdΘ htszirgi zamonaviy mehmonxonalar va dam olish maskanlari tashkil qilinib, ularda yuksak sifatli xizmat turlari yo'lga qo'yilayotir. Ayni paytda mamla-katimizda 530 dan ortiq turoperator hamda agentlik, 430 ta mehmonxona faoliyat yuritmoqda.

Ovqatlantirish infratuzilmasida mjhmtsnΞtsnΘlΘr qtsshidΘgi yoki yakkΘ tΘrzdΘ rjsttsrΘn, bΘr, kΘfjlΘr, yaΞshi ishlΘb nΘfΘqΘ turistlΘrgΘ, bΘlki mΘhΘlliy ΘhtsligΘ hΘm ΞizmΘt koΘrsΘtmtsqdΘ. ф yrim tsvqΘtlΘntirish tsbΘjktlΘri yuqtsri dΘrΘjΘdΘ ΞizmΘt koΘrsΘtish usullΘrini oΘzlΘshtirgΘn boΘlsΘdΘ, ΘyrimlΘridΘ esΘ Θhvtsl tΘlΘbgΘ jΘvtsb bjrmΘydi. UlΘrdΘ ΞizmΘt koΘrsΘtish-ning sifΘt dΘrΘjΘsi ΘnchΘ pΘst. ф gΘr tsvqΘtlΘntirish tsbΘjktlΘridΘ sΘnitΘriya htslΘti nΘztsrΘt qilinib, tsvqΘtlΘr vΘ ΞizmΘt koΘrsΘtishning turli ish shΘkllΘri jtsriy etilsΘ, yanΘdΘ kΘttΘrtsq ijtsbiy yutuqlΘrgΘ erishish mumkin.

Htszirgi pΘytdΘ turizmning rivtsjlΘnishidΘ **bank va moliyaviy tashkilotlar** ΞizmΘtlΘrining oΘrni kΘttΘ. TuristlΘr sΘyohΘtdΘ vΘ dΘn tslishdΘ ΞilmΘ-Ξil mtsliyaviy ΞizmΘt turlΘridΘn ftsydΘlΘnishni htshlΘydi-lΘr. YaΘni, oΘz htshishi boΘyichΘ birtsr nΘrsΘ ststib tslishni istΘshΘdi. BundΘ ulΘr koΘngil tschish uchun hΘr kuni koΘp mikdtsrdΘ pul sΘrflΘshΘdi. SHu sΘbΘbli bu ΞizmΘt turini tΘktsmillΘshtirish turistlΘrgΘ qoΘlΘyliklΘrni yarΘtΘdi. Bu stshΘdΘ hΘm tΘktsmillΘshishi ltszim boΘlgΘn kΘttΘ imktsniyatlΘr mΘvjud.

Axborot xizmati hΘm turistik rjsurslΘrdΘn unumli ftsydΘlΘnish uchun judΘ zΘrurdir. Turist sΘyohΘtgΘ tΘyyorlΘnΘyotgΘndΘ hΘmdΘ sΘyohΘt vΘqtidΘ oΘzi btsrΘdigΘn jtsy hΘqidΘ, oΘshΘ mΘmlΘkΘt yoki btsrΘdigΘn hududning qtsnun-qtsidΘlΘri, tsdΘtlΘri, mjhmtsndoΘstligi hΘqidΘgi qoΘshimchΘ mΘΘlumttslΘrgΘ, shuningdjk, oΘshΘ jtsyning ΞΘritΘsigΘ, trΘnsptsrt mΘgistrΘllΘri sΞjmΘsigΘ muΞttsj boΘlΘdi. SΘyohΘt vΘ

turistlΘrning sΘrguzΘshtlΘri hΘqidΘgi mΘъlumtstlΘr tsmmΘbtsp vΘ mΘӼsus ΘdΘbiyotlΘr koъrinishidΘ chtsp etilΘdi vΘ bu htslΘt turistlΘrni sΘyohΘt qilishgΘ chtsrlΘydi. TurizmdΘ boъlΘјΘk turistlΘrgΘ bȷ pul tΘrqΘtilΘdigΘn ΘӼbtsrtstlΘrni rΘng-bΘrΘng koъrinishidΘ chtsp etishgΘ eъtibtsr qΘrΘtish ltszim. BundΘ turistlΘr vΘ turizm ӼizmΘtlΘri uchun ΘӼbtsrtst CD ROM disklΘrini chtsp etish kΘtΘsΘmΘrΘbȷ rΘdi.

Turizm infrΘtuzilmΘsini zΘmtsnΘviy ktsmpъyutȷ r ӼizmΘtisiz tΘsΘvvur etib boъlmΘydi. Tȷ zktsr ΘӼbtsrtst vΘ soъzlΘshuv, yangiliklΘrdΘn ӼΘbΘrdtsrlik turizmning muhim tΘlΘbidir. Htszirgi turist intȷ rnȷ t, fΘks vΘ btsshqΘ zΘmtsnΘviy tȷ ӼnikΘ vtssitΘlΘridΘn ftsydΘlΘnishi tsrqΘli btsshqΘ mΘmlΘkΘtlΘrning turistik rȷ surslΘri hΘqidΘ tΘsΘvvurgΘ egΘ boъlΘdi. ZΘmtsnΘviy elȷ ktrtsn vtssitΘlΘri, shu jumlΘdΘn, turistik ӼizmΘtlΘr, turistik mΘrkΘzlΘr hΘqidΘgi mΘъlumtstlΘr jtsylΘshgΘn millitsnlΘb sΘytlΘrgΘ egΘ boъlgΘn intȷ rnȷ t tΘrmtsqlΘri nΘfΘqΘt sΘyohΘt vΘ turistik Θgȷ ntliklΘrni tΘnlΘsh, hΘttski, tur sΘyohΘtning chiptΘlΘri, ӼizmΘtlΘr uchun toъltsvlΘrni hΘm tsldindΘn tΘyinlΘb qoъyish mumkin. Turizm tΘshkiltstchilΘri ΘӼbtsrtst ӼizmΘtidΘn kȷ ng koъlΘmdΘ ftsydΘlΘnishni yanΘdΘ tΘktsmillΘshtirishlΘri ltszim.

Kȷ yingi yillΘrdΘ rȷ spublikΘmizdΘ turizm infrΘtuzilmΘsini zΘmtsn tΘlΘbigΘ mtsslΘshtirish mΘqsΘdidΘ koъpginΘ ishlΘr kilinmtskdΘ (ȱ yniqsΘ, Oъzbȷ kisttsn Rȷ spublikΘsi Prȷ zidȷ ntining 1995 yil 2-iyundΘgi «Buyuk ipΘk yoъli»ni qΘytΘ tiklΘshdΘ Oъzbȷ kisttsn Rȷ spublikΘsining ishtirtskini Θvj tsldirish vΘ rȷ spublikΘdΘ ӼΘlqΘrts turizmni rivtsjlΘntirish btsrΘsidΘgi chtsrΘ-tΘdbirlΘr toъgъrisidΘ»gi fΘrmtsni bu ishni yanΘdΘ rivtsjlΘntirishgΘ muhim dΘstur boъldi. MΘsΘlΘn, «Buyuk ipΘk yoъli»dΘgi SΘmΘrqΘnd, BuӼtsrts, ɅivΘ vΘ Ttsshkȷ nt shΘhΘrlΘrining ΘertsptsrtlΘri vΘ tȷ mir yoъl vtskzΘllΘridΘ turistlΘr uchun btsjӼtsnΘ rΘsm-rusumlΘrini ӼΘlqΘrts mȷ ъyorlΘrgΘ mtss tsddΘlΘshtirilgΘn tΘrtibi, shuningdȷ k, trΘnzit turistlΘr uchun mΘӼsus btsjӼtsnΘ ztsnΘlΘri jtsriy qilish koъzdΘ tutildi. Ushbu shΘhΘrlΘrdΘ yangi tΘshkil etilΘdigΘn turistlik tΘshkiltstlΘr vΘktsrӼtsnΘlΘr bΘrpts etilgΘn pΘytdΘn btsshlΘb, dΘstlΘbki ftsydΘni tslgungΘqΘdΘr oъtΘdigΘn dΘvrdΘ, yaъni roъyӼΘtgΘ tslingΘn sΘnΘdΘn kȷ yin uztsgъi bilΘn uch yil mtsbΘynidΘ bΘrchΘ turdΘgi stsliqlΘrdΘn tsztsd qilish imktsniyati yarΘtildi. SHuningdȷ k, turizm stshΘsidΘ qoъshmΘ ktsrӼtsnΘlΘr bΘrpts etuvchi Ӽtsrijiy sΘrmtsyadtsrlΘr, ilgΘri bȷ rilgΘn imtiyozlΘrgΘ qoъshimchΘ rΘvishdΘ,

tslib kɉ tӨdigӨn ftsydӨdӨn 5 yil muddӨtgӨ stsliq toʻlӨshdӨn tsztsd qilinishi bu btsrӨdӨgi imktsniyatlӨrni yanӨdӨ kɉ ngӨytirish uchun muhim ӨhӨmiyatgӨ egӨ.

Htszirgi vӨqtdӨ Oʻzbɉ kisttsndӨ turizm btsztsridӨ kɉ skin rӨqtsbӨt vӨziyati hukm surmtsqdӨ, shuning uchun iqtistsdiy qtsnunlӨr, mɉ nɉ jmɉ nt, mӨrkɉ ting bilimlӨrini oʻrgӨnmӨsdӨn turib, biznɉ sdӨgi rӨqtsbӨt kurӨshidӨ gʻtslib boʻlish mumkin emӨs. ɸ ynӨn shu bilimlӨr turistik biznɉ s mutӨxӨssislӨrigӨ zӨrur qӨrtsrlӨrni qӨbul qilishgӨ, fӨtsliyatini rɉ jӨlӨshtirishgӨ ҳӨrtsliklӨrgӨ yoʻl qoʻymӨslikkӨ, ktsrҳtsnӨning gullӨb-yashnӨshigӨ imktsn yarӨtӨdi.

KoʻpginӨ hududlӨr oʻzigӨ ҳtss qӨdimiy shӨhӨrlӨr, ӨrҳitɉkturӨ, tӨriҳiy mӨdӨniy yodgtsrliklӨrgӨ btsy histsblӨnӨdi. Turistik infrӨtuzilmӨlӨrning rivtsjlӨnishi ulӨrning Өsl mӨnzӨrӨsini buzmӨsligi kɉ rӨk. HӨr bir tӨshkil etilӨyotgӨn yangi turistik mӨrkӨz (tsbʻɉ kt) milliylik bilӨn uygʻunlӨshgӨn, qӨytӨrilmӨs oʻzigӨ ҳtsslikkӨ egӨ boʻlishi ltszim. ɸ lbӨttӨ, tӨriҳiy-mӨdӨniy, ӨrҳitɉkturӨ vӨ mӨdӨniy mӨjmuӨlӨrning milliy qӨdr-qiymӨti, tӨriҳiy bӨhtssini tiklӨsh vӨ muhtsfӨzӨ qilish tsrqӨliginӨ turistlӨr qiziqishini tsrttirish, bu tsrqӨli turizmni rivtsjlӨntirishgӨ erishish mumkin.

DiqqӨtgӨ sӨztsvtsr jtsylӨr toʻgʻrisidӨgi mӨʻlumtstlӨr yonidӨ shu tillӨrdӨ yozmӨ yoki tsvtsz tӨsviridӨgi tushuntirishlӨr bɉ rilishi mӨqsӨdgӨ muvtsfiq. MɉhmtsnҳtsnӨlӨr vӨ sӨyyohlӨr uchun yoʻnӨlish bɉ ruvchi ӨҲbtsrtst mӨrkӨzlӨrini shӨkllӨntirish turizm rivtsjidӨ muhim ӨhӨmiyat kӨsb etӨdi. SӨmӨrqӨnd shӨhridӨ turistik ӨҲbtsrtstlӨr mӨrkӨzini vujudgӨ kɉ ltirish, mɉ hmtsnҳtsnӨlӨrni tӨklif qilish, diqqӨtgӨ sӨztsvtsr jtsylӨr ҳӨqidӨgi mӨɉ riӨllӨrni koʻrsӨtish vӨ Өstssiy eʻtibtsrgӨ ltsyiq hududlӨrni rɉ klӨmӨ qilish muhim ӨhӨmiyatgӨ egӨdir. BundӨ qoʻyidӨgi ishlӨrni jӨdӨllӨshtirish kɉ rӨk dɉ b histsblӨymiz:

- ӨҲbtsrtst lӨvhӨlӨri, plӨkӨtlӨr, koʻrgӨzmӨlӨr vӨ btsshqӨ shu kӨbi vtssitӨlӨr yordӨmidӨ turistlӨrni turistik rɉ surslӨr hӨqidӨgi ӨҲbtsrtstlӨr bilӨn tӨʻminlӨsh boʻyichӨ hududiy dӨsturlӨrni ishlӨb chiqish vӨ ӨmӨlgӨ tsshirish;
- muzɉ y ekspozitsiyalӨrini kɉ ngӨytirish vӨ Өrҳɉtsltsgik qӨzilmӨlӨr ӨmӨlgӨ tsshirilӨyotgӨn jtsylӨrdӨ (eng qiziqӨrli punktlӨrdӨ toʻҳtӨb oʻtish bilӨn) piyodӨ sӨyr qilishni tӨshkil qilish hӨm turistlӨr uchun judӨ muhimdir.

Milliy turistik mʘhsultstni rivtsjlʘntirish vʘ sʘmʘrʘdtsrligini tsshirish uchun turizm infrʘtuzilmʘsini shʘkllʘntirish vʘ tʘktsmillʘshtirishgʘ Ξususiy sjktsr mʘblʘgʻdʘri bilʘn birgʘ Ξʘlqʘrts invjstitsiyalʘrni jʘlb qilish hʘm mʘqsʘdgʘ muvtsfiqdir. Bu, oʻz nʘvbʘtidʘ, turizm industriyasini rivtsjlʘntirishning muhim tsmili histsblʘnʘdi. Bundʘ:

- turizmdʘ Ξizmʘt koʻrsʘtishning dʘrʘjʘsi toʻgʻrisidʘ fikrlʘrni oʻrgʘnish mʘqsʘdidʘ turistlʘr oʻrtʘsidʘ tʘdqiqtstlʘr oʻtkʘzish;
- milliy turistik mʘhsultstlʘr vʘ turistik-ekskursiya Ξizmʘtlʘri btsztsrining htszirgi dʘvrdʘgi vʘ istiqbtsldʘgi htslʘtini oʻrgʘnish vʘ tʘhlil qilishdʘ mʘrkjting usullʘridʘn kjng ftsydʘlʘnish;
- milliy turistik mʘhsultstni rivtsjlʘntirish boʻyichʘ tsptimʘl btsshqʘrishni tʘshkil qilish;
- milliy turistik mʘhsultstni istiqbtsldʘ rivtsjlʘntirish strʘtjgiyasini ishlʘb chiqish kʘbi tʘdbirlʘrni ʘmʘlgʘ tsshirish ltszim.
- O'zbekistonda Xorazm viloyati uchun 2016-2017 yillarda turizmni rivojlantirish dasturi qabul qilindi va bu dasturga 86,8 million dollar investitsiya ajratildi. Soʻngi 10 yil davomida turistlar soni deyarli 4 barobarga oshdi. Prezidentining farmoniga ko'ra, taxminan 200 ta loyiha amalga oshiriladi va 30 yangi mehmonxona bunyod etiladi. «O'zbekturizm» milliy kompaniyasi o'quv konsalting markazi viloyat bo'limi tarjimoni sonini oshirish boʻyicha o'z ishini boshladi. Loyihaga koʻra Xiva, Hazorasp, Urganch tumanlarida va Amudaryo bo'yida ekoturizmni rivojlantirish rejalashtirilgan.

Xorazm viloyatida 2012-yilga nisbatan sayyohlik tashkilotlar soni 36 tadan 49 taga, turistik firma va turagentlik faoliyati bilan shugʻullanuvchi tashkilotlar soni 10 tadan 17 taga yetdi. Mehmonxonadago oʻrinlar soni 1477 tadan 1967 taga yetdi yaʻni 1,5 barobar oshdi. Oʻtgan yilda dunyoning 80 dan ortiq davlatidan 41 mingdan ortiq xorijiy sayyohlarviloyatimizga tashrif buyurdi. Jami eksport hajmining 31%i turizm sohasiga toʻgʻri keldi. Xorijiy sayyohlarning viloyatda qolishi 1,1 sutkadan 1,5 sutkagacha koʻpaydi. Bir nafar xorijiy sayyohning

oôrtacha xarajati 2012-yilda 80 AQSH dollarini tashkil etgan boôlsa, bugungi kunda 1 kunlik oôrtacha xarajat 180-200 AQSH dollarini tashkil etmoqda.

2.3.1- jadval

Xorazm viloyati turizm sanoatining 2001-2015 yillarda kelgan sayyohalr soni va ko'rastilgan xizmatlar bo'yicha o'sish tendensiyasi[20]

Yillar	Kelgan sayyohlarning jami soni, (mingda)	Ko'rsatilgan xizmatlar hajmi, AQSh dollorida (mingda)
2001	45,5	1076,6
2002	36,6	981,0
2003	23,4	716,4
2004	47,3	1097,7
2005	34,7	795,2
2006	31,0	1125,0
2007	42,0	1378,8
2008	45,8	1602,4
2009	47,7	1495,0
2010	49,1	1420,0
2011	55,0	1750,0
2012	63,6	3347,1
2013	73,3	1888,6
2014	67,7	2166,7
2015	63,4	1977,5

[20] ñOôzbekturizmò MK Xorazm mintaqaviy boôlimi maôlumotlari

XULOSA VA TAKLIFLAR

MΘmlΘkΘtimizdΘ turizm rivtsjlΘnishi jΘmiyatning yangilΘnish dΘvrigΘ toĝgĝri kjlib, u ΘstΘ-sj kinlik bilΘn stsdir boĝlΘyotgΘn oĝzgΘrishlΘr jΘrΘyonini histsbgΘtslgΘn htsldΘ, uning sifΘtini yanΘdΘ yaΞshilΘshgΘ qΘrΘtilgΘn. Oĝzbj kisttsn shΘrtsitidΘ turizmni htszirgi zΘmtsn tΘlΘblΘrigΘ jΘvtsb bj rΘ tslΘdigΘn dΘrΘjΘdΘ rivtsjlΘntirish uchun j tΘrlichΘ turistik-rj krj Θtsitsn rj surs imktsniyatlΘri mΘvjuddir.

Oĝzbj kisttsndΘ turistik rj surslΘrning turizm rivtsjidΘgi oĝrni nΘzΘriy jihΘtdΘn tschib bj rildi vΘ uning tΘktsmillΘshgΘn tΘĝrifi ishlΘb chiqildi. QΘyd qilingΘn tslimlΘrning qΘrΘshlΘrini nΘzΘriy jihΘtdΘn tΘhlil qilib, turistik rj surslΘrgΘ qoĝyidΘgichΘ tΘĝrif bj rdik: **Turistik resurslar deyilganda, insonlarning ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan, turizm faoliyatini tashkil etishga asos bo'luvchi ob'ektlar tushuniladi.**

TΘdqiqtst dΘvtsmidΘ turistik-rj krj Θtsiya rj surslΘridΘn sΘmΘrΘli ftsydΘlΘnish yangi ish oĝrinlΘrini yarΘtishdΘ, mΘhΘlliy iqtistsdiyotning rivtsjlΘnishidΘ, Θhtslining yashΘsh dΘrΘjΘsining yaΞshilΘnishidΘ, ΞΘlqimizning qΘdimiy ΘnΘΘnΘlΘri, udumlΘrining yanΘdΘ rivtsjlΘnishidΘ, iqtistsdiyotdΘ ishlΘb chiqΘrilΘyotgΘn mΘhsultstlΘrgΘ tΘlΘbning tsshishidΘ, tΘriΞiy-mΘdΘniy yodgtsrliklΘrni ΘsrΘb-ΘvΘylΘshdΘ, ulΘrni muhtsfΘzΘ qilishdΘ ijtsbiy tΘĝsir koĝrsΘtΘdi.

MΘmlΘkΘtimizdΘ iqtistsdiyotning muhim tΘrmtsgĝi sifΘtidΘ turizmni shΘkllΘntirish uchun qilinΘdigΘn hΘrΘjΘtlΘr kj lΘjΘkdΘ, ΘlbΘtΘ, oĝz sΘmΘrΘsini bj rΘdi. Φmmts bugungi kundΘ turistik-rj krj Θtsiya rj surslΘrini ΘniqlΘsh, ulΘrdΘn sΘmΘrΘli ftsydΘlΘnish, turistik infrΘtuzilmΘni shΘkllΘntirish vΘ turistik mΘrshrutlΘrni kj ngΘytirish, turistik ΞizmΘtlΘr sifΘtini tsshirish kΘbi koĝplΘb muΘmmtslΘrni hΘl etishimiz kj rΘk.

MintΘqΘlΘrdΘgi tΘriΞiy jtsylΘr, Θjtsyib tΘbiΘt hududlΘri kΘbi turistik-rj krj Θtsiya rj surslΘrigΘ ΘlΘhidΘ eĝtibtsr qΘrΘtilmΘsΘ, ulΘr turistik jtszibΘdtsrligini yoĝqtstishi mumkinligini intsbΘtgΘ tslib, birinchidΘn, bu hududlΘrni tΘriΞiy-mΘdΘniy mj rtss yoki rj krj Θtsitsn rj surs sifΘtidΘ mΘΞsus muhtsfΘzΘ tsstigΘ tslinishi (mΘΞsus ruyΞΘtgΘ tslinishi, ektsltsgik, ΘrΞitj kturΘ jihΘtdΘn nΘztsrΘt tsstigΘ tslinib muhtsfΘzΘ etish) ltszimligini vΘ ikkinchidΘn, bu hududlΘrdΘn ftsydΘlΘnish vΘ muhtsfΘzΘ etishning

iqtistsdiy shʘrtsitini yarʘtish kj rʘkligini tʘôkidlʘymiz. Bundʘ dʘvlʘtning iqtistsdiy-siyosiy koômʘgi, rʘgôbʘtlʘntiruvchi stsliq siyosʘti, mtsliyalʘshtirish dʘsturi kʘbi ishlʘrni ʘmʘlgʘtsshirish ltszim.

Xultssʘqilib ʘytʘdigʘn bo`lsʘk, O`zbekistsn Respublikʘsidʘturizm sʘntsʘtini xʘlqʘrts tʘlʘblʘrgʘmtss rʘvishdʘrivtsjlʘntirishdʘxususiy turistik ktsrxtsnʘlʘrning fʘsliyat dtsirʘsini yanʘdʘ kengʘytirish vʘ ulʘrning sʘmʘrʘdtsrligini tsshirish btsrʘsidʘ bir qator siljishlʘrgʘ erishilmtsqdʘ. Htszirgi kundʘ, mʘmlʘkʘtimizdʘ 450 dʘn tsrtiq kichik vʘ o`rtʘ biznyes sub`yektlʘri, 60 gʘ yaqin xususiy turistik ktsrhtsnʘlʘr turizm stshʘsidʘ fʘsliyat ko`rsʘtʘyotgʘnligi, turistik mʘhsultstning yangidʘn-yangi zʘmtsnʘviy turlʘrini kichik vʘ xususiy turistik firmʘlʘr ttsmtsnidʘn kʘshf etilʘyotgʘnligi vʘ bulʘr dtsirʘsidʘ turli xil turistik xizmʘtlʘrning ko`rsʘtilʘyotgʘnligi, turistik firmʘlʘrning tʘshʘbbusi bilʘn mʘmlʘkʘtimizdʘ mʘvjud turizm resurslʘrining btsshqʘ turlʘridʘn sʘmʘrʘli ftsydʘlʘnishning ʘmʘlgʘ tsshirilʘyotgʘnligi vʘ btsshqʘ shu kʘbi o`zgʘrishlʘr fikrimizning yaqqtsl isbtsti bo`lʘ tslʘdi. Hukumʘtimiz ttsmtsnidʘn turizm stshʘsidʘ fʘsliyat ko`rsʘtʘdigʘn kichik vʘ o`rtʘ biznes sub`yektlʘri fʘsliyatini hʘr ttsmtsnlʘmʘ qo`llʘb-quvvʘtlʘsh vʘ rʘg`bʘtlʘntirishni tʘ`minltsvchi bir qʘtsr me`yoriy-huquqiy hujjʘtlʘr yarʘtilgʘn bo`lib, ulʘrdʘn ʘmʘliyotdʘ keng miqyosdʘ ftsydʘlʘnish nʘtijʘsidʘ ʘnchʘginʘ ijtsbiy nʘtijʘlʘrgʘ erishilmtsqdʘ (bu me`yoriy hujjʘtlʘr xususidʘ yuqtsridʘgi mʘvzulʘrdʘ ʘytib o`tilgʘn). Birtsq, btsztsr iqtistsdiyotigʘ o`tishdek murʘkkʘb dʘvrdʘ mʘmlʘkʘtimizdʘgi btsshqʘ bʘrchʘ iqtistsdiy tʘrmtsqlʘrdʘ bo`lgʘni kʘbi turizm infrʘstrukturʘsidʘ hʘm bir qʘtsr qiyinchiliklʘrgʘ duch kelinmtsqdʘ. ф yniqsʘ, xususiy turistik ktsrxtsnʘlʘrning fʘsliyati sʘmʘrʘdtsrligini tsshirish btsrʘsidʘ hʘm tʘlʘyginʘ muʘmmtslʘr mʘvjud bo`lib, ulʘr quyidʘgilʘrdʘ o`z iftsdʘsini ttspgʘn:

Å turizm infrʘstrukturʘsidʘ fʘsliyat ko`rsʘtʘdigʘn yangi turdʘgi kichik vʘ o`rtʘ xususiy turistik firmʘlʘrni btsshqʘrʘ tslʘdigʘn vʘ ulʘrdʘgi tsperʘtsiyalʘrni jʘhtsn ʘndtszʘlʘri dʘrʘjʘsidʘ bʘjʘrʘ tslʘdigʘn yetuk mʘlʘkʘli kʘdrlʘrning yetishmʘsligi;

Å xususiy turistik ʘgentliklʘr ttsmtsnidʘn mʘmlʘkʘtimizdʘ mʘvjud turizm imktsniyatlʘrini reklʘmʘ qilish btsrʘsidʘ sustkʘshliklʘrgʘ yo`l qo`yilʘyotgʘnligi;

Å turizm stshӨsidӨ fӨsliyat ko`rsӨtӨyotgӨn kichik vӨ o`rtӨ biznes sub`yektlӨri o`rtӨsidӨ o`zӨrts muntssӨbӨtlӨr tizimini rivtsjlӨntirish btsrӨsidӨ kӨmchiliklӨr yuzӨgӨ kelmtsqdӨ;

ÅmӨmlӨkӨtimizning turistik shӨhӨrlӨri histsblӨngӨn Buxtsrts, SӨmӨrqӨnd vӨ XivӨ shӨhӨrlӨridӨ xususiy kichik mehmtsnvtsnӨ vӨ kempinglӨrning yetӨrli miqdtsrdӨ emӨsligi, shuningdek, kӨttӨ yo`l trӨssӨlӨri yoqӨsidӨ bundӨy tsb`yektlӨrning deyarli mӨvjud emӨsligi yoki mӨvjudlӨridӨ hӨm jӨhtsn sifӨt ӨndtszӨlӨri dtsirӨsidӨgi turistik xizmӨtlӨr ko`rsӨtish dӨrӨjӨsining pӨstligi;

Åturizm stshӨsidӨ fӨsliyat ko`rsӨtӨyotgӨn turistik ӨgentliklӨr vӨ turizm tsperӨtsrlӨri kӨbilӨr bilӨn mӨhӨlliy kichik vӨ o`rtӨ ishlӨb chiqӨrish ktsrxtsnӨlӨri o`rtӨsidӨ o`zӨrts muntssӨbӨtning tӨktsmillӨshmӨgӨnligi tsqibӨtidӨ mӨmlӨkӨtimiz ichki btsztsrlӨridӨ turistlӨr ehtiyoj sezgӨn mӨhsultstlӨr hӨjmining kӨmligi yoki umumӨn mӨvjud emӨsligi vӨ btsshqӨlӨr.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

I.Me’yoriy –huquqiy hujjatlar

1.1. O’zbekiston respublikasi qonunlari

1. O‘zbеkistоn Rеspublikаsi Kоnstitutsiyasi. T.: O‘zbеkistоn, 1992.- 46 b.
2. O‘zbеkistоn Rеspublikаsining “Turizm to‘g‘risidа”gi qоnuni. // Хаlq so‘zi, 1999 yil 14 sеntyabr‘.

1.2. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari va Qarorlari

3. O‘zbеkistоn Rеspublikаsi Prеzidеntining “Buyuk ipаk yo‘lini qаytа tiklаshdа O‘zbеkistоn Rеspublikаsining ishtirоkini аvj оldirish vа rеspublikаdа хаlqаrо turizmni rivоjlаntirish bоrаsidаgi chоrа-tаdbirlаr to‘g‘risidа”gi Fаrmоni. // Хаlq so‘zi, 1995 y. 3 iyun‘.
4. O‘zbеkistоn Rеspublikаsi Prеzidеntining O‘zbеkistоndа turizm sоhаsi uchun mаlаkаli kаdrlаr tаyyorlаsh to‘g‘risidа”gi Fаrmоni. // Хаlq so‘zi, 1999 y. 1 оktyabr‘.
5. O‘zbеkistоn Rеspublikаsi Prеzidеntining «O‘zbеkistоn Rеspublikаsidа 2006-2010 yillаrdа хizmаt ko‘rsаtish vа sеrvis sоhаsini rivоjlаntirishni jаdаllаshtirish chоrа-tаdbirlаri to‘g‘risidа»gi Qаrоri. // Хаlq so‘zi, 2006 yil 18 аprеl‘.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti I.Karimovning 2013-yil 20-martdagi PK-1940 sonli “2013-2015-yillarda Xorazm viloyatida turizm sohasini rivojlantirish dasturi to`g`risida ” gi qarori-“Xalq so`zi” gazetasi 2013yil.

1.3. O’zbekiston respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarorlari, Xalqaro tashkilotlar, O’zbekiston Respublikasi Vazirliklari va Qo’mitalari me’yoriy-xuquqiy hujjatlari

7. O‘zbеkistоn Rеspublikаsi Vаzirlаr Mаhkаmаsining “O‘zbеkistоn Rеspublikаsidа хаlqаrо turizmning zаmоnаviy infrаtuzilmаsini bаrpо qilish chоrа-tаdbirlаri to‘g‘risidа”gi Qаrоri. // Хаlq so‘zi, 1995 y. 4 iyun‘.
8. O‘zbеkistоn Rеspublikаsi Vаzirlаr Mаhkаmаsining “O‘zbеkistоndа turizm sоhаsi uchun kаdrlаr tаyyorlаsh tizimini tаkоmillаshtirish chоrа-tаdbirlаri to‘g‘risidа”gi Qаrоri. // Хаlq so‘zi, 1995 y. 4 iyul‘.

9. Oôzbj kisttsn Rj spublikOsi VOzirlOr MOhkOmOsining ñOôzbj kisttsn Rj spublikOsidO mj hmtsnƋtsnO biznj si vOƋOlqOrts turizmni yanOdO rivtsjlOntirish chtsrO-tOdbirlOri toôgôrisidOgi QOrtsri. // ʌOlq soôzi, 2002 y. 3 sj ntyabrô.
10. «Oôzbj kisttsndO ektsltsgik turizmni rivtsjlOntirish Ktsntsj ptsiyasi» // Ektsltsgiya ƋObOrntsmOsi. ï Ttsshkj nt, 2007. - ¯ 6.

II. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning asarlari

11. Karimov.I.A. 2015 yilda mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2016 yilga moôljallangan eng muhim ustuvor yoônalishlarga bagôishlangan Oôzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining majlisidagi maôruzasi // Xalq soôzi, 2016 yil 16 yanvar.
12. Karimov I.A. òOna yurtimiz baxt-u iqboli va buyuk kelajagi yo`lida xizmat qilish- eng oliy saodatdirò. Toshkent.: ñO`zbekistonò-2015
13. KOrimtsv I.ɸ. ɸstssiy vOzifOmiz ï VOtOnimiz tOrOqqiyoti vO ƋOlqimiz fOrtsvtsnligini yanOdO yuksOltirishdir/I.ɸ.KOrimtsv. ï T.: ñOôzbj kisttsnò, 2010. ï 80 b.
14. KOrimtsv I.ɸ. Oôzbj kisttsn mustOqillikkO erishish tssttsnOsidO ï T.: ñOôzbj kisttsnò NMIU, 2011

III. Ilmiy monografiya, o’quv qo’llanma va darsliklar

15. ɸ dʑ ʢ fŋ Odʑ tɕ tsɘ O ʖ .ɸ. ʆ j ʞ н lz dʑ O tɕ tsн dʑ ʔ ls lz tɕ ʗ ʟ dʒ ʊ ɥ в dʑ ʗ ʢ н dʑ ʷ .ɭ ʊ ɩ tsɘ. ï ʆ .: ɸ fŋ ʃ j ʢ ls ʧ tɕ j fŋ, 2001.- 464 fŋ.
16. ɸ lij vO M.T.,UmOrjtsntsv ɸ. Turistik mOmlOkOtlOr iqtistsdiyoti. ï T.:Mtsliya. 2005. - 339 b.
17. ɹ ʗ tɕ ʞ Oʢ tsɘ ʆ .ɹ. ɭ ɘ j н j dʑ ʗ j ɘ ls lz tɕ ʗ ʟ dʒ - ʆ -ʉ ɿ в.: ɩ j ɘ fŋ ʢ ʗ ʔ ʷ tsdʑ н, 2005.-387 fŋ.
18. ɹ tsɢ tsdʑ в tsɘ ɭ .ʉ., ʆ tɕ dʑ tsɘ fŋ ʢ O ʷ ɭ .ɿ . ʢ ʢ tsdʑ sdʒ ʗ ʢ O ls lz tɕ ʗ ʟ dʒ O - ʆ .: ʌ ʗ dʑ O dʑ fŋ ʳ ʗ fŋ sO ls ʗ fŋ s ʗ ʢ O, 2005. ï 151 fŋ.
19. ɹ ʳ fŋ stɕ tsɘ ʉ.ɸ., ɭ tsɕ tsdʑ ʯ tsɘ O ʆ .ɻ. ʊ lz tɕ ʗ ʟ dʒ dʒ O ʢ tɕ tsʴ ʢ tsdʑ sdʒ ʗ ʢ O ʗ dʒ ʗ ʢ tɕ tsʴ ʢ tsdʑ sdʒ ʗ ʢ O ï ʉ ɿ в.: «ʀ ʟ н O sj dʑ fŋ ʢ ʗ ʔ н tsdʒ ɻ j tɕ н O», 2008. ï 464 fŋ.
20. IbOdullOj v N.E. Oôzbj kisttsnning turistik rj surslOri. MOôruzOlOr kursi. ï SOmOrqOnd, SOmISI, 2008. -114 b.

21. ȿ ɘʘʈɑsʘʑ ʤsɘ .I .ɸ. ʊɮʈɑʗʟʤ ɮɰ ʙʤʗʢ.-2- ʗʟʜ., ʧʝʈɐʈɐʘʙ. ï ʆ : ʌ ʗʤʘʤʄʝ ʗ ʄɟsʘsʗʄɟsʗʢʘ, 2007.-336 ʄɟ

22. ȿ ɘʘʈɑsʘʑ ʤsɘ .I .ɸ., ʊʝ ʈsʈɑʗ[w] ʗ ʧʈɐʘʢ sʗʢʘ sɮʈɑʗʟʤʘ ʊ ɰ ʙʤʗʢ. ï ʆ :.ʌ ʗʤʘʤʄʝ ʗ ʄɟsʘsʗʄɟsʗʢʘ, 2003. ï 672 ʄɟ

23. KtsmiltsvʘF.Q. ʌʘlqʘrts turizm btsztsri. Oʻquv qoʻllʘnmʘ - T.: TDIU, 2006

24. ʉ ʝ ɘʘʄɟ[w] ʤsɘʘ ʉ .ɸ. ʈ ʝ ɢʗʈsʤʘʑ ʤsʝ ʧʤʘʤʗʈɐsɘʘʤʗʝ ʈɐʘʟɘʗsʗ[w] sɮʈɑʗʟʤʘ ʗ ɢsʄɟsʗʤʗʋʤsɢs ʭsʟ[w]ʔ ʄɟsɘʘ ɮɰ ʙ. ʧsʄɟsʙ.ð ʆ .: ȿ ʅ ʆ ʈ ʊ ʉ, 2007. - 128 ʄɟ

25. Mʘnʘqultsvʌ.M. ʌʘlqʘrts turizm. Mʘʼruzʘlʘr mʘtni. ï Sʘmʘrqʘnd, 2008. - 345 b.

26. Mʘnʘqultsvʌ.M. Turizm vʘsʝrvisgʘtsid iztshli lugʻʘti. SʘmISI. 2010. - 362 b.

27. Mamatqulov X.M., Bektemirov A.B., Tuxliyev I.S., Norchayev A.N. Xalqaro turizm. Darslik. ï T.: Oʻzbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2009. - 192 b.

28. Muʘlliflʘr jʘmtsʘsi: PʘrdʘʝvM.Q. vʘbtsshqʘlʘr. ʌizmʘt koʻrsʘtish, sʝrvis vʘ turizm stshʘlʘrini rivtsjlʘntirish: muʘmmtslʘr vʘ ulʘrning ʝchimi. ï T.: «IQTISOD-MOLIYA», 2008. ï 259 b.

29. PʘrdʘʝvM.Q., ɸtʘbʘʝvR. Turistik rʝsurslʘrni tʘhlil qilish vʘ bʘhtslʘsh. ï Sʘmʘrqʘnd, Sʘm ISI ð 2006. ï 137 b.

30. PʘrdʘʝvM.Q., ɸtʘbʘʝvR. Turizm ʘstsslʘri. ï Sʘmʘrqʘnd, Sʘm ISI ð 2006. -78 b.

31. PʘrdʘʝvM.Q., ɸtʘbʘʝvR., PʘrdʘʝvM.R. Turizm stshʘsini rivtsjlʘntirish imktsniyatlʘri. ï T.: Fʘn vʘtʝʭntsltsgiya, 2007.- 32 b.

32. StslijvɸS., Usmtsntsv M.R. Turizm gʝtsgrʘfiyasi. ï SʘmʘrqʘndSʘmDU, ï 2005. -131 b.

33. TʘshmurʘtsvT., SʘldtsvɸUmʘrqultsvE. Turizm iqtistsdi. ï T: TMI, 2000.-200 b.

34. Tashmurodov T. Xalqaro turizm. - T.: Turon ï Iqbol, 2007 y.- 320 b.

35. ʊɮʈɑʘʝɘ ɪ .ʌ. ʊʝ ʈsʈɐ sʗʢʈs ï ʤʝ sʈsʜʈsʤsɢʗʋʝ ʄʢʗʝ ʈsʄɽʤsɘ[r] ʈɐʘʟɘʗsʗ[w] sɮʈɑʗʟʤʘ - ʊ.: ʗʟʜ. «ʌ ʘʤʑ», 2008. ï 166 ʄɟ

36. TuʭlijvI.S. vʘbtsshqʘlʘr. Turizm ʘstsslʘri: Uslubiy qoʻllʘnmʘ ï SʘmʘrqʘndSʘmISI, 2008- 247 b.

37. TuЋlij v I.S., HӨyitbtsj v R., IbtsdullӨj v N.E., ɸmriddintsvӨ R. Turizm Өstsslͻri: Oôquv qoôllӨnmӨ ï SӨmӨrqӨnd, SӨmISI, 2010- 247 b.

38. ʊʒЋdʒʃj ɘ ʅ.ʊ., ʊӨʢʃŋӨdʒsɘ ɸ. ʅӨɥʃtsdʒӨdʒ dʒӨʷ ʵʢtsdʒsdʒʃɥj ʃʢӨʷ dʒsʜj dʒ ʋʟʙj ʢʃʃŋsӨdʒӨ - ʊ.: ɶʀʃlsʒɘɥʃ, 2000. -368 ʙ.

39. 36. ʊʒЋdʒʃj ɘ ʅ.ʊ., ʊӨʢʃŋӨdʒsɘ ɸ. ʕʢtsdʒsdʒʃʕӨ ʙtsdʒʰ tsɢts lsʒteʃʟdʒӨ ï ʊ.: ñOôzekiston milliy ensiklopediyasiò, 2001.-208 ʃŋ

40. ʊʒЋdʒʃj ɘ ʅ.ʊ., ɸʙʜʒdʒdʒӨj ɘӨʊ. ʕʢtsdʒsɢʃɥj ʃʢʃʔ lsʒteʃʟdʒ ʃŋʒʰ dʒsʃŋsʳ, lsj dʒʜj dʒɪʃʃ ʃ ʃŋsteӨlsj ɢʃʷ teӨʟɘʃlsʃʷ. - ʊ.: ʇʅʀ «Oôzekiston milliy ensiklopediyasi», 2006.- 416 ʃŋ

41. ʊʒЋdʒʃj ɘ ʅ.ʊ., ɸʙʜʒdʒdʒӨj ɘӨʊ. ʅӨɥʃtsdʒӨdʒ dʒʃj dʒsʜj dʒʃ teӨʟɘʃlsʃʷ lsʒteʃʟdʒӨ - ʊ.: ʇʅʀ «Oôzekiston milliy ensiklopediyasi», 2006. - 423ʃŋ

42. ʊʒЋdʒʃj ɘ ʅ.ʊ., ʊӨʢʃŋӨdʒsɘ ɸ. ʅӨɥʃtsdʒӨdʒ dʒӨʷ ʵʢtsdʒsdʒʃɥj ʃʢӨʷ dʒsʜj dʒ ʋʟʙj ʢʃʃŋsӨdʒӨ - ʊ.: ɶʀʃlsʒɘɥʃ, 2000. -368 ʙ.

43. ʊʒЋdʒʃj ɘ ʅ.ʊ., ɸʙʜʒdʒdʒӨj ɘӨ .ʊ. «ʌtsteʒӨdʒ dʒsʃŋsʃ ɘ ʃŋʃŋsj dʒj lsʒteʃʟdʒӨ ʈj ʃŋʃʒʙdʒʃʢʃ ʋʟʙj ʢʃʃŋsӨdʒ» - ʊ.: «Oôzbekiston milliy ensiklopediyasi», 2007. ï 368 ʃŋ

44. Xodiyev.B.Y, Bekmurodov A.Sh, Gôofurov U.V, Tuxliyev B.K. Oôzbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning ,,Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, Oôzbekiston sharoitidauni bartaraf etish yoôllari va choralariònomli asarini oôrganish boôyicha oôquv qoôllanma ï T,: Iqtisodiyot, 2009, - 120 b.

45. FӨyzij v E.S. Sj rvis stshӨsining iqtistsdiyotdӨgi oôrni. RistslӨ - T.: «FӨn vӨ tj Ћntsltsgiya», 2007. ï 16 b.

46. ʌtsʰ ʃdʒsɘ ʄ.ɸ. ʈj dʒʃɢʃtsʟdʒ j ʧӨdʒʷlsdʒʃʢʃ ʎj dʒsteӨdʒ dʒsʔ ɸʟʃʃ. - ɸdʒdʒӨlsʳ. ʉɸʇɸ, 2001. -237 ʃŋ

47. ʏʒʜdʒsɘʃʢʃʔ ɸ.ɼ. ʋʧteӨɘdʒj dʒʃj ʃdʒʜʒʃŋsteʃj ʔ lsʒteʃʟdʒӨʈtsʃŋʃʃ ɘ ʃŋsɘtej dʒj dʒʒ Ћ ʒʃŋdʒsɘʃʷЋ: ʒɥj ʙ. ʧtsʃŋsʙ. ï ʄ.: ʂʅʄʈʋʉ, 2007. ï 416 ʃŋ

48. EshtӨj v ɸ.ɸ., NtsrchӨj v ɸ.N., Roôzij v S.S. Oôzbj kistsn Rj spublikӨsidӨturizm ЋizmӨti vӨsj rvis stshӨsini rivtsjlӨntirish yoôllӨri. ï T.: TDIU, 2007. ï 38 b.

49. QudrӨtsv Gôʌ., TuЋlij v I.S. Turizm iqtistsdiyoti. ï SӨmӨrqӨnd, SӨmISI., 2007. -71 b.

50. QudrʘtsvGʘʍ., PʘrdʘʝvM.Q., ɸbdukʘrimtsvB.ɸ. Sʝrvis rivtsji ï ʘhtslining bʘndligini tʘʘminlʘsh vʘ fʘrtsvtsnligini tsshirish tsmili. ï T.: Fʘn vʘ tʝ ʗntsltsgiya, 2007. ï 20 b.
51. HʘyitbtsʝvR., ɸmriddintsvʘR. Turizmning mʘʗsus turlʘri. Uslubiy qoʘllʘnmʘ ï SʘmʘrqʘndSʘmISI, 2008. ï 47 b.
52. HʘyitbtsʝvR., Sʘtʘrtsvɸ. Turizm mʘrshrutlʘrini ishlʘb chiqish tʝʗntsltsgiyasi. Mʘʘruzʘlʘr mʘtni. ï SʘmʘrqʘndSʘmISI, 2009. ï 87 b.
IV. Dissertatsiya va dissertatsiya avtoreferatlari
53. Usmtsntsv M.R. Oʘzbʝkisttsndʘ turizmni rivtsjlʘntirishning mintʘqʘviy ʗususiyatlʘri (SʘmʘrqʘndViltsyati mistslidʘ). Gʝtsgrʘfiya fʘn. ntsmztsdi dis. ʘfttsrʝfʝrʘti. ï T.: OʘzMU, 2003. ï 25 b.
54. IbʘdullʘʝvN.E. Turistik rʝsurslʘrdʘn ftsydʘlʘnish sʘmʘrʘdtsrligini tsshirish imktsniyatlʘri (SʘmʘrqʘndViltsyati mistslidʘ). Iqtistsd fʘnlʘri ntsmztsdi ilmiy dʘrʘʝʘsini tslish uchun yozilgʘn dissʝrtʘtsiya. ï SʘmʘrqʘndSʘmISI, 2010. - 156 b.
V. Ilmiy maqolalar va konferentsiya tezislari
55. ɻtsdž ʰ ʝɘʘ ɼ .l . ʆ ʮʝ dʑʘ ʠfŋʆtsdž ʟtsɘʘdʑʆʷ tɕʝ fŋʑtɕfŋdʑtsGts ʆtslsʝ dʑɥʠʘdʑʘ lsʑtɕʆʟdʒʘ ʊʟʙʝʢʠfŋsʘdʑʘ // «ɸʢlsʑʘdž dž ʝ ʆtɕtsdʒdʑʝ dʒ lsʑtɕʆʟdʒʘ ï 2009». ɼ ʏ ʝ GtsHdž ʔ fŋʙtstɕdʑʆʢ dʑʘʑʮdž ʗ lstɕʑHtsɘ l ʂ «ʊʟʙʝʢlsʑtɕʆʟdʒ». - ʊʘ ʢʝdʑs, 2009.- ¯ 1.ï 83 fŋ
56. NʘzʘrtsvʘK., KʘmiltsvʘF. Oʘzbʝkisttsndʘturizm imktsniyatlʘrini kʝngʘytirish. // Oʘzbʝkisttsn iqtistsdiy ʘʗbtsrtstntsmʘsi, - Ttsshkʝnt, 2000. -¯ 9. - 48-49 b.
57. l ʘdʒsʟtsɘ ʆ ., ɹ ʠʢʙʘʝɘʘɻ . l ʟGdžʷH dʑʘ ʢtsdʑsdʒʠʢʑ dʒ ʏ Hʑdʑʘtɕtsdʑsʘts lsʑtɕʆʟdʒʘ // ʢ ʢtsdʑsdʒʆʮʝ fŋʢtsʝ tsʙtsʟtɕʝdʑʆʝ. ï ʊʘ ʢʝdʑs, 2005. -¯ 8 - 14-18 fŋ
58. NtsrchʘʝvɸN. Qutlimurtsttsv F.S. ʍʘlqʘrts btsztsrdʘ milliy turizm. // Oʘzbʝkisttsn iqtistsdiy ʘʗbtsrtstntsmʘsi. ï Ttsshkʝnt, 2001. - ¯ 2.-52-53 b.
59. ShtsmurtsttsvʘN. Oʘzbʝkisttsndʘ ektsltsgik turizm imktsniyatlʘri. //Ektsltsgiya ʗʘbʘrntsmʘsi. ï Ttsshkʝnt, 2005.- ¯ 5. ï 11-12 b.